

ספר במדבר

סיכומי פרקים
טבלאות לסיכום החומר
שאלות ותשובות

חוברת 7

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

תוכן הפרקים בספר במדבר

322.....	המפקד במדבר סיני.....	פרק א'
323.....	סדרי חנייתם ומסעם של שבטי ישראל.....	פרק ב'
324.....	מפקד הלויים, חנייתם ועבודתם את עבודת הקדש תחת בכורי ישראל.....	פרק ג'
325.....	בני קהת, גרשון ומררי ותפקידיהם.....	פרק ד'
326.....	טהרת המחנה, גזלות ואשה סוטה.....	פרק ה'
327.....	פרשת נזיר וברכת כהנים.....	פרק ו'
329.....	המנורה והכשרת הלויים לעבודתם.....	פרק ח'
330.....	פסח מדבר ופסח שני, הענן ומסעות ישראל.....	פרק ט'
331.....	החצוצרות, מסע הדגלים, בקשת משה מחותנו ונסיעת הארון.....	פרק י'
332.....	חטאי המתאוננים בתבערה והמתאווים בקברות התאוה והשתלשלות העניינים בעקבותיהם.....	פרק יא'
334.....	חטא מרים ועונשה.....	פרק יב'
336.....	חטא המרגלים.....	פרק יג'
338.....	עונש המרגלים והעם.....	פרק יד'
340.....	מנחות, נסכים, חלה, שגגת ציבור, חטאת יחיד.....	פרק טו'
342.....	פרשת המקושש עצים בשבת, מצוות ציצית.....	
344.....	קרח ועדתו.....	פרק טז'
345.....	תוצאות מחלוקת קרח ועדתו.....	פרק יז'
346.....	שמירת המשכן, מתנות כהונה ומתנות הלויים.....	פרק יח'
348.....	פרה אדומה.....	פרק יט'
350.....	מות מרים, מי מריבה, בקשת מעבר ממלך אדום ומות אהרן.....	פרק כ'
352.....	המלחמות שנלחמו עמי עבר הירדן המזרחי בישראל העומדים להיכנס לארץ, תלונת ישראל, עונש הנחשים וריפוי, שירת הבאר.....	פרק כא'
353.....	בלק ובלעם, מפגש בלעם עם מלאך ה'.....	פרק כב'
355.....	משלי בלעם.....	פרק כג'
357.....	משלי בלעם.....	פרק כד'
359.....	חטא ישראל בשטים ותיקון פנחס בן אלעזר.....	פרק כה'
360.....	בנות צלפחד ומינוי מנהיג חדש לישראל.....	פרק כו'
362.....	בנות צלפחד ומינוי מנהיג חדש לישראל.....	פרק כז'
363.....	דיני נדרים.....	פרק ל'
365.....	מלחמת הנקמה במדין, הכשרת הכלים, וחלוקת השלל.....	פרק לא'
367.....	נחלת שבטי ראובן, גד וחצי המנשה.....	פרק לב'
368.....	פרק לג'
369.....	גבולות הארץ והאנשים אשר ינחילו לישראל את הארץ.....	פרק לד'
370.....	ערי הלויים וערי המקלט.....	פרק לה'
372.....	חששם של בני שבט מנשה ממשפחות בני יוסף בעקבות נחלת בנות צלפחד.....	פרק לו'
373.....	תשובות לשאלות בספר במדבר.....	

חלוקת ספר במדבר

פרקים א'– י"ט: אירועים שהתרחשו בשנה השניה לצאת ישראל ממצרים.

פרקים כ'– ל"ו: אירועים שהתרחשו במהלך השנה הארבעים ליציאת מצרים (דור חדש).

פרק א'

המפקד במדבר סיני

זמן המפקד: בשנה השנייה בראשון לחודש השני (א' אייר) לצאתם ממצרים.

הנמנים במפקד: כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה, "למשפחותם" – לדעת מניין כל שבט ושבט. "לכית אבותם" – אם אמו של אדם היא משבט אחד ואביו משבט אחר, נמנה אדם עפ"י שבטו של אביו. "לגלגלתם", ע"י שקלים - בקע לגלגלת (בקע הוא משקל מחצית השקל).

מטרות המפקד:

- מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה (רש"י עפ"י במדבר רבה).
- בני ישראל היו אמורים להכנס לארץ, ולכן נמנו יוצאי הצבא שיעסקו בכיבוש הארץ.
- יתכן שנמנו גם לצורך סידור חנייתם ומסעם של ישראל לפי שבטים.

המונים: משה, אהרן והנשיאים (ג'– ד').

נושאי הפרק: הציווי על המפקד (א'– ד'), תוצאות המפקד לפי שבטים (כ'– מ"ג), שמות הנשיאים וביצוע המפקד (ה'– י"ט), תוצאות המפקד כולו (מ"ד– מ"ו), ייחודם של שבט לוי בתוך שאר ישראל, אי פקידתם עם ישראל ותפקידיהם (מ"ז– נ"ד).

תפקידי שבט לוי וייחודם:

- מופקדים על המשכן וכליו – משרתים אותו בשעת חנייתו, מפקדים אותו כשעומדים לנסוע (רק לאחר שהכהנים כסו את הכלים), נושאים אותו בשעת הנסיעה ומקימים אותו בשעת חנייה.
- חונים מסביב למשכן.
- על בני ישראל חל איסור מוחלט לגעת בקודש: "הזר הקרב יומת".

שאלות

מפקדים בחומש הפקודים	1 א' עפ"י שאלת בגרות
<p>א. מהו הזמן בו נעשה המפקד המתואר בפרק זה, מה הייתה מטרתו ואת מי בדיוק מנו בו?</p> <p>ב. מדוע התרחש המפקד דווקא בזמן זה? (סמוך לאיזה אירוע)? היעזר ברש"י לפסוק א'.</p> <p>ג. ציין שלושה מפקדים נוספים עליהם מסופר בחומש במדבר, הנקרא גם חומש הפקודים, וכתוב מיהם שנמנו במפקדים אלה.</p> <p>ד. מתי התרחש המפקד המתואר בפרק כ"ו, מי נמנו בו ומדוע? היעזר בפסוקים כ"ה, ט. כ"ו, א, נ"ג– נ"ד, ס"ג– ס"ה.</p>	
<p>"והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם. וידבר ה' אל משה לאמר. אך את מטה לוי לא תפקד..." (א', מז– מט).</p> <p>א. מדוע לא נמנו הלויים עם בני ישראל? היעזר ברש"י לא', מט.</p> <p>ב. מדוע מסופר בפרק ג', יד– לט כי נמנו בני שבט לוי אם נאמר בפרק א', מט שאין לפקד אותם?</p> <p>ג. מה היה ההבדל בין הצורה בה נמנו ישראל לדרך מנייתם של שבט לוי ומהי סיבת ההבדל? עיין ברש"י לפסוק ט"ו, וכן במפקד הנוסף הנזכר בפרק ד', א– ג ושם רש"י לפסוק ב'.</p>	2 א' הלויים לא נמנו עם בני ישראל

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

3 א'	תפקידי הלויים מהם תפקידי הלויים עפ"י הנאמר בפסוקים נ'–נ"ג?				
4 א' מפקדים נוספים	א. כיצד קשור המפקד המתואר בפרק ג', מ– מה למפקד הלויים? צטט פסוק נוסף הנזכר לפני מפקד הלויים בו נזכרת אותה מטרה. ב. מדוע נמנו הלויים שוב בפרק כ"ו, נז– סב? ג. כתוב שני מפקדים עליהם מסופר בנביאים ראשונים, מי יזם את המפקד ומדוע.				
5 א' "ולא יהיה קצף"	א. מה, בהקשר לתפקידי הלויים, עלול להביא לקצף על ישראל, מדוע מדובר על קצף העלול לבוא על ישראל ולא על הלויים שבהם מדובר בפסוקים אלה וכיצד על ישראל לנהוג כדי למנוע קצף זה? היעזר ברש"י. ב. מהו המקרה בספר במדבר בו מציין רש"י שכן יצא קצף על אנשים מישראל? על מי יצא הקצף? ציין מקור מדויק. ג. בבמדבר י"ז, ה נאמר "זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר... להקטיר הקטרת" וגו'. מהו זכרון זה ובהקשר לאיזה מקרה הוא מתואר?				
6 א'	נשיאי ישראל				
"... תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן. ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא" (א', ד). ציין ארבע משימות נוספות בהן נטלו הנשיאים חלק בהנהגת העם לפי ספר במדבר ולפי ספר יהושע..					
המפקדים בחומש במדבר					
מפקדים בחומש הפקודים	מפקד פרק א'	במדבר ג', יד– לט	במדבר ג', מ– מג	במדבר ד'	במדבר כ"ו
מי נמנו	מפקד ישראל	מפקד הלויים	מפקד הבכורות	מפקדי משפחות קהת, גרשון ומרי	מפקד ישראל
גילאים	כל זכר מבן עשרים שנה ומעלה	מבן חודש ומעלה	מבן חודש ומעלה	מבן שלושים עד בן חמישים	כל יוצא צבא מבן עשרים שנה ומעלה
הסיבה	1. מתוך חיבתן 2. מתוך הצורך למנות את הכשירים לכיבוש הארץ	בשל העבודה המוטלת עליהם במשכן, מפני שהם מחליפים את הבכורות	כדי לשים תחתם את הלויים לעבודת הקודש	גיל כשירותם לעבודת המשאות במשכן	משמתו רבים במגיפה שלאחר הליכתם אחרי בעל פעור
מקום המפקד	במדבר סיני	במדבר סיני	במדבר סיני	במדבר סיני	בערבות יריחו

פרק ב' - סדרי חנייתם ומסעם של שבטי ישראל

סדר חנייתם:

* "איש על דגלו באותות" – לכל שבט יש דגל בעל צבע המיוחד לו, והוא אותו צבע בקבוע לאבנו בחושן.
* מסביב לאהל מועד.

סדר החניה מסביב למשכן – ראה טבלה מצורפת.

סדר נסיעתם:

סדר הנסיעה תאם את סדר החנייה: "כאשר יחנו כן יסעו" (ב', יז). כשם שמסביב לאהל מועד חנו הלויים ומסביבם בני ישראל, כשבכל צד יושבים שלושה שבטים (ארבעה מחנות, שלושה שבטים בכל מחנה), כך נסעו: במרכז אהל מועד הנישא ע"י הלויים, ומסביבם בני ישראל, באותו כיוון בו חנו.

* הערה: כיצד חולקו השבטים לארבעה מחנות וכיצד הוחלט על מקום חנייתם? פירוש אחד לכך הוא שמזרח הוא הצד החשוב ביותר, מול פתח אהל מועד, ולכן חנו שם משה, אהרן ובניו, וכן יהודה (שבט המלוכה) ואחיו בני לאה שנולדו אחריה. יששכר וזבולון. דרום-שני בחשיבותו (המזבח) שם חנו בני קהת, שתפקידם לטפל בכלי הקדש, וכן ראובן, הבכור מלידה, והשבטים שנולדו אחריה. שמעון, ובמקום לוי – בני גד, הראשון לולפה שפחת לאה.

מערב – בני גרשון, שטיפלו ביריעות ובכיסויים, וכן בני רחל: אפרים, מנשה ובנימין.
צפון – בני מררי, שטיפלו בקרשי המשכן ועמודיו, וכן בני השפחות: דן, אשר ונפתלי (רלב"ג).

שאלות

1 ב' חנייה ונסיעה	עיין בפרק ב' פסוקים א'–ב', ט'. א. מהו הנושא בו עוסק פרק ב' לפי פסוקים אלו? ב. מהם האותות הנזכרים בפסוק "איש על דגלו באותו לבית אבותם" ... (ב') לפי רש"י, שני פירושים.
2 ב' דגלי המחנות	א. ציין המחנות לפי כיווני החנייה שלהם. כתוב מי עמד בראש כל דגל ומה היה סדר נסיעתם. ב. היכן השתלבו אהל מועד והלויים שחנו סביבו בסדר הנסיעה? (פסוק י"ז). ג. הסבר פירוש המילים "כאשר יחנו כן יסעו" (י"ז). היעזר ברש"י לפסוק זה ולפסוק ט'.

פרק ג'

מפקד הלויים, חנייתם ועבודתם את עבודת הקדש תחת בכורי ישראל

תולדות (צאצאי) אהרן ומשה (א'–ד') – נאמר גם "תולדות משה" למרות שנמנו רק בני אהרן כי משה לימדם תורה ולכן נחשבים גם כבניו.

תפקידי הלויים מול הכהנים (ב'–י') – הלויים נתונים לבני אהרן הכהנים לעזרה. תפקידם הוא לשמור את הכלים ולשרת את הכהנים עבור בני ישראל ("ושמרו את כל כלי אהל מועד ואת משמרת בני ישראל לעבודת את עבודת המשכן" – פסוק ח'), לשמור שזר (= ישראל) לא יתקרב אל הקודש, וכן מזכיר רש"י (לפרקים ד', מז. ח', כה-כו, י"ח, ב) את תפקידם כמשוררים, שוערים, גזברים ועוד.

הלויים תחת בכורי ישראל (י"א–י"ג) – בתחילה היו הבכורים אמורים לעבוד את עבודת הקודש, אך מכיוון שהשתתפו בחטא העגל נבחרו תחתם לעבודה זו בני שבט לוי שלא חטאו.

מפקד הלויים, חנייתם ועבודתם (י"ד–ל"ט) – בני גרשון חנו ממערב למשכן, בני קהת חנו מזרחה למשכן, בני מררי חנו מצפון למשכן ומשה ואהרן ובניו חנו ממזרח למשכן. (איור?)
המחנה על כולם היה אלעזר בן אהרן הכהן – נשיא נשיאי הלוי (פסוק ל"ב).

מפקד הבכורים (מ'–מ"ג), פדיון הבכורים העוזפים על הלויים (מ"ד–נ"א) – מניין הבכורות עלה על זה של הלויים במאתיים שבעים ושלושה אנשים. הבכורים שנחשבו לבכורים העוזפים, עפ"י גורל, נפדו בכסף – חמישה שקלים לגלגלת, אשר ניתן לאהרן ובניו

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

פרק ג'	שאלה
1 ג' הלויים	"ואלה תולדות אהרן ומשה... אלה שמות בני אהרן" (ג', א-ג). א. מדוע נאמר "אלה צאצאי אהרן ומשה" אם לאחר מכן נזכרים רק בני אהרן? היעזר ברש"י. ב. מהו תפקידם של הלויים הנזכר בפסוקים ה'–י' וכיצד הוא מתקשר לפסוקים שלפניו (א'–ד')? היעזר ברש"י לפסוקים ו', ט'. ג. בבמדבר פרק י"ח נזכרים שוב תפקידי הלויים. 1. צטט פסוק המזכיר את תפקידם כמשרתי הכהנים, פסוק המזכיר את תפקידם כשומרי משמרת המקדש ופסוק המזכיר כי הם נתונים לאהרן ולכהנים. 2. מהו האיסור החל על הלויים הנזכר בפרק י"ח, פסוקים א'–ז?
2 ג' הלויים	"ושמרו את כל כלי אהל מועד ואת משמרת בני ישראל... ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל"... (ג', ח, יב). א. באיזה הקשר נזכרים בני ישראל בתוך פסוקי עבודת הלויים? היעזר ברש"י לפסוקים ח' ו"ב. ב. מדוע נבחרו דווקא הלויים להיות משרתי המקדש? ג. ציין שני תפקידים שהיו ללויים בזמן נסיעת המשכן ובשעת חנייתו (א', נ–נא) ושני תפקידים שהיו ללויים בזמן שחננו ישראל והמשכן עמד במקומו (רש"י לבמדבר ד', מז. ח', כה–כו, י"ח, ב)
3 ג' גרשון, קהת ומרי	בני שבט לוי נחלקים למשפחות גרשון, קהת ומרי, אשר לכל אחד מהם תפקיד שונה בנשיאת המשכן. א. מי היה ממונה על כולם ולאילו משפחה השתייך? (פסוק לב) ב. מי היו בני שבט לוי שחננו ממזרח לאהל מועד? ג. מי היה המחנה שחנה בסמוך אליהם ובמה באה לביטוי השכנות בין מחנה זה לבין אותם בני לוי? (רש"י לפסוק ל"ח). ד. היכן בספר במדבר ראינו מקרה של שכנות המשפיעה לרעה?
4 ג' הלויים ובכורי ישראל	א. עיין בפסוקים ל"ט ומ"ג. מניינם של מי היה רב יותר – של הלויים או של הבכורות? בכמה היה מניינם יתר? ב. עיין בפסוקים מ"ד–נ"א. הלויים נועדו להיות תחת הבכורים בישראל. כיצד פתרו את אי השוויון המספרי ביניהם על מנת שמספר הלויים המחליפים יהיה כמספר הבכורות? ג. כיצד נבחרו הבכורים שנפדו מתוך כלל הבכורים? (רש"י לפסוק נ').

סדר חניית השבטים

דגל	שבטים	כיוון	שכנים משבט לוי (פרק ג')
דגל מחנה יהודה	יהודה, יששכר, זבולון	ממזרח למשכן (קדמה)	משה, אהרן ובניו
דגל מחנה ראובן	ראובן, שמעון, גד	מדרום למשכן (תימנה)	בני קהת
דגל מחנה אפרים	אפרים, מנשה, בנימין	ממערב למשכן (ימה)	בני גרשון
דגל מחנה דן	דן, אשר, נפתלי	מצפון למשכן (צפונה)	בני מרי

בכורות

בכורות	שמות י"ג, א-ב, יא-טו	במדבר ג', מ-מג	במדבר י"ח, טו-יח
בכורות בנים	מוקדשים לה'	הלויים מחליפים את הבכורות	פודים אותם, "מבן חודש תפדה"
בכורות בהמה טהורה	נתונים לה'	בכורות הבהמות הטהורות של הלויים מחליפות את אלו של הבכורות.	אם הבכור תמים - מקריבים אותו והכהן אוכל בשרו. אם נפל בו מום – לא מקריבים אלא הכהן שוחט ואוכל בשרו כבשר חולין.
פטר חמור	מבין הבהמות הטמאות רק על בכור חמור קיימת קדושת בכור בהמה, אך פודים אותו בשה (שאותו נותנים לכהן). אם לא פודה אותו צריך להרגו.		" ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה" (בכסף)

פרק ד' בני קהת, גרשון ומררי ותפקידיהם	
<p>מפקד נוסף: בני שבט לוי עברו עתה מפקד נוסף, הפעם לפי משפחות: גרשון, קהת ומררי, ולפי גיל כשירותם לעבודה: מבן שלושים עד בן חמישים.</p> <p>בני קהת (א' - ט"ז): תפקידם לשאת את כלי הקדש בנסוע המחנה.</p> <p>מרבית הפסוקים המדברים בתפקיד בני קהת מדברים למעשה על תפקיד הכהנים – אהרן ובניו לפני שמגיעים בני קהת אל תפקידם! תפקיד הכהנים הוא כיסוי כלי המשכן בבגד תכלת ובעור תחש. הסיבה: אסור לבני קהת עצמם לגעת בכלי הקדש: "וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כלי הקדש בנסוע המחנה ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו..." (ד', טו).</p> <p>עניין זה חוזר בפסיקה של פסוקים י"ז- כ': הכהנים אחראים על חיי בני קהת בכך שיקפידו לכסות את הכלים לפני בואם של בני קהת לשאתם ("וזאת עשו להם וחיו... אהרן ובניו יבואו ושמו אותם איש איש על עבודתו... ולא יבואו לראות כבלע (כשמכסים) את הקדש ומתו").</p> <p>בני גרשון (כ"א - כ"ח): תפקידם לשאת את יריעות המשכן וכיוצא, מסכי (היילון המכסה על) הפתחים והדברים הקשורים להם. בני מררי (כ"ט - ל"ג): תפקידם לשאת את קרשי המשכן, בריחיו, עמודיו ואדניו. פקודי בני קהת, גרשון ומררי (ל"ד - מ"ט).</p>	
שאלות	
1 ד' תפקיד בני קהת	<p>א. פרש הביטוי "נשא את ראש" (רש"י) וכתוב מדוע נמנו בני קהת, ואחריהם בני גרשון ומררי, בגילאים אלו דווקא. ב. מה היה תפקידם של בני קהת? (פסוק ד' ורש"י) ג. מה היה על אהרן ובניו לעשות לפני שהחלו בני קהת לשאת את הכלים ומדוע?</p>
2 ד'	<p>תפקיד אלעזר הכהן א. "ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן..." (ט"ז). מה היה תפקידו של אלעזר הכהן? היעזר ברש"י. ב. היכן ראינו קודם לכן שאלעזר היה ממונה על כל הלויים? ציין מקור מדויק.</p>
3 ד'	<p>אחריות הכהנים כלפי בני קהת עיין בפסוקים י"ז- כ. איזו אחריות הייתה מוטלת על אהרן ובניו לגבי בני קהת ומה היו צריכים לעשות כדי לבצע הנדרש לאחריות זו? היעזר ברש"י לפסוקים כ', וה'. ב. איך ידעו מתי היה עליהם לארוז ולנסוע? היעזר ברש"י הנ"ל. ג. מה היו תפקידי בני גרשון ומררי בזמן מסעות בני ישראל?</p>

פרק ה'	
טהרת המחנה, גזלות ואשה סוטה	
<p>שילוח הטמאים מן המחנה (א' - ד'): המצורע - נשלח מחוץ לשלושת המחנות. הזב - נשלח מחוץ למחנה שכינה (המשכן) ומחנה לווייה. טמא לנפש (טמא למת) - נשלח מחוץ למחנה שכינה. סיבת שליחתם מחוץ למחנה: מפני שהשכינה שורה במחנות ועליהם להישאר טהורים – "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם".</p> <p>אשם גזלות וגזל הגר (ה' - י'): אם אדם גזל ונשבע לשקר (שלא גזל): * אם הודה בדבר – מביא הקרן והחומש. * אם לא הודה בדבר, אלא רק היו לכך עדים – לא מביא חומש. * אם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו – מביא הגוזל את האשם אל הכהן. חז"ל הבינו שמדובר בגזל הגר, כי הוא היחיד שסביר שלא יהיו לו גואלים כלל בישראל.</p> <p>דיני אשה סוטה (י"א - ל"א): מתקיימים בשני תנאים: אם בעלה חשד בה והזהיר אותה לא להיסתר עם מישהו (קינוי) ואם היו עדים שראו אותה נסתרת עם מישהו לפרק זמן שהיה יכול להספיק לה להיטמא לו (סתירה).</p> <p>פעולות הבעל במקרה כזה: מביא אותה אל הכהן ומביא קרבן "מנחת קנאות" (קנאת הבעל וקנאת ה'), שהוא קרבן לא מהודר. (רש"י: "לא יצוק עליה שמן" ... שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך. "ולא יתן עליה לבונה", שהאמהות נקראו לבונה... והיא פרשה מדרכיהן).</p> <p>פעולות הכהן: * לוקח מים בכלי חרס ומערבבם בעפר (מי המרים המאררים), * פורע את ראש האשה, * שם על כפיה את מנחת הקנאת ואומר לה שאם לא עשתה זאת תנקה ממים אלה. ואם כן עשתה זאת יגרמו המים לבטנה להיות צבה. * משביעה על כך (והאשה עונה אמן אמן), ומקריב הקרבן שהובא. * משקה אותה במים המרים המאררים.</p> <p>תוצאה: אם חטאה בטנה צבה. אם לא חטאה תלד ותתברך בזרעה.</p>	
שאלות	
1	<p>א. בפסוקים א'–ד' נזכר עניין שילוח הטמאים מן המחנה. מיהם שלושת הטמאים המשתלחים מחוץ למחנה ומאיזה מחנה או מחנות נשלח כל אחד מהם? היעזר ברש"י לפסוק ב'.</p> <p>ב. "חניית הלויים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לווייה" – דברי רש"י. היכן פורש מחנה זה? ציין פרק ופסוק.</p> <p>ג. עיין במדבר י"ט, יא–יג. מיהו טמא לנפש ומהי דרך טהרתו?</p>
2	<p>א. כיצד מתקשר פרק י"ב פסוקים י"ט–ט"ו לנושא שילוח הטמאים מחוץ למחנה?</p> <p>ב. היכן בספר במדבר נזכר שילוח טמאים מחוץ למחנה בהקשר למלחמת ישראל במדין? ציין מקור מדויק.</p> <p>ג. עניין טומאה לנפש נזכר גם בהקשר לנזיר (פרק ו'), פסח שני (פרק ט') ופרה אדומה (פרק י"ט). ציין כיצד מתקשר עניין הטומאה לנפש לכל אחד מן הנושאים הללו.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>3 ה' אשם גזלות וגזל הגר (ה'– י')</p>	<p>אשם גזלות וגזל הגר (ה'– י'). א. אדם שגזל חייב לשלם חומש על הגזילה ולהביא אשם, אולם לא בכל מקרה. באיזה מקרה חייב אדם בחומש ואשם ובאיזה מקרה אינו חייב בכך? היעזר ברש"י לפסוק ו'. ב. כיצד הבינו חכמים כי פסוק ח' מדבר במקרה של גזל הגר על אף שהמלה גר אינה נזכרת בפסוק, באיזה מקרה של גזל הגר מדובר, ומה יש לעשות במקרה כזה? היעזר ברש"י לפסוקים ו', ח'. ג. מהו הדין הנלמד מפסוק י' ביחס לנתינת הקדשים לכהן? היעזר ברש"י. ד. באילו שני הקשרים נזכר "מעל" בפרק זה, והיכן נזכר "מעל" בספר יהושע? ה. מהי נקודת הדמיון בין האופן בו נהג משה בעגל הזהב לאחר חטא העגל ובין הדרך בה נוהג הכהן באשה סוטה?</p>
<p>4 ה' אשה סוטה (י"א– י"ד)</p>	<p>עיין בפרשת אישה סוטה במדבר ה', יא– לא. א. מהם התנאים הצריכים להתקיים כדי שאישה תחשב לסוטה ותתחייב דיני אישה סוטה? היעזר ברש"י לפסוקים י"ב– י"ד. ב. באיזה מקרה אינה עוברת את דיני הבדיקה של אישה סוטה? ג. ציין בקצרה את פעולות הבעל ופעולות הכהן אם נחשדה האישה עפ"י התנאים הנ"ל.</p>
<p>5 ה' אשה סוטה (ט"ו– כ"ח)</p>	<p>א. מדוע נקראת המנחה אשר מביא בעל האישה אל הכהן בשם "מנחת קנאות"? היעזר ברש"י לפסוק טו. ב. מהו הכלל הנלמד מכך שהאישה מושבעת בשבועה כפולה – אם עשתה... ואם לא עשתה... (פס' י"ט– כ"א ורש"י לפס' י"ט). ג. בעקבות השקיית האישה במים המרים המאררים – מה קורה לה אם אכן נמצאה אישה סוטה ומה קורה אם מתברר שלא חטאה? (פסוקים כ"ז– כ"ח ורש"י).</p>

פרק ו' פרשת נזיר וברכת כהנים

פרשת נזיר (א'-כ"א):

אדם הופך לנזיר ע"י כך שמקבל על עצמו ונודר על כך נדר: "איש או אישה כי יפליא (יפריש) לנדור נדר נזיר להזיר לה'..." (ו':ב').

סמיכות הפרשיות בין פרשת סוטה בפרק הקודם לפרשת נזיר: רש"י: אם רואה אדם סוטה בקלקולה (ש)יקבל על עצמו להיות נזיר ויפרשו מן היין, שהרי יין גורם לניאוף.

- איסורי הנזיר:** 1. איסור שתיית יין, שכר (יין ישן) ומשרת ענבים (מים שהשרו בהם ענבים).
איסור אכילת ענבים, גרעיניהם וקליפתם.
2. איסור תספורת.
3. איסור להיטמא למת (אפילו להוריו).

- דיני נזיר שנטמא למת:** 1. ביום השביעי לטומאתו - יגלח ראשו. (יום זה הוא יום הזייתו, כלומר יום שמזים עליו אפר פרה אדומה).
2. ביום השמיני - יביא קורבנות על חטאו.
3. יתחיל נזירותו מהתחלה.

חטא הנזיר: דעה א' – **שנטמא למת**.

דעה ב' – **שציער עצמו מהיין** ע"י קבלת הנזירות.

- החובות המוטלות על הנזיר בזמן סיום נזירותו:** 1. להקריב קורבנות.
2. לגלח שער ראשו, ולשים אותו על האש שמתחת לקורבן השלמים.
(לבחינת הבגרות אין צורך בידיעה מפורטת של קורבנות הנזיר).

ברכת כהנים (כ"ב-כ"ז):

- באור הברכה:** יברכך ה' (בממון) וישמרך (משודדים שלא יקחו את הממון).
יאר ה' פניו אליך (יראה לך פנים שוחקות) ויחנך (ויתן לך חן).
ישא ה' פניו אליך (יכבש כעסו ממך) וישם לך שלום.

מי מברך – הכהנים או ה'?

- פסוק כ"ג – "דבר אל אהרון ואל בניו לאמר כה תברכו" = כהנים מברכים.
פסוק כ"ז – "ושמו את שמי על בני" ואני אברכם" = ה' מברך.
1. הכהנים יברכו את ישראל, והי' יסכים לברכה.
2. הכהנים יברכו את ישראל, והי' יברך את הכהנים.

שאלות

1 ו' עפ"י שאלת בגרות	נזיר כיצד מתחיל אדם להיות נזיר, ומהם הדינים החלים עליו בתקופת נזירותו? ב. הרמב"ם אומר כי "שמשון לא היה נזיר גמור". במה הייתה נזירותו של שמשון שונה מזו האמורה בתורה? ג. ציין דמות או דמויות נוספות בספרי נביאים ראשונים אשר היה או היו נזירים.
2 ו' עפ"י שאלת בגרות	נזיר א. מהן שתי הדרכים המביאות אדם לסיום ימי נזירותו? ב. מה על הנזיר לעשות כשמסתיימת נזירותו בכל אחת משתי הדרכים? ג. מדוע נחשבת הפסקת הנזירות כחטא? היעזר ברש"י.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

3 ו'	<p style="text-align: right;">ברכת כהנים (כ"ב- כ"ז) עיין במדבר ו', כב- כז. א. הסבר ארבע מתוך הברכות הכלולות בברכת כהנים. היעזר ברש"י. ב. מה נלמד מתוך הסיום "ואני אברכם"? היעזר ברש"י לפסוק כ"ז (2 אפשרויות).</p>				
טבלה מסכמת - נזירות					
אבשלום	שמואל	שמשון	נזיר מהתורה	נזירות	תחילת הנזירות
לא נזיר מבטן אבל נזירותו תקפה עד יום מותו	מבטן, בנדר אמו	מבטן, בהוראת מלאך ה'	מקבל על עצמו		
נזיר עולם	נזיר עולם	נזיר עולם	מוגבל (סתם נזירות 30 יום)	משך הנזירות	תום הנזירות
שמ"ב י"ד, כו: גלח שער ראשו	נזיר עולם	נזיר עולם	1. פתאום, אם נטמא למת 2. תום התקופה שנדר עליה.		
	חלו עליו כל החובות	כן אין חלות עליו חובות הפרישות	כן	איסור שתייה ואכילה מתוצרת ענבים	
כן	כן	כן	כן	איסור גילוח השיער	
	הרג את אגג העמלקי [אך זה היה יוצא דופן]	הרג פלשתים, מותר לו להיטמא למת	כן	איסור טומאה למת	
		על אמו נאסר לשתות תוצרת ענבים ולאכול כל טמא.		איסורים נוספים	

סיכום פרק ח' המנורה והכשרת הלויים לעבודתם

המנורה (א'-ד'): ה' צווה שאהרן ידליק את הנרות במנורה, העשויה זהב מקשה אחת, באופן שכל ששת הנרות יאירו לעבר הנר האמצעי.

עפ"י רש"י מובא עניין המנורה שוב כאן כדי לעודד ולפייס את אהרן, שחלשה דעתו על שלא השתתף בחנוכת המזבח בקרבן משלו ושל שבטו. לכן הבטיחו ה' שיזכה לדבר גדול מכך והוא: העלאת נרות המנורה.

הכשרת הלויים לתפקידם בעבודת המשכן (ה'-כ"ו):
שלבי הכנתם:

1. הזאת מי חטאת (מי אפר פרה אדומה) על הלויים.
2. הלויים גלחו את כל בשרם בתער.
3. כבסו בגדיהם.
4. הביאו קורבנות.
5. בני"י סומכים את ידיהם על הלויים.
6. אהרון מניף את הלויים. (על כל אחת ממשפחות הלויים גרשון, קהת ומררי נאמר הדבר בנפרד).
7. הלויים סומכים את ידיהם על ראש הפרים.

* בהכשרת הלויים – **משה** העמידן, **אהרון** הניפם, ו**ישראל** סמכו את ידיהם (רש"י כ').
* **מדוע נבחרו הלויים לעבוד במשכן** – בעקבות מכת בכורות נהיו בכורות ישראל (אדם

ובהמה) קדושים. לאחר חטא העגל, שהשתתפו בו גם הבכורות בחר ה' בלויים, שלא חטאו בעגל, במקום בכורות בני ישראל.

גילאי הלויים:

פחות מבן עשרים וחמש – לא עובד.

בין גיל 25 ל-30 – לומדים הלכות עבודת המשכן.

מגיל 30 עד 50 – עובדים בנשיאת המשכן וכליו.

מגיל 50 ומעלה – אינם נושאים בכתף אבל נועלים שערים, שרים, טוענים עגלות, חונים סביב האוהל, מקימים ומורידים את המשכן בשעת מסעות.

שאלות

שאלה	מס' שאלה פרק
<p>עיין בפסוקים א'-ד': א. מיהו האחראי על הדלקת הנרות וכיצד דולקים הנרות "אל מול פני המנורה"? היעזר ברש"י. ב. "זזה מעשה המנורה". 1. כיצד הייתה עשויה המנורה? באר בלשונך. 2. באיזה אופן דומה ההדגשה "וְזָה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה" למילים "זָה אֵלֵי וְאֲנוּהוּ" שנאמרו בשירת הים עפ"י רש"י? היעזר ברש"י לפסוק ד' ולשמות ט"ו, ב.</p>	<p>1 ח' המנורה ונרותיה (א'-ד')</p>
<p>הכנת הלויים לעבודת הקדש בתהליך הבדלת הלויים מתוך בני ישראל לעבודת ה' היו כמה שלבים. א. עיין בפסוקים ה'-ט"ו. מה היו שלבי הכנת הלויים לעבודתם? ב. מה היה אופן טהרתם, מה היו מי החטאת שהזו עליהם ומדוע? היעזר ברש"י לפסוק ז'. ג. מדוע מהווה סמיכת בני ישראל את ידיהם על הלויים חלק מהתהליך? (פס' ט"ו-י). ד. מהם הפסוקים בהם חוזר עניין הנפת הלויים לפני ה' ומדוע חוזר עניין זה כמה פעמים? היעזר ברש"י לפסוק י"א.</p>	<p>2 ח' (ה'-ט"ו)</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

3 ח' (ט"ז- כ"ב)	<p style="text-align: center;">הכנת הלויים לעבודת הקדש</p> <p>עיין בפסוקים ט"ז-כ"ב.</p> <p>א. ציין הפסוקים בהם נאמר כי הלויים נתונים לה' ונתונים לאהרן ובניו הכהנים, והסבר משמעות היותם "נתונים" לה' ולכהנים. היעזר ברש"י לפסוק ט"ז.</p> <p>ב. ציין הפסוקים בהם נזכר כי הלויים נלקחו לעבודת ה' "מתוך בני ישראל" והסבר מדוע נזכרו בני ישראל חמש פעמים בפסוק אחד בפרק זה (רש"י לפסוק י"ט).</p> <p>ג. האם הלוי, העושה עבודתו בשליחות בני ישראל, מקבל מעשר חלף עבודתו? היכן נזכר הדבר?</p> <p>ד. ציין הפסוק בו נזכר כי בוצע כל תהליך הכנתם לעבודה.</p>
4 ח'	<p style="text-align: center;">גילאי עבודת הלויים (כ"ג-כ"ו)</p> <p>עיין בפסוקים כ"ג-כ"ו.</p> <p>א. גילאי הלויים הנזכרים בפסוקים כ"ד-כ"ה אינם תואמים את הגילאים שנזכרו מוקדם יותר בספר במדבר. מהם הגילאים שנזכרו קודם לכן והיכן?</p> <p>ב. כיצד מיישב רש"י את הסתירה בין ציוני הגילאים? (פסוק כ"ד)</p> <p>ג. האם עניין הגיל בלבד הוא אשר מגביל את עבודת הלויים, או שגם אם חל מום בלוי חייב הוא לסיים עבודתו? (רש"י שם)</p> <p>ד. האם לאחר גיל חמישים מסיים הלוי את עבודתו במקדש לחלוטין? היעזר ברש"י לפסוק כ"ה.</p>

סיכום פרק ט'

פסח מדבר ופסח שני . הענן ומסעות ישראל

פסח ראשון ופסח שני (א' - י"ד):

זמן: פרק ט' ארע בחודש ניסן בשנה השנייה לצאתם ממצרים.

פרק א' ארע בא' באייר באותה שנה.

מכאן שאין מוקדם ומאוחר בתורה, שהרי הפרקים אינם מסודרים לפי סדר כרונולוגי (סדר התרחשותם).

פסח ("ראשון"):

ה' צווה שבני ישראל יעשו את קורבן הפסח בי"ד בניסן בין הערביים "במועדו", זהיינו אפילו בשבת, ואפילו אם הציבור טמא. את הפסח יש לעשות "ככל חוקותיו" – כלומר לקיים את המצוות שבגופן של קורבן פסח עצמו – שיהיה שה, תמים, זכר, בן שנה, וכן יש לעשותו "וככל משפטיו" - לקיים מצוות שעל גופו ממקום אחר - לקיים מצוות הפסח שאינן קשורות לקורבן, כגון: 7 ימים לאכול מצה ולבער חמץ.

קיום הפסח: בני ישראל עשו כפי שנצטוו, והקריבו את קורבן הפסח בי"ד בניסן בשנה השנייה לצאתם ממצרים. זהו הפסח היחיד שעשו במדבר (בי"ד בניסן) במשך 40 שנה.

פסח שני:

אנשים שנטמאו למת, ולא יכלו להקריב את הפסח בגלל טומאתם, בקשו ממשה פתרון. משה שאל את ה' מה לעשות.

ה' ענה: מי שטמא, או שהיה בדרך רחוקה, כלומר שהיה מחוץ לפתח העזרה שבחצר המשכן בזמן שחיטת קורבן פסח, יקריב קורבן פסח בי"ד באייר במקום בי"ד בניסן. אולם מי שהיה טהור ולא היה בדרך, ולא הקריב את הקורבן בזמנו, חייב עונש כרת.

ההבדלים בין אופן חגיגת פסח דורות ואופן חגיגת פסח שני – ראה טבלה מצורפת.

* ארבעה סוגי פסחים: פסח מצרים (שמות י"ב, א - יא, כא - כח)

פסח מדבר (במדבר ט', א - ה)

פסח דורות (שמות י"ב, יד - כ, מג - מט. שמות י"ג, ו - ז.

במדבר כ"ח, טז - כח)

פסח שני (במדבר ט', ו' - יד).

הענן ומסעי ישראל (ט"ו - כ"ג):

תפקידי הענן ששכן על המשכן:

א. סימן לישראל את מועדי המסעות והחניות במדבר.

ב. סימן את כיוון הנסיעה.

ג. סימן את מיקום החנייה.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

טבלה מסכמת		פסח דורות ופסח שני			
	התאריך	פסח דורות	פסח שני		
השונה	משך החג	7 ימים חג המצות	י"ד באייר		
	האם יש יום טוב?	יש יום טוב ביום הראשון וביום השביעי ואסור לעשות בהם מלאכה	יום אחד		
	איסור חמץ	אסור לאכול חמץ ואסור לראות חמץ	אסור לאכול חמץ אך מותר לראות חמץ		
	מי חוגג?	כל ישראל	טמא לנפש אדם, או מי שבדרך רחוקה		
השווה	<p>כל הדינים הקשורים בקרבן פסח (ט"ו:ב):</p> <p>1. שה תמים זכר בן שנה. 2. נשחט בן הערביים. 3. צלי אש. 4. על מצות ומרורים יאכלוהו. 5. איסור נותר. 6. אסור לשבור עצם מהקורבן. 7. אסור לערל לאכול מהקורבן.</p>				
שאלות					
1 ט' עשיית הפסח (א'–ה')	<p>פסוקים א'–ה' מדברים בעשיית הפסח ע"י בני ישראל בשנה השנייה לצאתם ממצרים.</p> <p>א. מה עולה עפ"י רש"י (לפסוק א') מתוך השוואת התאריך המדובר כאן לתאריך הנזכר בתחילת ספר במדבר?</p> <p>ב. מכיוון שאמר משה להם כי הפסח נעשה בארבעה עשר לחודש ניסן, מדוע הדגיש בסמוך "תעשו אותו במועדו"? מה בא ללמדנו דבר זה? (רש"י לפסוק ב')</p> <p>ג. מדוע חזר כאן משה על חובת עשיית הפסח לאחר שכבר אמר להם את הדבר (ויקרא כ"ג)? רש"י לפסוק ד'.</p>				
2 ט' עפ"י שאלת בגרות	<p style="text-align: center;">פסח שני (ו'–י"ד)</p> <p>ע"י במדבר ט', ו'–י"ד.</p> <p>א. מה היה מצבם המיוחד של אנשים מבני ישראל אשר באו לפני משה ואהרן בעניין קרבן פסח?</p> <p>ב. איזה אופן שגוי של הבנת המילים "ויקרבו לפני משה ולפני אהרן" מתקן רש"י וכיצד?</p> <p>ג. לאיזה מצב נוסף, שעליו לא שאלו, מתייחס ה' בתשובתו?</p> <p>ד. מה צריך לעשות אדם הנמצא במצבם של השואלים? השב עפ"י פסוקים י'–י"ב ובמדבר י"ט, יח–יט.</p>				
3 ט' פסח שני (ו'–י"ד)	<p>"למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו" ... (ז')</p> <p>א. כיצד סברו אותם אנשים מבני ישראל שיתכן לאפשר להם להקריב קרבן פסח במועדו למרות טומאתם? (רש"י לפסוקים ז'–ח').</p> <p>ב. טענת "למה נגרע" נשמעה פעמיים נוספות בספר במדבר. היכן מסופר הדבר ובאיזה הקשר?</p> <p>ג. מה לומד רש"י לגבי משה מן המילים "עמדו ואשמעה"?</p> <p>ד. מדוע לא אמר משה פרשת פסח שני לבני ישראל מעצמו אלא לאחר ששאלוהו? (רש"י שם)</p>				
4 ט' עפ"י שאלת בגרות	<p style="text-align: center;">פסח ראשון ופסח שני</p> <p>א. מהם תאריכי פסח ראשון ופסח שני?</p> <p>ב. מה דינו של הגר בעניין הפסח?</p> <p>ג. ציין מצות עשה אחת ומצות לא תעשה אחת הקשורות לקרבן פסח בפרק זה.</p> <p>ד. מה דומה ומה שונה בין פסח ראשון לפסח שני? היעזר ברש"י.</p>				
5 ט'	<p>ציין שני מקרים נוספים המתוארים בספר במדבר שבהם התחדשה הלכה למשה.</p>				
6 ט' עמוד הענן ועמוד האש (ט"ו–כ"ג)	<p>ע"י בפסוקים ט"ו–כ"ג.</p> <p>א. מה היו תפקידיו של עמוד הענן ומה היו תפקידיו של עמוד האש?</p> <p>ב. על פי אילו סימנים נוספים ידעו בני ישראל מתי עת לנסוע? היעזר במדבר י', א'–ו' וברש"י לפסוק י"ח.</p> <p>ג. מדוע מאריכים הפסוקים בתיאור היות נסיעת בני ישראל לפי הענן – גם במקרה של חנייה לימים מועטים, לימים רבים וכו'?</p> <p>ד. מדוע נקרא המשכן (שמעליו הענן) בשם "המשכן לאהל העדת"? היעזר ברש"י לפסוק ט"ו.</p>				

פרק י'

החצוצרות, מסע הדגלים, בקשת משה מחותנו ונסיעת הארון

החצוצרות (א' - י'):

משה נצטווה לעשות 2 חצוצרות כסף ממקשה(ללא חיבורים).

תפקידי החצוצרות:

1. למקרא העדה - לקרוא לסנהדרין ולשאר העם.
2. למקרא הנשיאים - לקרוא לנשיאים.
3. למסע המחנות - כשרצו לנסוע, נסעו על פי שלושה:
 - א. הקב"ה שסימן להם זאת ע"י קיפול הענן.
 - ב. משה שאמר קומה ה' (ראה בהמשך).
 - ג. החצוצרות שתקעו והריעו בהן.
4. במלחמה בארץ - כדי שה' יזכרם ויצילם.
5. בימי שמחה ומועד ובראשי חודשים על קורבנות עולה(של ציבור) ושלמים, כדי שייזכרו לפני ה'.

כיצד ידעו להבחין למה נועד בכל פעם השימוש בחצוצרות?

רש"י: במקרא העדה - היו שתי חצוצרות, ותקיעה כלי תרועה.
במקרא הנשיאים - היתה חצוצרה אחת, ותקיעה כלי תרועה.
במסע המחנות - היו שתי חצוצרות, ותוקע ומריע ותוקע.

מסע הדגלים (י"א - כ"ח):

עליית הענן ותחילת הנסיעה: בני ישראל היו במדבר סיני 12 חודש פחות עשרה ימים, ואז בתאריך כ' באייר (שנה שנייה לצאתם ממצרים) עלה הענן מעל המשכן, והחלו לנסוע ממדבר סיני למדבר פארן.

סדר המסע:

1. מחנה יהודה (שבטי יהודה, יששכר וזבולון) נוסע ראשון.
 2. הלוויים בני גרשון ובני מררי. (נשאו אתם את המשכן).
 3. מחנה ראובן (ראובן, שמעון וגד).
 4. הלוויים בני קהת. (נשאו אתם את כלי המשכן).
 5. מחנה אפרים (אפרים, מנשה ובנימין).
 6. מחנה בני דן (דן, אשר ונפתלי) - מאסף.
- * יש מחלוקת אם עם ישראל הלכו כמו קורה (בטור), או כמו תיבה (בצורה ריבועית, כמו הצורה שבה חנו).

בקשת משה מחותנו (כ"ט - ל"ב):

משה מבקש מחותנו חובב בן רעואל (יתרו) ללכת עם עם ישראל לארץ ישראל וחותנו מסרב.

משה ניסה לשכנעו בנימוקים הבאים:

1. ה' הבטיח לעשות טוב לישראל, אם תבוא אתנו אנו ניטיב לך. (אכן בעתיד היטיבו בני ישראל לבני יתרו, ונתנו להם את החלק הטוב של יריחו - עיר התמרים).
 2. "אל נא תעזוב אותנו" - אם תעזוב אותנו יחשבו הגויים שהתגיירת בשביל לקבל חלק בארץ, ועכשיו שראית שאין לגרים חלק בארץ, החלטת ללכת. ולכן תשאר איתנו כדי שהגויים ידעו שהתגיירת מתוך חיבה ואהבה (רש"י ל"א).
 3. "והיית לנו לעיניים" - אתה תתן לנו עצות ותאיר את עינינו.
- * בשמות פרק י"ח למדנו שיתרו כבר חזר לארצו, ואילו כאן אנו רואים שהוא עדיין נמצא עם עם ישראל. כיצד זה יתכן? מסיבה זו מפרש רש"י שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ומה שמתואר בשמות, שיתרו חזר לארצו, קרה לאחר הפרק שלנו.

ארון ה' ותחילת המסע (ל"ג - ל"ו):

בני ישראל נסעו מהר ה' דרך של שלשה ימים ביום אחד (כי ה' רצה להכניסם מהר לארץ),

ארון ה' נסע לפניהם דרך של שלושה ימים להתקין להם מקום חנייה).

* רשי מעיר שהיו 2 ארונות:

1. הארון שבו עוסק פסוקנו, ובו היו שברי הלוחות הראשונים, והוא היה יוצא אתם למלחמה. ארון זה הלך לפני בני ישראל.
2. הארון שהוזכר בפסוק י"ז ברש"י, ובו היו הלוחות השניים. ארון זה היה נמצא בתוך המחנה ואותו נשאו בני קהת.

"ויהי בנסוע הארון": פסוקים אלה מספרים את חלקו של משה במסע המחנות:

כשנסע הארון אמר משה "קומה ה'" וגו'. ובחנותו אמר "שובה ה'" ("שובה" מלשון מנוחה ומרגוע, כמו "בשובה ונחת תושעון").
דברי משה היוו את אחד הסימנים לזמני הנסיעה והחנייה, יחד עם הענן ועם החצוצרות.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק י'	
1 י' חצרות ושימושן (א'–י')	<p>עיין במדבר י', א–י. "עשה לך שתי חצורות כסף מקשה תעשה אותם" (ב'). א. איזה כלי מכלי הקדש שבמשכן היה עשוי גם הוא מקשה אחת? ב. כיצד הבדילו העם בין תקיעה המיועדת למקרא העדה, תקיעה המיועדת למקרא הנשיאים וזו המיועדת למסע המחנות? היעזר ברש"י לפסוק ז'. ג. באילו שני מקרים נוספים היו משתמשים בחצורות ומה היה ההבדל באופן התקיעה בין שניהם? ד. מהיכן נלמד עניין מלכויות, זיכרונות ושופרות בראש השנה? היעזר ברש"י לפסוק י'.</p>
2 י' חצרות ושימושן (א'–י')	<p>א. רש"י ל"י, ב: "נמצאת אתה אומר עפ"י שלושה היו נוסעים: עפ"י הקב"ה, ועפ"י משה ועפ"י החצורות" – הסבר כיצד היה סימן כל אחד מאלו. היעזר בפס' ל"ה–ל"ו וברש"י לפרק ט' פס' י"ח. ב. באיזה אופן נעשה השימוש בתרועת החצורות במסע המחנות? (פסוקים ה'–ו'). ג. ציין מקרה אחד בספר במדבר ושני מקרים בספרי נביאים ראשונים בהם היה שימוש בחצורות או בשופרות.</p>
3 י' סדר נסיעת ישראל והלויים (י"א–כ"ח)	<p>עיין בפסוקים י"א–כ"ח. א. מה למד רש"י מהתאריך הפותח פסוקים אלה? ב. מה משמעות האמירה "וישכן הענן במדבר פארן" מיד לאחר תיאור יציאתם למסע ומדוע מפרש רש"י כי קברות התאוה, הנזכרים בפרק י"א, לד–לה, היה מקום במדבר פארן? (רש"י לפסוק י"ב). ג. מה שונה בין תיאור מקום הלויים בסדרי המסע בין הנאמר בפרק ב' פסוק יז לבין הנאמר בפרק י' פסוקים י"ד–כ"א (היעזר ברש"י לפסוק י"ז) ומה טעם סדר נסיעת הלויים המתואר כאן? (רש"י לפסוק כ"א).</p>
4 י'	<p style="text-align: center;">חובב בן רעואל ומשה (כ"ט–ל"ב)</p> <p>עיין בפסוקים, כט–לב. א. מה הציע משה ליתרו ומדוע הגיב יתרו לבקשת משה כפי שהגיב? (רש"י לפסוק ל') וכיצד יכולה לשמש עובדת "ידעת חנותנו במדבר" כנימוק לבקשה שילך עמם? (רש"י לפסוק ל"א) ב. מהם המילים מהן ניתן להסיק כי משה בקש מיתרו להדריכם (בעצה) בהמשך הדרך ובאילו שני אופנים נוספים ניתן לפרש מילים אלה? (רש"י שם)</p>
5 י'	<p style="text-align: center;">חובב בן רעואל ומשה (כ"ט–ל"ב)</p> <p>א. כיצד מבין רש"י כי חובב בן רעואל הוא למעשה יתרו ומדוע נקראו לו שני שמות אלו? (רש"י לפסוק כ"ט) ב. מהו הנימוק הנוסף בו מנסה משה לשכנע את חובב מלבד "כי על כן ידעת חנותנו במדבר"? ג. ציין שני הקשרים בהם נזכרו צאצאי יתרו בספר שופטים פרקים א' וד' (המעידים על כך כי צאצאי יתרו כן הגיעו לארץ). ד. מה היה יחסם של ישראל אל צאצאי יתרו בשמ"א ט"ו, ובאיזה הקשר מסופר הדבר?</p>
6 י' ארון ה' (ל"ג–ל"ו)	<p>א. ציין שלושה תפקידים של ארון ה' עפ"י פסוק ל"ג ורש"י לפסוק זה. ב. באיזה הקשר מסופר בנביאים ראשונים שארון ברית ה' יצא עם ישראל למלחמה והיכן מסופר הדבר? ג. מה הייתה ההתרחשות בספר במדבר אשר לגביה נזכר כי ארון ה' לא זז מהמחנה? ציין מקור מדויק.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

סיכום פרק יא'

חטאי המתאוננים בתבערה והמתאווים בקברות התאוה והשתלשלות העניינים בעקבותיהם

המתאוננים (א' - ג'):

חטא: העם (הרשעים) "חפשו תרוץ" כדי לעזוב את ה', ולכן התלוננו שהם עייפים מהדרך, שהרי הם כבר הולכים 3 ימים ללא מנוחה.

מקום: תבערה. **על שם:** שבערה במ אש ה'.

עונש המתאוננים – אש ה' אכלה "בקצה המחנה", שמשמעו במוקצין לשפלות (ערב רב), או בקצינים ובגדולים. **עצירת העונש** – העם צעק למשה, משה התפלל ושקעה האש.

המתאווים (ד' - ו'):

המתלוננים: האספסוף (ערב רב **שנאספו** והצטרפו לישראל) התלוננו ובני ישראל הצטרפו לתלונתם. **התלונות:**

1. מתאווים לאכול בשר.

2. מתגעגעים לדגים שאכלו במצרים בחינם (חינם מן המצוות – לא הוצרכו לקיים מצוות), לקישואים, לאבטיחים, לחציר, לבצלים ולשומים.

3. נמאס להם מהמן ("בלתי אל המן עינינו").

4. העם בוכה למשפחותיו- בוכים **על עסקי עריות** שנאסרו עליהם.

האם התלונה מוצדקת? – התורה מתארת את המעלות של המן ("והמן כזרע גד..."), ובכך ממילא רומזת שהתלונה לא היתה מוצדקת.

תאור המן (ז' - ט'):

1. "כזרע גד" – עגול כמו זרע של עשב שנקרא גד.

2. "ועינו כעין הבדולח" – מראה המן כמו אבן טובה.

3. "שטו (טיילו) העם ולקטו" – המן נאסף בקלות.

4. "וטחנו בריחיים..." – טעם המן היה משתנה.

5. "טעמו כטעם לשד השמן" – היה בו לחלוחית שמן.

6. "וברדת הטל...ירד המן עליו" - כלומר היה טל מתחת למן.

* בשמות ט"ז ראינו שהיה טל מעל למן, וכאן אנו רואים שהיה טל מתחתיו, ומכאן שהמן היה כאילו מונח בקופסא – טל מעליו ומתחתיו.

* תיאור זה מצטרף לתיאור המן בשמות ט"ז, שם מתואר שביום ששי ירדה כמות כפולה של מן, בשבת לא ירד מן, טעמו כצפיחית בדבש וכו'.

בעקבות התלונות:

א. **טענות משה לה'** (י"א - ט"ו):

1. איני יכול להנהיג את העם לבד.

2. מה אעשה לגבי תלונתם על בשר.

ב. **תגובת ה'** (ט"ז - כ'):

1. בחר שבעים זקנים שיעזרו לך בהנהגת העם.

2. אני אתן לעם בשר לחודש ימים עד שיימאס להם.

תגובת משה לדברי ה' – "הצאן ובקר ישחט להם" וגו' – ניתנת לכמה פירושים. ראה טבלה מצורפת.

הטיפול בכעיה הראשונה שהעלה משה:

בחירת שבעים הזקנים והתנבאות אלדד ומידד (כ"ד - ל'):

משה לקח ששה אנשים מכל שבט, ואח"כ בחר שבעים זקנים מתוך שבעים ושניים נציגי השבטים עפ"י הגרלה.

ה' ירד בענן ודבר אל משה. משה האציל מרוחו על הזקנים ואז הם התנבאו "ולא יספו"

1. **ולא הוסיפו** להתנבא, אלא התנבאו רק באותו יום. 2. **לא הפסיקו** להתנבא.

אלדד ומידד שהיו כיו ושבעים הזקנים שנוכחו, נשארנו כמחנה (מחור עונה) והמוכא ושם

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

תגובה	תלונת העם	פרק	ספר שמות
"אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה'"	פרעה רדף אחריהם ולכן התלוננו למשה למה הוציאם ממצרים.	י"ד:י"-י"ג	
משה השליך עץ למים, והם נהיים מתוקים.	במרה – מה נשתה?	ט"ו:כ"ד-כ"ה	
ה' נתן מן ושליו.	במדבר סין – הלואי שהיינו מתים במצרים, שם היה בשר ולחם.	ט"ז:א'-ט"ו	
משה הצטווה להכות בסלע ולהוציא מים.	ברפידים (מסה ומריבה) – למה יצאנו ממצרים, אין לנו מים.	י"ז:א'-ג'	
אש הרגה בקצה המחנה.	בתבערה – העם התאונן על טורח הדרך.	י"א:א'-ג'	ספר במדבר
ה' נתן לעם שליו, והרג חלק מהעם.	בקברות התאוה – התאוה לבשר ונמאס להם מהמן.	י"א:ד'-ל"ד	

טבלה נוספת

תשובת ה' למשה:	קושיית משה ל-ה':	
"היד ה' תקצר? עתה תראה היקרך דברי אם לא"	"...הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם..."	
האם אני- ה' לא מסוגל לתת בשר?! עכשיו תראה שזה יקרה ויהיה בשר.	איך תתן לכל העם בשר למשך חודש? הרי בכל העולם אין מספיק בשר בשביל זה! (משה חוטא בחוסר בטחון ב-ה').	פרוש א' של רבי עקיבא (פשט)
אם לא אתן להם בשר, העם יחשוב שאני לא מסוגל לתת.	זה לא מכובד שתתן כל כך הרבה בשר ואחר כך תהרוג את העם! האם יישחט כל כך הרבה צאן, כדי להרוג את העם?	פרוש ב' של רבי שמעון
אם לא אתן יגידו שאיני מסוגל לתת. אמר לו משה: אך ואפייס אותם. אמר לו ה': עכשיו תראה שהם לא יקשיבו לך, ואכן כך קרה.	העם מחפשים תירוצים להתלונן, ולכן אם תתן בשר זה לא יעזור! (כגון: אם תתן להם עופות, יגידו בקשנו דגים, אם תתן להם צאן, יגידו בקשנו בקר וכדומה).	פרוש ג' של רבן גמליאל

שאלות פרק יא

<p>א. מהי התלונה הנזכרת בפסוק א' ומה גרם לתלונה זו? היעזר ברש"י.</p> <p>ב. מיהם המתלוננים בתלונה זו? (רש"י, 2 פירושים) ומהו העונש שניתן על חטא זה?</p> <p>ג. כיצד מחזקת תלונתם הבאה את הפירוש שתלונותיהם אינן תלונות של ממש אלא הם מחפשים להם עלילה להיתלות בה? (רש"י לפסוק ד').</p> <p>ד. כיצד מחזק פסוק כ' את ראיית הסיבה האמיתית לתלונתם?</p>	1 יא תלונת העם (א'-ג')
<p>א. מיהם המתלוננים בפסוקים ד'-ו' ומהי תלונתם? היעזר ברש"י לפסוק ד'.</p> <p>ב. היכן מסופר כי התלוננו גם בעבר, לאחר יציאתם ממצרים, על מחסור בשר? ציין ספר, פרק, פסוק/ים.</p> <p>ג. מהי תגובת משה ומהי תגובת ה' בכל אחד מן המקרים וכיצד ניתן להסביר את ההבדל בין התגובות? (פס' ז'-ט' ורש"י לפס' ד')</p> <p>ד. כיצד ניתן להסביר כי הם זוכרים את האכילה במצרים כאכילה שניתנה להם חנינם? (רש"י לפסוק ה').</p>	2 יא האספסף התאוה תאוה (ד'-ו')

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>3 יא עפ"י שאלת בגרות תיאור המן (ז'–ט')</p>	<p>א. עיין בפסוקים ז'–ט' ובשמות פרק ט"ז וציין שני פרטים מהם ניתן ללמוד על האופי הניסי של המן. ב. איזו תלונה הייתה בפי העם לגבי המן? ג. מתי הופסקה נתינת המן לעם והיכן מסופר על כך? (ציין מקור מדויק: ספר, פרק, פסוק) ד. "והמן כזרע גד הוא" ... (ז'). רש"י: "והמן כזרע גד", מי שאמר זו לא אמר זו. מה הביא את רש"י לפרש כך?</p>
<p>4 יא תלונת משה (י'–ט')</p>	<p>א. "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" (י'). כיצד מצטרף פירושו של רש"י לפסוק י' לפירושו לפסוק ה': "אשר נאכל במצרים חינם" ... ומהו אומר חינם? חינם מן המצוות? ב. משה שואל את ה' מדוע אמר לו שעליו לשאת את העם בחיקו (י"ב). היכן אמר לו ה' דבר זה? היעזר ברש"י.</p>
<p>5 יא</p>	<p>תלונת משה ותגובת ה' (י"א–כ') א. מה הביא את משה לטעון "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה"? ב. מה הביא את משה לומר "ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג" לפי רש"י ובמה שונה פירוש זה מדרך הבנת הדברים עפ"י הפשט? ג. כיצד הגיב ה' לתלונת משה? צטט בתשובתך את הכתוב.</p>
<p>6 יא</p>	<p>תלונת משה ותגובת ה' (י"א–כ') א. מה הייתה תגובתו של משה לעניין בקשת העם לקבל בשר ומה הייתה תגובת ה' לדבריו? ב. מי הם הזקנים שנתבקש משה לאסוף וכיצד שכנעם לשאת עמו במשא העם? (רש"י לפסוק ט"ז).</p>
<p>7 יא</p>	<p>"הצאן ובקר ישחט" ... (כ"א–כ"ב) א. מהן שתי הדרכים בהן ניתן להבין את דברי משה לה' בפסוקים כ"א–כ"ב? היעזר ברש"י. ב. מה משמעות המילים שנאמרו לגבי אלדד ומידד "והמה בכתובים" ומה נלמד מתוך כך לגבי אופן היבחרם של שבעים הזקנים מתוך שבטי ישראל? (רש"י לפסוק כ"ו) ג. כיצד הגיב יהושע להתנבאותם של שניים מתוך שבעים הזקנים, מדוע הגיב כפי שהגיב וכיצד הגיב משה לדבריו?</p>
<p>8 יא</p>	<p>א. מהי כוונת הציווי "התקדשו" כפי שפירש רש"י במדבר י"א, יח–כ, וכיצד הוא מוכיח זאת? ב. מהי הסתירה בין פסוק כ' לפסוק ל"ג? ישב את הסתירה לפי פירוש רש"י.</p>

סיכום פרק יב' חטאה של מרים

חטאה של מרים:

מרים החלה לדבר לשון הרע עם אהרון על משה. היא אמרה שמשה גרש את צפורה ("האשה הכושית" = האשה היפה) בגלל שה' מדבר אתו.

אהרון ומרים אמרו הרי ה' מדבר גם אתנו, ואנו לא התגרשנו. משה אינו מגיב לדבריהם משום שהוא עניו מאוד.

תגובות ה':

1. ה' קורא למשה, לאהרון ולמרים לבוא לאוהל מועד.

ה' מתגלה בענן וקורא לאהרון ולמרים ומוכיח אותם.

הוא אומר להם שאינם יכולים להשוות עצמם למשה, הנמצא בדרגת נבואה הרבה יותר גבוהה, ולכן הוא כן היה צריך להתגרש מאשתו.

ה' מסביר כיצד דרגת משה בנבואה גבוהה הרבה יותר משאר הנביאים:

הנביאים: ה' מתגלה אליהם בחלום ובחזיון ולא באספקלריא המאירה,

ה' מדבר אליהם בחידות ומשלים, דרגת התקרבותם לה' נמוכה יותר.

משה רבנו: ה' נגלה אליו בצורה ברורה (באספקלריא המאירה) ולא בחלום אלא בהקיץ,

משה רבנו מקבל דבור מפורש ולא בחידות ודרגת התקרבותו לה' גבוהה.

2. הענן סר, והנה מרים מצורעת.

לאחר עונשה של מרים:

דברי אהרון: 1. מבקש סליחה – אל תחשיב לנו זאת כחטא, שהרי חטאנו מתוך טפשות.

2. מבקש שמרים תתרפא מהצרעת – שלא תהיה כמת (מצורע נחשב כמת), מכיוון שיצאה מרחם אמנו, הרי זה כאילו נאכל חצי בשרנו.

* בפסוק נאמר אמו במקום אמנו, ובשרו במקום בשרנו. שינוי כזה מכונה בשם כינה הכתוב, וזה נעשה כדי לא לכתוב דברים רעים על משה ואהרון, שכאילו נאכל בשרם.

תפילת משה: משה מתפלל תפילה קצרה – "א-ל נא רפא נא לה", כדי שישאל לא יגידו: אחותו בצרה והוא מרבה בתפילה.

תגובת ה' לתפילה: מרים תיענש, כי אם אביה היה כועס עליה ("ואביה ירוק בפינה"), אז היתה צריכה להתבייש במשך

שבוע ("הלא תכלם שבעת ימים"), אז קל וחומר שכאשר הקב"ה כועס עליה היא צריכה להיענש ועל כן "תסגר שבעת ימים

מחוץ למחנה אחר תאסף".

* יש כלל "דיו לבא מן הדין להיות כנידון" – כלומר כשלומדים משהו בקל וחומר, אז הנלמד [=הבא מן הדין"] זמן

העונש של מרים כשה' כועס עליה לא יהיה חמור מהנלמד [=הנידון"] (מזמן העונש של מרים כשאביה כועס עליה),

ולכן עונשה כשהשכינה כועסת עליה יהיה רק שבוע ולא שבועיים.

השכר למרים: העם חיכה למרים, ולא נסע עד שחזרה למחנה, וזה היה שכר על שחיכתה למשה ליד היאור, כשהיה בתיבה

שאלות פרק יב'

1 יב	דבור מרים ואהרון על אודות האישה הכושית (א' – ג') א. "ותדבר מרים ואהרון", היא פתחה בדבור תחילה, לפיכך הקדימה הכתוב (רש"י לפסוק א'). על איזו שאלה בכתוב עונה רש"י? ב. מה היו דבריה של מרים על אודות האשה הכושית? היעזר ברש"י. ג. מדוע נתכנתה אשת משה "אשה כושית"?
2 יב	דבור מרים ואהרון על אודות האישה הכושית (א' – ג') א. מה הייתה טענת מרים כלפי משה? היעזר ברש"י לפסוק ב'. ב. מה טעם אזכור היות משה ענו מאד בתוך עניין זה כאן? ג. מה טעם נגלה ה' אל משה, אהרון ומרים פתאום ומה היה הפגם בדברי מרים אם אמרה אמת? היעזר ברש"י לפסוק

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>תגובות ה' לאהרן ומרים (ד'– י')</p> <p>א. מה היו שתי תגובות ה' לאהרן ומרים? היעזר ברש"י לפסוק ז'.</p> <p>ב. מהו ההבדל בין נבואתו של משה לנבואת נביאים אחרים? (רש"י לפסוק ו')</p>	<p>3 יב</p>
<p>אהרן ומשה לאחר צרעת מרים</p> <p>עיין במדבר פרק י"ב פסוקים י"א– י"ג.</p> <p>א. מהי בקשתו של אהרן ממשה בקשר למרים ומדוע בקש זאת?</p> <p>ב. כיצד נענה הקב"ה לתפילת משה?</p> <p>ג. לאחר שמרים לקתה בצרעת אמר ה' למשה: "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה". בהתאם לאיזו הלכה הנזכרת במדבר פרק ה' נאמר ציווי זה למרים, ומחוץ לאיזה מחנה נסגרה מרים? (היעזר ברש"י למדבר ה', ב).</p> <p>ד. מדוע הייתה תפילת משה על מרים קצרה כל כך? היעזר ברש"י לפסוק י"ג.</p>	<p>4 יב עפ"י שאלת בגרות</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

סיכום פרק יג' חטא המרגלים

פסוקים א' - ט"ז:

סמיכות הפרשיות: פרשת המרגלים נכתבה לאחר פרשת מרים, כדי לרמוז שהמרגלים לא נהגו כשורה בכך שראו שמרים נענשה על שזיברה לשון הרע ובכל זאת דברו גם הם לשון הרע.
היוזמה לשליחת המרגלים: בספר דברים כתוב שישראל בקשו "נשלחה אנשים לפנינו", כלומר שהיוזמה באה מהם, ובכך שה' אמר למשה "שלח לך אנשים" הכוונה היא שה' מתיר זאת, ולא שה' ציוה על כך.
מיהם המרגלים: "אנשים" = חשובים, "ראשי בני ישראל המה" – שנים עשר נשיאי השבטים.
שינוי שמו של הושע בן נון: משה שנה את שמו ליהושע, כי התנבא וידע שהמרגלים יחטאו, והתפלל עליו: י-ה יושעך מעצת המרגלים. (עם זאת פירוש זה הוא דרש, שכן ראינו כבר קודם לכן שנקרא שמו יהושע [למשל: בפרק י"א, בתגובה על התנבאות אלדד ומידד], וכנראה שינה משה את שמו כשהפך יהושע משרתו).

הוראות משה למרגלים (י"ז-כ'):

בדיקת העמים היושבים בארץ: חזקים או חלשים, רבים או מעטים, גרים בערים מוקפות חומה ("במצרים") או בערים שאינן בצורות ("במחנים").

בדיקת המים: האם יש בארץ מעיינות - "ומה הארץ... הטובה היא אם רעה?"

בדיקת החקלאות וטיב האדמה: "ומה הארץ השמנה היא אם רזה?"

בדיקה רוחנית: "היש בה עץ (צדיק) אם אין", כלומר האם יש בארץ איש אשר שזכותו תגן על יושבי הארץ, ואי אפשר יהיה לכבוש אותם? (רש"י - דרש).

הביאו מפירות הארץ: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ".

הביצוע ע"י המרגלים (כ"א-כ"ה):

1. **מסלול המרגלים:** מהצד הדרומי של הארץ הלכו מכוון מזרח לכוון מערב (לים), ולאחר מכן הלכו משם לכיוון צפון הארץ ("ממדבר צין עד רחוב לבוא חמת").

2. **מסלולו של כלב:** "ועלו בנגב" – כלשון רבים = כל המרגלים היו בנגב כציווי משה,

"ויבא עד חברון" – כלשון יחיד: רק כלב הלך לחברון, להתפלל בקברי האבות (מערת המכפלה) שינצל מהשתתפות בחטא המרגלים.

3. **הבאה מפירות הארץ:** המרגלים כרתו אשכול ענבים בנחל אשכול (הנקרא על שם האשכול). שמונה מרגלים נשאו את האשכול בעזרת 2 מוטות, אחד לקח תאנה, ואחד לקח רימון. כלב ויהושע לא לקחו כלום, כי הבינו שכוונת המרגלים להוציא דיבה.

4. **זמן הריגול** – המרגלים חזרו כעבור 40 יום. ה' ידע שהעם ייענש להיות במדבר מספר שנים כמספר ימי הריגול, ולכן ריחם על העם וקיצר למרגלים את הדרך.

דיבת המרגלים (כ"ו-כ"ט):

"וגם זבת חלב ודבש היא": מתחילים לספר דברי אמת, כי כשאדם רוצה לשקר הוא מספר בתחילה דבר אמת, כדי לקנות את אמון השומעים, ואח"כ ממשיך בשקר.

"זזה פריה": כוונתם להוציא דיבה – כשם שהפרי משונה (ענק), כך העם משונה.

"אפס כי עז העם": אבל העם בארץ חזק.

"והערים בצורות גדולות מאוד", "וגם ילידי הענק ראינו שם": הפחדת השומעים.

"עמלק יושב בארץ הנגב": התכוונו להפחיד את העם, שהרי עמלק כבר נלחם בישראל בעבר.

מזכירים את העמים באזור כדי להפחידם - "והחתי והיבסי והאמורי יושב בהר, והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן", וממילא אי אפשר להיכנס לארץ.

תגובת כלב בן יפונה לדברי המרגלים (ל'):

"ויהס כלב את העם אל משה": כלב השתיקם כדי שישמעו דבריו לגבי משה. (לפי רש"י הוא פתח בדברים הנשמעים כפתיחה לגנות, ולכן רצה העם הממורמר להקשיב לו. אך הוא דבר בשבחו של משה.

"עלה נעלה וירשנו אותה": אם ה' רוצה נוכל לכבשם.

המשך דיבת המרגלים (ל"א-ל"ג):

"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו": פשט: חזק הוא מאתנו. דרש: העם בארץ חזק יותר מהקב"ה.

"ארץ אוכלת יושביה": המון אנשים מתים בארץ.

* דבר זה היה נכון, אך ה' עשה זאת לטובת המרגלים, כדי שיושבי הארץ יתאבלו ולא ישימו לב למרגלים.

גובה אנשי הארץ: "אנשי מידות" - גדולים וגבוהים. "הנפילים" - ענקים.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

מרגלים	
המרגלים ששלח משה	המרגלים ששלח יהושע
שנים עשר מרגלים	שני מרגלים
נשלחו בגלוי	נשלחו בסתר (שאר העם לא ידע)
לא התגלו	התגלו אך המחפשים אחריהם לא הצליחו למצאם
אמרו דיבת הארץ	דיווחו בעיקר על מורל יושבי הארץ
כתוצאה מדבריהם לא נכנסו לארץ וגרמו כך גם לשאר בני ישראל שהיו מעל גיל עשרים	נכנסו לארץ
שאלות פרק יג'	
1 יג שליחת המרגלים (א'–ג')	א. מי יזם את שליחת המרגלים לארץ ישראל – ה', משה או ישראל – מהיכן נלמד הדבר ומה היה חלקם של הנותרים בעניין? היעזר ברש"י לפסוק ב'. ב. מהי כוונת הכתוב בציינו כי שלחם משה "על פי ה'" ומהי כוונתו בציינו כי המרגלים "כולם אנשים"?
2 יג שליחת המרגלים, יהושע בן נון (ד'–י"ז)	"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (ט"ז). א. היכן מצאנו כי יהושע בן נון נקרא בשם זה כבר קודם לכן, ולא שעתה קראו יהושע, אלא מתאר הכתוב עניין שהיה בעבר? ב. עיין ברש"י לפסוק ט"ז. כיצד מפרש רש"י עפ"י הדרש את שינוי שמו של יהושע כקשור לסיפור הנוכחי על שליחת המרגלים?
3 יג "וראיתם את הארץ מה היא" (י"ז–כ')	א. מהם הדברים שנאמר למרגלים לבדוק בארץ (פס' יז–כ) ומהו הסימן שנתן להם משה לבדיקת מידת החוזק של יושבי הארץ (רש"י לפסוק י"ח)? ב. מדוע נאמר "ויבא עד חברון" בלשון יחיד אם הסיפור כולו מדבר במרגלים, וכן הפסוקים לפיו ואחריו מדברים בלשון רבים? היעזר ברש"י לפסוק כ"ב.
4 יג כלב בן יפונה	א. מדוע הלך כלב לבדו לחברון? (רש"י לפסוק כ"ב). ב. היכן מסופר כי לאחר שנכנסו לארץ הזכיר כלב ליהושע את הבטחת משה אליו בעניין חברון לאחר חטא המרגלים, היכן מסופר כי יהושע אכן נתנה לו והיכן מסופר שנית כי חברון לכלב?
5 יג עפ"י שאלת בגרות	כלב בן יפונה א. מה הייתה תגובתו הראשונה של כלב על דברי המרגלים ומה הייתה תגובתו השנייה, המופיעה בפרק י"ד? ב. מה כוונת המילים "אל משה" בפסוק המתאר את תגובתו? (רש"י לפסוק ל') ג. מה הובטח לכלב בעקבות זאת (י"ד, כד), ומהי "הארץ אשר בא שמה" הנזכרת באותו פסוק?
6 יג עפ"י שאלת בגרות	חטא המרגלים (כ"ה–ל"ג) א. מהו הדבר החיובי שסיפרו המרגלים על ארץ ישראל ומהם הדברים השליליים שאמרו עליה? ב. מה מתוך דבריהם היה בוודאי הערכה, פחד והגזמה שלהם ולא עובדות? ג. "עמלק יושב הנגב"... מדוע הזכירו המרגלים את עמלק? היעזר ברש"י.
7 יג	חטא המרגלים (כ"ה–ל"ג) א. האם הייתה כוונת המרגלים חיובית בהזכירם כי הארץ הינה זבת חלב ודבש (כ"ו)? כיצד מוכיח זאת הפסוק הבא אחריו ומה מטרת ציינם עובדה זו עפ"י פירוש רש"י? ב. ציין מקום נוסף בספר במדבר בו נזכר חטא המרגלים וכתוב הסיבה לאזכור עניין זה שם.

סיכום פרק יד' עונש המרגלים והעם

תגובת העם לדברי המרגלים (א' - ד'):

בכו באותו לילה (זה היה ליל ט' באב, ולכן עם ישראל נענש לבכות תמיד בלילה הזה).
התלוננו – "לו מתנו בארץ מצרים...ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז, הלא טוב לנו שוב מצרימה".
ניסו למרוד – "ניתנה ראש (רש"י: נשים עלינו מלך. ורבותינו ז"ל פירשו לשון ע"ז) ונשובה מצרימה".

תגובת משה ואהרן לדברי העם (פסוק ה'):

נפלו על פניהם לפני העם.

תגובת יהושע וכלב לדברי העם (ו' - ט'):

קרעו את בגדיהם.

אמרו לישראל ש * "הארץ טובה מאוד" * אם ה' חפץ ורוצה הוא יכול להכניסנו לארץ.
* "בה' אל תמרדו" * ואל תפחדו מעם הארץ כי: (1) לחמנו הם – נכבשם בקלות כמו אכילת לחם. (2) סר צילם מעליהם – המגן שלהם עזבם: פרוש א': איוב שהיה מגן עליהם (עפ"י מסכת בבא בתרא) מת, וממילא אין צדיק שיגן עליהם. פרוש ב': ה' עזב אותם.

תגובת העם לדברי יהושע וכלב (י'):

רצו לרגום אותם באבנים, כבוד ה' נראה בענן והם נצלו.

תגובת ה' למרד העם (י"א - י"ב):

1. העם כולו ימות בדבר, מפני שניאצו את ה', ואינם מאמינים ביכולת ה'.
2. המשך קיום עם ישראל יבוא דרך משה, שממנו יקים ה' עם חדש. משה יהיה לגוי גדול ועצום.

תפילת משה בעקבות רצון ה' להשמיד את העם (י"ג - י"ט):

1. אם תהרוג את העם, יחשבו שאינך מסוגל להביאם לארץ: המצרים יודעים שאתה אוהב את ישראל (שהרי אתה שוכן בתוכם, ומנחה אותם בעמוד ענן ובעמוד אש), ולכן אם יראו שהרגת את ישראל, יחשבו שעשית זאת בגלל חוסר יכולת להביא את עם ישראל לארץ ישראל, ואז יהיה בזה חילול ה'.
2. משה מבקש רחמים בזכות 13 מידות של ה': "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' אך אפים ורב חסד נושא עוון ופשע...סלח נא...".

תפילת משה על העם בחטא המרגלים לעומת תפילתו בחטא העגל – ראה טבלה מצורפת.

תגובת ה' לאחר תפילת משה (כ' - ל"ז):

1. העונש לעם – ה' בטל הגזירה להשמיד באופן מיידי את העם, אבל נתן עונש אחר: כל דור יוצאי מצרים (בני למעלה מעשרים) ימותו במדבר במשך 40 שנה, ואילו בני עשרים ומטה יסתובבו ארבעים שנה במדבר, ואחר יכנסו לארץ.
* שבט לוי לא נענש.
* "הזהר במה שאתה מבקש" - העם התלוננו ואמרו שעדיף היה לו מתו במצרים או במדבר מאשר במלחמה הצפויה להם בארץ (פסוק ב'), וה' אמר להם שימותו במדבר (פסוק כ"ח).
* ארבעים שנה במדבר - העם נענשו להיות במדבר 40 שנה, כנגד 40 הימים שהמרגלים ריגלו את הארץ – "יום לשנה יום לשנה" (ל"ד).
* גיל המתים במדבר - כל אדם שנגזר עליו למות במדבר לא מת פחות מגיל 60 (ולכן, נגזר עליהם להיות במדבר 40 שנה, כדי שאפילו האדם הצעיר ביותר שצריך למות – מי שהוא בן 20, יספיק להיות כעבור 40 שנה בן 60, ורק אז ימות - רש"י לפסוק ל"ג).

2. השכר ליהושע וכלב – שניהם יכנסו לארץ. כלב יקבל את הארץ שבא שמה (היא חברון).

3. העונש למרגלים – מוות במגפה.

תגובת העם לשמע העונש (ל"ט - מ"ה):

1. התאבלו.

2. רצו לבטל את הגזירה ולנסות ולעלות לארץ מיד בניגוד לגזירה.

משה ניסה למנוע את העלייה ואמר לישראל כי הם עוברים את פי ה', ולא יצליחו, אך הם עלו בכל זאת. באותו זמן נשאר משה וארון ה' במחנה. תוצאת העלייה: העמלקי והכנעני הכום עד חורמה (רש"י: שם מקום נקרא על שם המאורע).

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

תפילות משה	
תפילת משה לאחר חטא המרגלים	תפילת משה לאחר חטא העגל
אם תהרוג את העם יגידו המצרים שהוצאת את העם ממצרים כדי להרגם.	אם תהרוג את העם יגידו המצרים שהוצאת את העם ממצרים כדי להרגם.
משה הזכיר את <u>מידות הרחמים</u> של ה'	זכור לישראל <u>זכות אבות</u> אשר נשבעת להם שתרכה זרעם ותתן להם את ארץ ישראל
שאלות פרק יד'	
<p>א. מה היו שתי תגובותיהם של בני ישראל לדברי המרגלים ומה היו תגובות משה, אהרן, יהושע, כלב וה' על כך?</p> <p>ב. באיזה נימוק התפלל משה לה' שלא יהרוג את ישראל ובאיזו דרך נוספת התפלל על כך?</p> <p>ג. מהיכן למד משה את אמירת מידות הרחמים של ה' כדרך להתפלל על ישראל? היעזר ברש"י לפסוקים י"ז-י"ח. (וראה גם רש"י לשמות ל"ג, יח-יט).</p> <p>א. <u>תגובות ישראל</u>: 1. בכו והתלוננו לפני משה ואהרן שהיה עדיף למות במצרים או במדבר מאשר בארץ ישראל שבה אנו צפויים למות בחרב ונשנו וטפנו יהיה לבז, עדיף לשוב למצרים. 2. הם החלו לתכנן באופן מעשי שיבה למצרים.</p> <p><u>תגובת משה ואהרן</u> – נפלו על פניהם.</p> <p><u>יהושע וכלב</u> – קרעו בגדיהם ואמרו שהארץ טובה מאד מאד וכי ה' יביא לניצחונם ולכן אל להם לפחד.</p> <p>ה' רצה להרוג את ישראל ולקיים את זרע ישראל דרך משה.</p> <p>ב. משה התפלל לה' שלא יהרוג את ישראל בנימוק של מה יאמרו הגויים אם תהרוג את ישראל עכשיו, הלא יגידו שמבלתי יכולת ה' להביאם לארץ הוא עושה זאת.</p> <p>דרך נוספת: אמירת מידות הרחמים של ה'.</p> <p>ה. משה למד אמירת מידות הרחמים כדרך לתפילה על ישראל כשנאמר לו לעלות שוב להר לקבל את הלוחות השניים לאחר חטא העגל (שמות ל"ד, א-ז)</p>	<p>1 יד עפ"י שאלת בגרות התגובות לדברי המרגלים</p>
<p>א. מה היה עונשם של בני ישראל ומה היה עונשם של המרגלים בעקבות חטא המרגלים?</p> <p>ב. מה היו תגובות בני ישראל לעונש?</p> <p>ג. כיצד הגיב משה לרצון שביטאו בני ישראל וכיצד נסתיים העניין?</p> <p>א. עונשם של בני ישראל הוא שלא יכנסו לארץ ח"ו, אלא ייסעו במדבר אל ארץ ישראל במשך ארבעים שנה, כשבמשך זמן זה ימותו כל בני העשרים ומעלה ורק מי שמתחת לגיל עשרים ויהושע וכלב יזכו להיכנס לארץ.</p> <p>עונשם של המרגלים (מלבד יהושע וכלב): : מוות במגיפה (ל"ז).</p> <p>ב. בני ישראל התאבלו מאד ואח"כ רצו לעלות לראש ההר, לדרך העולה לארץ ישראל "כי חטאנו" – הודו בחטאם.</p> <p>ג. משה אמר להם שה' לא אתם ושלא יעלו להר כי לא יצליחו. ישראל עלו בכל זאת, ללא ארון הברית ומשה שנשארו במחנה, ונגפו לפני אויביהם.</p>	<p>2 יד העונש לישראל ולמרגלים</p>
<p>א. מדוע נפלו משה ואהרן על פניהם בכל אחת מהפעמים הבאות: י"ד, ה. ט"ז, ד. ט"ז, כב?</p> <p>א. משה ואהרן נפלו על פניהם לאחר תלונת ישראל בעקבות דברי המרגלים (י"ד, ה).</p> <p>משה נפל על פניו בעקבות תלונת קרח ועדתו לפניו ולפני אהרן (ט"ז, ד), וכן כשרצה הקב"ה לכלות את קרח ועדתו אמרו לפני ה' "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (ט"ז, כב).</p>	<p>3 יד</p>

סיכום פרק טו'

מנחות, נסכים, חלה, שגגת ציבור, חטאת יחיד, פרשת המקושש עצים בשבת, מצוות ציצית

מנחות ונסכים (א' - ט"ז):

"כי תבואו אל ארץ מושבותיכם" – רש"י: בישר להם שיכנסו לארץ. דבר זה היווה עידוד להורים שעתידים למות במדבר ולבנים מתחת לגיל עשרים האמורים להיכנס לארץ שאכן דבר זה יתגשם.

סוג הקורבן מבחינת המזבח: א. עולה: נשרף כליל (כולו) לה'. ב. זבח: שלמים. הקורבן מתחלק בין המזבח (ה'), הכוהן, והאזרח המקריב.

סוג הקורבן מבחינת המקריב:

א. קרבנות רשות: (1) נדר – שאמר הרי בהמה זו לקורבן, (בהמה מסוימת נבחרה לקורבן). (2) נדבה – שאמר הרי עלי להביא קורבן. (התחייב להביא קורבן, אך לא בחר איזו בהמה תהיה הקורבן).

ב. קרבנות חובה: קרבנות של מועדים, אין צריך להקדישם, ולהתחייב להביאם, כי בכל מקרה קיימת חובת הקרבה.

* יחד עם קורבן הבהמה הקריבו א. מנחה (קורבן מהצומח) כלולה בשמן. ב. יין נסך.

* "המנחה כליל" – המנחה הבאה עם הקורבן נקרכת כליל על המזבח.

* גר שמקריב קורבן, דינו כיהודי (ומביא את אותם קורבנות, מנחות ונסכים).

הפרשת חלה (י"ז - כ"א):

זמן: "בבואכם אל הארץ" - מיד עם כניסת ישראל לארץ.

(ולא כפי המשמעות כשכתוב "כי תבואו אל הארץ", שאז כוונת הדבר רק אחרי כיבוש הארץ (שנמשך שבע שנים), וההתנחלות בה (אף היא נמשכה שבע שנים)).

(בתרומות ומעשרות וביכורים נתחייבו רק אחרי הכיבוש והנחלה).

מדיני המצווה:

א. כמות העיסה: כשעושים עיסה בכמות של עומר {43.2 ביצים} יש להפריש חלק מהעיסה ולתת לכוהן.

ב. כמות החלה שמפרישים: מדין תורה: אין שיעור, מפרישים כמה שרוצים, כמו שבתרומה גדולה אין שיעור ("כתרומת גורן כן תרימו אותה" – כ').

חז"ל נתנו לכך שיעור: בעל הבית, המכין עיסה לעצמו - יתן 1/24 מהעיסה. נחתום, המכין עיסה כדי למכור - יתן 1/48 מהעיסה.

שגגת ציבור בעשיית עבודה זרה (כ"ב - כ"ו):

"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה אשר דיבר ה' אל משה" - חז"ל אמרו כי מדובר בחטא עבודה זרה.

* (מדוע קבעו כך: א. בפסוק נאמר: "ולא תעשו את כל המצוות האלה" – מדובר כאן על חטא ששקול כנגד כל המצוות,

וזהו חטא עבודה זרה שיש בו פריקת עול. ב. בפסוק נאמר: "אשר דיבר ה' אל משה" – 2 דברות נאמרו ישירות מפי

ה': "אנכי" ו"ולא יהיה לך", והן עוסקות באמונה בה' ואיסור עבודה זרה).

החטא: בית הדין הורה בשוגג לאנשים לעבוד עבודה זרה: "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה"

הדין: בית הדין צריכים להביא לכפרה: א. פר לעולה עם מנחה ונסך. ב. שער עיזים לחטאת.

חטאת היחיד בעבודה זרה (כ"ח - ל"א):

אם יחיד חטא בעבודה זרה בשגגה

הדין: מביא עז בת שנה לחטאת והכוהן מכפר.

חוטא במזיד ("ביד רמה" – פרוש א': עובד עבודה זרה במזיד. פרוש ב': "המברך" = המקלל) את ה'

הדין: יענש בעונש כרת.

מקושש עצים בשבת (ל"ב - ל"ו)

החטא: בני ישראל מצאו איש מחלל את השבת בהיותו מקושש עצים בשבת.

(רש"י לבמדבר כ"ז, ג מביא בשם רבי עקיבא שהיה זה צלפחד, אך רבי שמעון לא מייחס לצלפחד חטא זה).

מהמילים "המוצאים אותו מקושש" למדנו שהיו לדבר עדים שהתרו בו, אך הוא לא שמע להם והמשיך לקושש.

הספק: בני ישראל ידעו שמגיע לאדם זה מיתה, אך לא ידעו איזה סוג מיתה הוא חייב, ולכן שמו אותו בינתיים במשמר.

העונש: עפ"י ציווי ה' סקלו אותו.

מצוות ציצית (ל"ז - מ"א):

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק טו'	
1 טו (א-ט"ז)	<p>א. "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם" וגו'. רש"י: בישר להם שיכנסו לארץ. כיצד מתקשר עניין זה לנאמר בפרק הקודם? ב. "והקריב המקריב" – תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה (רש"י). מה התחדש באזכור הקרבנות כאן?</p>
2 טו עפ"י שאלת בגרות	<p>הפרשת חלה (י"ז-כ"א) פסוקים י"ז-כ"א מדברים בהפרשת חלה. א. ממתי נתחייבו בהפרשת חלה עפ"י הפסוק, מאיזו מלה מדייק רש"י את הזמן המדויק ומהו זמן זה? ב. מהי כמות העיסה שממנה יש צורך להפריש חלה, מהי כמות החלק המופרש מתוך העיסה עפ"י התורה ומה ההבדל בין השיעור שחייב בו הנחתום עפ"י חכמים לבין השיעור שחייב בו בעל הבית? היעזר ברש"י לפסוק כ'.</p>
3 טו (כ"א- ל"א) ל"א)	<p>"וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה" (כ"ב). א. האם שגגה בכל אחת מהמצוות מחייבת קרבן לזה לזה הכתוב כאן? היעזר ברש"י. ב. מהו ההבדל בין מקרי השגגה הנאמרים בפסוקים כ"ד-כ"ה וכ"ז-כ"ח ומה ההבדל בין קרבנותיהם? היעזר ברש"י לפסוק כ"ד. ג. איזה ביטוי בכתוב מציין מקרה של עבירה במזיד ומה דינו של אדם זה? ד. ציין את כל המקרים בהם נזכר הגר בכתוב ומה דינו בכל אחד מהמקרים?</p>
4 טו עפ"י שאלת בגרות	<p>פרשת מקושש עצים בשבת (ל"ב-ל"ו) עיין בפסוקים ל"ב-ל"ו – פרשת המקושש עצים בשבת. א. מאילו מילים למדנו שהיו עדים לדבר ושהתרו בו, שעל כן נתחייב מיתה? (רש"י לפסוק ל"ג) ב. מה היה ידוע למשה לגבי הדרך בה יש לנהוג במקרה זה ואיזו הלכה נתעלמה ממנו? היעזר ברש"י לפסוק ל"ד. ג. מהם התנאים שבהם מחלל שבת חייב מיתה, ומה העונש כאשר תנאים אלו אינם קיימים? (היעזר ברש"י לשמות ל"א, יד-טו). ד. ציין שני מקרים נוספים בספר במדבר בהם מסופר שנתעלמה הלכה ממשה רבנו.</p>
5 טו ציצית (ל"ז-מ"א)	<p>"ועשו להם ציצית" (ל"ח). א. מהי מטרתה של הציצית עפ"י הפסוקים? ב. מדוע נקרא שמה ציצית (רש"י לפסוק ל"ח) ג. מהם האיברים הגורמים לאדם ללכת בדרך הלא נכונה וכיצד? ומהו, אם כן, האיבר שאמור להוליך את האדם בדרך הנכונה? היעזר ברש"י לפסוק ל"ט.</p>

סיכום פרק טז' קרח ועדתו

טענת קרח ועדתו וחטאם (א' - ג'):

כל העם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה ומדוע לקחתם לעצמכם אתה ואהרן, שני אחים מאותה משפחה, גדולה מיוחדת ושמתם עצמכם למנהיגים עלינו.

הגורם לטענתם וחטאם: קנאת קרח בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שהיה בנו של צעיר האחים לבית קהת, בעוד הוא עצמו בן יצהר, בנו השני של קהת, ולא קבל תפקיד מיוחד (רש"י).

הצטרפות דתן ואבירם ואון בן פלת: אנשים אלה היו בני שבט ראובן שהיה שכן לבני קהת – אלו ואלו חנו מדרום למשכן. "אוי לרשע ואוי לשכנו" (רש"י).

תגובת משה (ד' - י"ט):

* **נפל על פניו.**

* **דבור ראשון - אל קרח ועדתו:** ה' יראה מיהו שנקבע על ידו להיות הקדוש לו. **הדבר:** מבחן המחנות. כולם ישימו במחנותיהם אש וקטורת ומי שה' יקבל קטורתו הוא האדם שבחר בו ה'. (מי שלא נבחר ע"י ה' ימות כי אסור לזר להתקרב לקדש).

* **דבור שני - אל קרח והלויים:** "המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל" וגו' – אתם כבר נבחרתם לתפקיד מיוחד בתוך עם ישראל ואין בחירתכם עניין של מה בכך.

פנייתו אליהם באה לאחר שראה שקרח קשה עורף ואינו שומע לדבריו ורצה להציל את שאר בני לוי מלהצטרף אל קרח.

* **משה שלח לקרוא לדתן ואבירם** כי רצה לפייסם בדברים אך הם סרכו לבוא והתלוננו: האם לא מספיק שהעלינו ממצרים (להם קוראים "ארץ זבת חלב ודבש") להמיתנו במדבר, כי אתה גם נוהג בנו בשררה ואף לא מקיים ההבטחה להביאנו אל ארץ ישראל.

* **פניית משה לה':** "אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם" – לא לקחתי חמורו של אף אחד מהם כדרך שנוהגים אנשי שררה לקחת מהעם, ולא הרעתי לאף אחד.

* **פונה שוב לקורח כי עליו לבוא עם עדתו ומחנותיהם בידיהם למחרת אל פתח אהל מועד.** קרח ועדתו לקחו מחנותיהם, נתנו בהן אש ושמו עליהן קטורת ובאו לעמוד בפתח אהל מועד.

עונשם של החוטאים (כ' - ל"ה):

* ה' רצה לכלות את כל העדה.

* משה ואהרן התפללו לה' "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף".

* ה' אמר למשה (רש"י עפ"י מדרש תנחומא: יפה אמרתם, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא [רק החוטאים יבואו על עונשם]) להזהיר את ישראל מלהתקרב למשכן קרח, דתן ואבירם פן ימותו עמם בחטאם. משה מסר זאת לעם והעם זז מהם, אולם דתן ואבירם ומשפחותיהם לא חששו: הם יצאו נצבים – זקופים ובטוחים בעצמם, אל פתח אהליהם.

* קרח, דתן ואבירם ומשפחותיהם נבלעו באדמה כפי שאמר משה.

* מאתים וחמישים האנשים מקריבי הקטורת מתו באש ה'.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק טז'	
1 טז קרח ועדתו (א')	<p>רש"י לפסוק א': "ויקח קרח", לקח את עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה... א. על איזו שאלה בכתוב עונה רש"י? ב. עיין בפירוש רש"י לפסוק א'. 1. מהן שתי תשובותיו לאותה שאלה? 2. כיצד מסביר רש"י את השתתפותם של דתן ואבירם ואון בן פלת במחלוקתו של קרח? 3. מהו הרגש שגרם לקרח לחלוק על משה?</p>
2 טז	<p>קרח ועדתו (ג') עיין בפסוק ג' וברש"י לפסוק ג'. מה הייתה טענתו של קרח כלפי משה?</p>
3 קרח ועדתו (ה'–י"א)	<p>עין בכמדבר ה'–י"א. א. מהו המבחן שהציע משה לקרח ועדתו ומה רצה להוכיח דרכו? ב. מהן המילים אשר הפנו קרח ועדתו אל משה והחוזרים עתה בדברי משה אליהם? ג. מדוע נאמר שוב בפסוק ח' "ויאמר משה אל קרח" וגו' למרות שהפסוקים הקודמים מדברים גם הם בדברי משה אליו ומבלי שמופיעה לפני כן תגובת קרח ועדתו? היעזר ברש"י לפסוק ח'. ד. מהי הדרך הנוספת בה ניסה משה לשכנע את קרח ועדתו לחזור בהם מטענתם?</p>
4 טז עפ"י שאלת בגרות קרח ועדתו (י"ב–כ"ב)	<p>א. כיצד מתייחס משה לדתן ואבירם ומהי תגובתם? (פסוקים י"ב–י"ד ורש"י לפסוק י"ב) ב. מהי כוונת משה באמרו "לא חמור אחד מהם נשאתי" (ט"ו ורש"י), אצל איזה מנהיג ראינו טיעון דומה בספרי נביאים ראשונים והיכן? ג. "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (כ"ב). היכן מצאנו בספרי נביאים ראשונים כי עם שלם נחל תבוסה בעקבות חטאו של אדם אחד?</p>
5 טז קרח ועדתו (כ"ג–ל"ה)	<p>א. "ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם" (כ"ז). מה מלמדת המלה נצבים על דתן ואבירם בשלב זה? (רש"י). ב. מהי המלה המתארת כי פתיחת האדמה את פיה לבלוע את האנשים החוטאים הינה נס? ג. מה היה עונשם של קרח ועדתו ומה היה עונשם של מאתים וחמישים מקריבי הקטורת?</p>

סיכום פרק יז' תוצאות מחלוקת קרח ועדתו

זכרון ואות לבני ישראל (א' - ה'):

משה נצטווה להפוך את המחנות לרקועי פחים ולעשות מהם צפוי למזבח כאות וזכרון לבני ישראל "למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה', ולא יהיה כקרח וכעדתו..."

תלונת ישראל בעקבות עונשם של קרח ועדתו ותוצאותיה (ו' - ט"ו):

בעקבות מות החוטאים התלוננו ישראל על משה ואהרן שהם מביאים למות עם ישראל. משה ואהרן נפלו על פניהם ומשה אמר לאהרן למהר לכפר על ישראל בעזרת הקטורת כי כבר החל הנגף. אהרן שם קטורת ורץ לכפר על העם ועמד "בין המתים ובין החיים" ובכך נעצרה המגיפה.

מטות הנשיאים ומטה אהרן כהוכחה לבחירת ה' באהרן (ט"ז - כ''):

המטות: משה נצטווה לקחת את מטות נשיאי השבטים ולכתוב שמו של כל נשיא על מטהו. על מטה שבט לוי יכתוב את שמו של אהרן. משה הניח את המטות לפני ה' באהל העדות.

התוצאה: למחרת, בבוא משה אל אהל העדות, ראה שפרח מטה אהרן וניכר בו פרי השקד.

כל ישראל ראו כי פרח מטה אהרן, ובכך הוכח כי אהרן הוא שנבחר ע"י ה' לתפקידו.

אות לדורות: ה' אמר למשה לשים את מטה אהרן לפני ארון העדות למשמרת לאות לבני ישראל שבחר ה' באהרן ושלא יתלוננו עוד על הכהונה.

חשש בני ישראל (כ"ז - כ"ח):

בני ישראל הביעו חשש שהגבולות לא מספיק ברורים, ועל כן הם עלולים להתקרב אל הקודש יתר על המידה בשוגג וכתוצאה מכך למות. הפתרון שנתן לכך ה' מובא בתחילת הפרק הבא, והוא שהאחריות למניעת מצב כזה מוטלת על הכהנים.

שאלות פרק יז'

1 יז'	<p>המחנות צפוי למזבח, תלונת ישראל ועצירת המגיפה (א' - ט"ו)</p> <p>א. עיין בפסוקים א' - ה'. מה נתבקש משה לעשות עם המחנות ולשם מה?</p> <p>ב. מדוע אמר ה' שוב למשה ואהרן "הרומו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע" (ט"ו - י') לאחר שכבר אמר להם דבר דומה לאחר מקרה קרח ועדתו (ט"ז, כא) ולאחר שכבר מתו כל החוטאים, כמסופר בפרק הקודם?</p> <p>ג. מה הייתה תגובתם של משה ואהרן לדברי ה' אלה וכיצד נעצרה המגיפה?</p> <p>ד. איזו תפיסה שגויה של ישראל באה לשנות הכפרה עליהם ע"י הקטורת דווקא? היעזר ברש"י לפסוק י"ג.</p>
2 יז'	<p>מטות הנשיאים ומטה אהרן (ט"ז - כ'')</p> <p>א. מהו הדבר הנוסף שנצטווה משה לעשות בעקבות חטא קרח ועדתו לזיכרון לבני ישראל, מלבד ציפוי המזבח בריקועי הפחים שנעשו ממחנות החוטאים, מה הייתה מטרת הדבר ומהו האופן בו התקבל הפריט שהושם לזיכרון?</p> <p>ב. מה משותף בין מטה אהרן כאן לבין צנצנת המן הנזכרת בשמות ט"ז, לג?</p>
3 יז' עפ"י שאלת בגרות	<p>מהם הדאגה והחשש שמביעים בני ישראל בעקבות האירועים האחרונים ומהו הפתרון למצב זה עפ"י פרק י"ח, א? א? היעזר ברש"י ל"ז, כח ולי"ח, א.</p>

סיכום פרק יח'

שמירת המשכן, מתנות כהונה ומתנות הלויים

המופקדים על שמירת המשכן (א'-ז):

פעמיים הוזהרו אהרן ובניו לשמור שזר לא יתקרב לקודש:

1. בפסוק א' - הכהנים צריכים לשמור שהלויים לא יתקרבו אל הכלים המקודשים (ה"זר" הם הלויים).
2. בפסוק ד' - הכהנים, בסיוע הלויים, צריכים לשמור שזר לא יתקרב אל הכלים המקודשים (ה"זר" הם ישראל).

מתנות כהונה (ח'-כ):

הכהנים היו זכאים לעשרים וארבע מתנות כהונה. בפרק זה נזכרות חלק ממתנות אלו:

1. מתנות מקרבנות:

א. קודשי קדשים (ט'-י), כגון קרבן חטאת וקרבן אשם.

זכאים לאכול: כהנים זכרים טהורים. מקום האכילה: "בקודש הקודשים" - בעזרה.

ב. קדשים קלים ("א", "ז", "ח"), כגון חזה ושוק מקרבנות קדשים קלים (שלמים, תודה, ובכור בהמה טהורה).

זכאים לאכול: כל משפחת הכהן - כהנים, נשיהם, בניהם ועבדיהם. מקום האכילה: בירושלים.

2. שלוש מתנות מהצומח:

א. "כל חלב יצהר, וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם..." (י"ב) - תרומה גדולה (ראשיתם) של שמן (יצהר), יין (תירוש) ודגן.

תרומה גדולה אינה נקראת בשם זה משום גודלה, אלא משום היותה ניתנת ראשונה לכהן. (התורה לא קבעה כמה צריך להביא, אך היה מותר להביא מעט מאוד. חכמים קבעו שיעור: נדיב יתן 1/40 מהתבואה, בינוני יתן 1/50 ואדם שיש לו עין רעה יתן 1/60.)

ב. "ביכורי כל אשר בארצם..." (י"ג) - הכהן מקבל את הביכורים.

ג. הכהן מקבל מהלוי תרומת מעשר (כ"ו-כ"ח).

הסבר על התרומות ומעשרות השונים ראה טבלה מצורפת.

3. "כל חרם בישראל לך יהיה" (י"ד) - כשאדם אומר על חפץ מסוים או על בעל חיים מסוים וכדו' שהוא "חרם" הוא צריך לתת אותו לכהן.

4. "כל פטר רחם לכל בשר... באדם ובבהמה... אך פדה תפדה..." (ט"ו-ט"ז) - כסף פדיון הבכורות של אדם בכור וכן כסף הפדיון של בכור בהמה טמאה, צריך לתת לכהן.

* שונה מכך בכור חמור, שגם היא בהמה טמאה, שאם לא פודים אותו בשה יש לערוף את ראשו.

5. "אך בכור שור... לא תפדה... את דמם תזרוק על המזבח... ובשרם יהיה לך..." (י"ז-י"ח) -

בכור בהמה טהורה לא פודים, אלא מקריבים אותו על המזבח ואת הבשר מקבל הכהן.

מתנות הלויים - "מעשר ראשון" (כ"א-כ"ד):

לאחר שנתן ישראל לכהן תרומה גדולה הוא צריך לתת ללוי עשירית מהתבואה. מעשר זה נקרא "מעשר ראשון".

הלויים מקבלים מעשר כי: א. זהו שכר לעבודתם במשכן. ב. הם לא קיבלו נחלה.

"תרומת מעשר" (כ"ה-ל"ב):

לאחר שהלוי קיבל מישראל "מעשר ראשון" הוא מפריש תרומה (עשירית) מהמעשר שקבל ונותן אותה לכהן. תרומה זו נקראת "תרומת מעשר".

יוצא שהכהן מקבל 1/10 של 1/10 כלומר 1/100 מכל התבואה של ישראל.

תרומת המעשר נקראת גם "מעשר מן המעשר".

מבחינה הלכתית יש לה דין של "כדגן מן הגורן" של "תרומה גדולה", כלומר אסור לזר (שאינו כהן) ולטמא לאכול ממנו, ואם אוכל חייב לשלם את מחיר מה שאכל בתוספת חומש, ובמזיד חייב מוות.

כ"ח-ל': אם הלוי הקדים את הכהן בכרי (בערימה), דהיינו אם הלוי לקח את המעשר הראשון שמגיע לו לפני שהכהן לקח את התרומה גדולה, חייב הלוי להפריש מהמעשר שקיבל 1/50 לתרומה גדולה לכהן, ואחר כך יפריש גם תרומת מעשר ממה שנשאר לו לכהן.

* התרומות שהכהן מקבל ("תרומה גדולה" ו"תרומת מעשר") הן קודש.

* לאחר שהופרשו התרומות מהתבואה, נחשבת התבואה שנשארה "חולין גמורים"

ומותר לאכלה בכל מקום.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

תרומות ומעשרות				
תרומה גדולה	מעשר ראשון	תרומת מעשר	מעשר שני ומעשר עני	הפרשת חלה (פרק ט"ו)
ניתנת לכהן ע"י אדם מישראל	ניתנת ללוי ע"י אדם מישראל	ניתנת לכהן ע"י הלוי	אדם מישראל מעלה אותו לירושלים ואוכל אותו לפני ה' או- נותן אותו לעניים	ניתנת לכהן ע"י אדם מישראל
אין שיעור מהתורה.	עשירית מהיבול שנותר לאחר שהופרשה תרומה גדולה	הלוי נותן עשירית מהמעשר הראשון שקבל לכהן	עשירית מהיבול שנותר.	צריך להפריש מעיסה שיש בה לפחות עומר, אך אין שיעור מהתורה לכמות שיש להפריש
חכמים קבעו שיעור: 1/40 – נדיב, 1/50 בינוני, 1/60 עין רעה.				חכמים קבעו שיעור: 1/24 לבעל הבית, 1/48 לנחתום.
שאלות פרק יח'				
1 יח	<p>תפקיד הכהנים והלויים בשמירה על המשכן (א'–ז') א. מהי האזהרה החוזרת על עצמה בתיאור תפקידי הכהנים והלויים בפסוקים א'–ז'? היעזר ברש"י. ב. מדוע נזכר נושא זה כאן לאחר שכבר הוזכר במדבר ג', ה–ה'?</p>			
2 יח' עפ"י שאלת בגרות	<p>מתנות כהונה (ח'–כ') עיין בפסוקים ח'–כ' הדנים במתנות כהונה. א. מהן המילים מהן נלמד כי חובה על הכהנים לשמור את מתנות הכהונה בטהרה ולאכלם בטהרה? היעזר גם ברש"י לפסוק ח'. ב. ציין שתי מתנות מהצומח ושתי מתנות מהחי הניתנות לכהן ורשום את הכתובים שמהם נלמדו מתנות אלו. ג. מדוע היו הכהנים והלויים זכאים למתנות? ציין שני נימוקים הניתנים בפרק י"ח.</p>			
3 יח	<p>פטר רחם (ט"ו–י"ח) א. מדוע נזכר כאן (פס' ט"ו–י"ח) הנושא של פטר רחם? ב. היכן ראינו דינים של נושא זה קודם לכן בספרים שמות ובמדבר ובאיזה הקשר?</p>			
4 יח	<p>מעשר ראשון (כ"א–כ"ד) ותרומת מעשר (כ"ה–ל"ב) א. פסוקים כ"א–כ"ד עוסקים ב"מעשר ראשון". מי נותן למי מעשר זה? ב. עיין בפסוקים כ"ה–ל"ב. מה על הלויים לעשות עם המעשר שהם מקבלים מישראל? ג. המעשר שנותר הלוי לכהן מתוך המעשר הראשון שקבל נקרא "תרומת מעשר" או "מעשר מן המעשר". מה דינו של מעשר זה ומה דינה של התבואה שנשארה לאחר הפרשת המעשר? היעזר ברש"י לפסוקים כ"ז ול'.</p>			

סיכום פרק י"ט פרה אדומה

התנאים לכך שפרה תיחשב כפרה אדומה הם:

1. "אדומה תמימה" – תמימה (שלמה) באדמימותה: אם יש לה 2 שערות שחורות או יותר היא פסולה.
2. ללא מום.
3. "אשר לא עלה עליה עול" של מחרשה, דהיינו שלא עבדו בה.

מטרת השימוש בפרה אדומה:

לטהר אדם שנטמא למת (ע"י נגיעה במת [י"א], הימצאות באהל עם מת [י"ד], נגיעה בעצם או בקבר [י"ח] וכדו').

תהליך הכנתה:

1. הכהן מוציאה אל מחוץ ל-3 מחנות (ג').
2. הפרה נשחטת ע"י זר (שאינו כהן) (ג').
3. הכהן מזה מזמה "אל נכח פני אהל מועד" (ד') (רש"י: עומד במזרחו של ירושלים ומתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם).
4. שריפת הפרה (ה').
5. השלכת עץ ארז, אזוב ושני תולעת לתוך שריפת הפרה (ו').
6. איש טהור אוסף את אפר הפרה האדומה ומניח מחוץ למחנה במקום טהור, שם הוא נשאר למשמרת (ט') * רש"י: מחלק את האפר לשלושה חלקים: "אחד נותן בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד נותן בחיל. זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין להיטהר, וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנו, וזה שבחיל נתון למשמרת מגזרת הכתוב, שנאמר "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת".
7. הוספת מים חיים לאפר הפרה האדומה (י"ז). מים אלו נקראים בשם "מי נידה" (י"ג, כ', כ"א).

האנשים העוסקים בהכנת הפרה האדומה נטמאים (למרות שהם עוסקים בדבר שמטהר!)

אנשים אלו הם:

הכהן שהיזה מזמה (ז),

השורף את הפרה (ח'),

האוסף את אפר הפרה (חייב להיות טהור, אך בפעולה זאת נטמא) (י'),

הנושא את מי החטאת ("והנוגע במי הנידה יטמא עד הערב") (כ"א)

* מלשון פסוק כ"א נראה שהאדם שמזה את מי הנידה על הטמא נטמא גם הוא, אך רש"י מביא בשם חז"ל שהמזה טהור, והנושא את מי הנידה טמא.

אנשים אלה אינם נטמאים באופן שזורש טהרה של שבעה ימים כטמא מת, אלא צריכים לכבס בגדיהם, לרחוץ במים ונטמאים עד הערב.

* בפסוק כ"ב נאמר שגם אדם הנוגע בטמא מת נטמא, וטומאתו עד הערב.

כיצד נטהר אדם טמא למת?

1. מזים עליו את מי החטאת ביום השלישי וביום השביעי לטומאתו (י"ט). אדם שלא הזו עליו ביום השלישי לא יטהר ביום השביעי (י"ב).

* מזים גם על האהל שבו היה אדם מת ועל כל הכלים שהיו שם, בנוסף להזיה על האנשים שהיו שם (י"ח). הכלים

שנטמאים הם אלו שהיו ללא מכסה ("צמיד פתיל" ט"ו)

* ההזיה נעשית בעזרת אזוב שאותו טבלו במי החטאת.

* האזוב נמצא בשימוש גם בתהליך הכנת מי אפר הפרה האדומה, כשהוא מושלך יחד עם עץ ארז ושני תולעת לתוך שרפת הפרה (ו').

2. הטמא מכבס בגדיו ורוחץ במים (י"ט).

3. נטהר בערב (י"ט).

* יישום מצוות פרה אדומה: במדבר ל"א, יט. בני ישראל נלחמו במדיינים, נטמאו טומאת מת ונטהרו במי נידה.

* רב סעדיה גאון שואל: היאך תורתה מטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים?

ומשיב שדבר אחד יכול לעשות שתי פעולות נגדיות שתוצאתן הפוכה, בהתאם לגוף המקבל אותן. למשל: האש מתיכה את העופרת, ומקפיאה את החלב. האוכל הטוב מועיל לרעב ומזיק לשבע. התרופה הטובה מועילה לחולה ומזיקה לבריא. כך יכול דבר אחד לטהר את הטמא ולטמא את הטהור.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק י"ט	
1 יט	<p>פרה אדומה והכנתה לטהרה (א'– י')</p> <p>א. "זאת חקת התורה" (ב'). מהי חוקה הנזכרת כאן?</p> <p>ב. במה צריכה הפרה להיות "תמימה"? היעזר בפסוק וברש"י.</p> <p>ג. איזה מאפיין נוסף חייב להיות לפרה אדומה?</p>
2 יט	<p>פרה אדומה והכנתה לטהרה (א'– י')</p> <p>א. כמה אנשים מעורבים בשלבי הכנת הפרה אדומה? הוכח מהפסוקים.</p> <p>ב. מה דינם של אנשים אלה לאחר שעשו את חלקם?</p> <p>ג. מהם שלבי הכנת מי החטאת?</p>
3 יט עפ"י שאלת בגרות	<p>טהרת טמא מת ע"י אפר הפרה האדומה (י"א– י"ג)</p> <p>א. איזה סוג של טומאה בא אפר פרה אדומה לטהר וכיצד מיטהר האדם מטומאה זו?</p> <p>ב. איזו מגבלה מוטלת על אדם שלא ניטהר? ציין מקור בתורה. היעזר גם ברש"י לפסוק י"ג.</p> <p>ג. מהם שני סוגי הכלים, הנזכרים במדבר ל"א, כא– כד, שבהם דנים פסוקים אלה ומהי הדרך לטיהורו של כל אחד מכלים אלה?</p>
4 יט (י"ד– כ"ב)	<p>א. אילו מצבים גורמים לאדם ולכלים להיטמא למת? (י"ד– ט"ז)</p> <p>ב. מהו התהליך שעובר אדם זה כדי להיטהר?</p> <p>ג. מה דינו של האדם הנושא את מי הנידה ושל המזה את מי הנידה? היעזר ברש"י לפסוק כ"א.</p> <p>ד. לאילו בעלי תפקידים שנזכרו במחצית הראשונה של הפרק דומה נושא מי הנידה בכך?</p>
5 יט	<p>(פרה אדומה – כללי)</p> <p>א. מדוע משמשת דווקא פרה לטהרת טמאים למת? (רש"י לפסוק כ"ב)</p> <p>ב. היכן בספר במדבר נזכר כי ישראל קיימו את מצוות פרה אדומה ובאיזה ההקשר?</p>

סיכום פרק כ'

מות מרים, מי מריבה, בקשת מעבר ממלך אדום ומות אהרן

מות מרים (א'):

- * מרים מתה במדבר צין בשנה הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים, בחודש ניסן.
- * מות מרים נכתב בסמוך לפרשת פרה אדומה, ללמד שכשם שקרבן מכפר כך מיתת צדיקים מכפרת.

מי מריבה (ב'-י"ג):

העדה התלונה על חוסר מים (ב'-ה'): לתלונה זו הוסיפו את הטענות:

1. שהיה עדיף להם למות קודם לכן, יחד עם בני ישראל שמתו במדבר בעקבות חטא המרגלים, מאשר למות בצמא.
2. למה העליתם אותנו ממצרים להביא אותנו אל המדבר הרע הזה, שאינו מקום של אוכל טוב ואין בו מים לשתות.

הקשר למות מרים: במדבר היתה באר בזכות מרים וכשמתה מרים נסתלקה הבאר.

דבר ה' – פתרון הבעיה: משה ייקח את המטה, הוא ואהרן יקהילו את העדה וידברו אל הסלע לעיניהם והסלע יוציא מים.

מעשה משה ואהרן: משה שינה מדבר ה' בשני אופנים:

1. דבר אל העם בכעס ("שמעו נא המורים") (רש"י לפסוק י': ישראל דרשו שיוציאו להם מים מכל סלע שהוא, וטענו שאין זה משנה מאיזה סלע יוציאו מים)
2. הכה בסלע פעמיים במקום לדבר אליו.

החטא: ישנם פירושים רבים מה בדיוק היה החטא, אך משמעותו היתה "לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" (י"ב). (רש"י: אילו הייתם מדברים אל הסלע והוציא מים הייתי מתקדש לעיני העדה והיו לומדים קל וחומר בעצמם, שאם סלע דומם שומע דבר ה' בוודאי שהם צריכים לשמוע דברו).

תוצאות המעשה: מכיוון שלא האמנתם בי להקדישני לעיני העדה "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (י"ב) – משה ואהרן ימותו במדבר ולא יזכו להיכנס לארץ ישראל.

השוואה בין התלונה על המים כאן לתלונה בשמות י"ז – ראה טבלה מצורפת.

בקשת המעבר ממלך אדום (י"ד-כ"א):

הרקע: מהמקום בו נמצאים ישראל הדרך הקצרה ביותר לארץ ישראל היא דרך אדום.

דבור ראשון עם מלך אדום (י"ד-י"ח):

* הבקשה מאדום: ישראל הם אחיך (אנחנו ואתם בני אברהם וגם עליכם מוטל החוב לקיים מה שנאמר לאברהם שנירש את הארץ).

משה מזכיר מה שעבר על ישראל במצרים.

לא נפריע, לא ניטול דבר, לא נהרוס דבר, נלך רק בדרך המלך.

* תשובת אדום – "לא תעבור בי פן בחרב אצל לקראתך".

דבור שני עם מלך אדום (י"ט-כ'):

* הבקשה מאדום: העם ילך "במסילה" (לא יעבור דרך שדות) ואם יצטרכו מים ישלמו עבורם.

* תשובת אדום – מלך אדום מסרב ויוצא לקראת ישראל בעם כבד וביד חזקה.

* תגובת ישראל – ישראל מוותרים, ונוסעים מקדש להר ההר.

מות אהרן (כ"ב-כ"ט):

* משה, אהרן ואלעזר בנו עולים להר ההר.

* משה מפשיט מאהרון את בגדי הכהונה הגדולה ומלביש בהם את אלעזר.

* אהרון מת ומשה ואלעזר יורדים מההר.

* בני ישראל התאבלו על אהרון 30 יום.

הכתוב אומר שבכו עליו כל בית ישראל, ורש"י מסביר: האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

השוואה בין התלונות על מים בשמות י"ז ובמי מריבה		
המקום	שמות ל"ז	במדבר ל
המקום נקרא אחרי החטא	רפידים	מדבר צין
הבעיה	מסה ומריבה	מי מריבה
התלונות	"ואין מים לשתות העם"	"ולא היה מים לעדה"
תגובת משה	1. "וירב העם עם משה ויאמרו לנו מים". 2. למה זה העליתנו ממצרים להמית אותי ואת בני ואת מקני בצמא?"	1. "וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגווע אחינו לפני ה'" (יחד עם אחינו דור יוצאי מצרים שמתו במדבר). 2. תלונה על הוצאתם ממצרים והבאתם למדבר, מקום שאין בו "זרע ותאנה וגפן ורמון". 3. "ומים אין לשתות".
הוראות ה'	1. "עבור לפני העם" – ותראה שטעית – הם לא יסקלו אותך. 2. קח מזקני ישראל – כדי שיראו את הנס. 3. הכה במטה בצור ויצאו מים.	1. "קח את המטה". 2. הקהל את העדה בסיוע אהרן. דברו אל הסלע לעיני העדה והסלע יוציא מים.
הביצוע	"ויעש כן משה לעיני זקני ישראל".	1. משה לקח את המטה. 2. משה ואהרן הקהילו את הקהל. 3. השינוי: א. משה נזף בקהל – "שמעו נא המורים (הסרבנים), המן הסלע הזה נוציא לכם מים?" משה הכה בסלע פעמיים במקום לדבר אליו.
העונש והנימוק	אין	העונש – משה ואהרן לא יכנסו לארץ. הנימוק – "לא האמנתם בי להקדישני" – הם לא עשו קידוש שם ה' ברבים, כי אם היו מדברים אל הסלע היו בני ישראל לומדים מהסלע כיצד להתנהג: ברגע שדברו אליו - הוא עשה כפי שנצטווה.
שאלות פרק כ'		
1 כ'	העם בקדש, מות מרים וטענת המחסור במים (א'–ו') מפרק כ' ואילך מדובר בשנה הארבעים ליציאת ישראל ממצרים. א. כיצד מפרש רש"י את המלים "ויבואו בני ישראל כל העדה... וישב העם בקדש"? ב. מדוע נסמכה פרשת מות מרים לפרשת פרה אדומה וכיצד קשור מות מרים למחסור במים? (רש"י לפסוקים א'–ב'). ג. מה הייתה טענתם של בני ישראל עפ"י פסוקים א'–ה' והיכן מצאנו טענה דומה?	
2 כ'	מים מן הסלע (ז'–י"א) א. מה נצטוו משה ואהרן לעשות כדי להביא מים לעם ומהם שני הדברים שבהם שינו מן הנאמר להם? ב. מדוע הכה משה בסלע פעמיים וכיצד? היעזר ברש"י לפסוק י"א.	
3 כ'	תגובת ה' למעשה משה ואהרן (י"ב–י"ג) א. מה היה חטאם של משה ואהרן, שנגרם כתוצאה מאי עשיית הנאמר להם? (רש"י לפסוק י"ב). ב. מה קשה לרש"י במילים "לכן לא תביאו" ומה תירוצו לכך? (שם).	
4 כ' עפ"י שאלת בגרות	הבקשה למעבר דרך אדום (י"ד–כ"א) בפסוקים י"ד–כ"א מסופר שמה שלח מלאכים למלך אדום, ובמדבר כ"א מסופר ששלח מלאכים גם לסיחון מלך האמורי. א. האם הייתה מטרת שליחת השליחים דומה בשני המקרים ומה הייתה (או היו) מטרה (או מטרות) זו (אלו)? ב. באילו נימוקים ניסו ישראל לשכנע את אדום להיענות לבקשתם? היעזר ברש"י לפסוק י"ד. ג. מה הייתה תוצאת השליחות בכל אחד מהמקרים?	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5 כ'	מות אהרן בהר ההר (כ"ב– כ"ט) א. מי קבל את תפקידו של אהרן ככהן גדול אחריו ואיזו עשייה סימלה את העברת התפקיד? ב. איזו מידה של אהרן נלמדה מהמילים "ויבכו את אהרן... כל בית ישראל"? (רש"י לפסוק כ"ט).
---------	--

סיכום פרק כא'

המלחמות שנלחמו עמי עבר הירדן המזרחי בישראל העומדים להיכנס לארץ, תלונת ישראל, עונש הנחשים וריפוי, שירת הבאר

הכנעני מלך ערד (א'-ג):

* "הכנעני מלך ערד יושב הנגב" שמעו שבאו ישראל דרך האתרים (לפי רש"י מלשון "תור" – דרך הנגב שהלכו בו מרגלים) ויצאו להלחם בישראל.

רש"י מסביר שמדובר למעשה בעמלק, שנאמר עליו כבר קודם לכן (במדבר י"ג, כט) שהוא יושב הנגב. הם נקראו כאן "כנעני" כי שינו לשונם לדבר בלשון כנען כדי להטעות את ישראל בתפילתם, אך ישראל זיהו שיש כאן בלבול והתפללו בהתאם.

* ישראל נדרו שאם ינצחו את העם הזה יהיו הערים שייקחו חרם (הקדש) לה', וכך אכן היה. המקום נקרא בשם חרמה.

המקום חרמה נזכר בשלושה מקומות (אך לא דווקא מדובר באותו מקום): במדבר י"ד – בחטא המעפילים עמלק מכה אותם עד חרמה. במדבר כ"א – המקום שישראל מכים את העמלקים נקרא חרמה. שופטים א' – יהודה ושמעון מכים את הכנעני יושב צפת וקוראים למקום חרמה.

התלונה, העונש וריפוי (ד' - ט')

הרקע לתלונה: נפש העם קצרה בטורח הדרך, שהיו קרובים לארץ ונאלצו להקיף את המקום ולהתרחק לאחוריהם.

התלונה: למה הוצאתנו ממצרים למות במדבר – אין לחם ואין מים ונמאס לנו מהלחם הקלוקל, הוא המן.

העונש: ה' שלח נחשים שנשכו את העם. (רש"י: יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה ויפרע ממוציאי דיבה, יבוא נחש שכל המאכלים הם אחד עבורו [עפר] ויפרע מכפויי טובה, שמאכל אחד משתנה להם לכמה טעמים).

תגובת העם: העם פונים למשה, מבקשים סליחה ומבקשים שיתפלל, ומשה מתפלל.

הפתרון – נחש הנחושת: ה' ציווה לעשות שרף (נחש) שיהיה תלוי על נס (מוט), ומי שהוכש ביטו אליו וינצל. (מי שהתפלל הביט למעלה, וממילא יצא שהביט לשמים וניצל).

מסעות בני ישראל (י' - כ')

בני" עברו דרך מספר מקומות: אובות, עיי העברים, נחל זרד, מעבר ארנון (הגבול בין מואב לבין האמורי).

ניסי נחל ארנון ושירת הבאר

(י"ד - ט"ז ורש"י): בני ישראל עברו בין ההרים בנחל. האמורים התחבאו בהרים והתכוונו להרוג את ישראל, שם התרחש נס: ההר של האמורי זז ממקומו לכיוון ההר של מואב, והאמורים נמחצו ומתו. אז ירדה באר מרים לנחל והעלתה את דם ההרוגים ואת אבריהם, והוליכה אותם סביב מחנה ישראל. בעקבות כך שרו ישראל את שירת הבאר.

כיבוש עבר הירדן המזרחי (כ"א - ל"ב):

כיבוש סיחון מלך האמורי (כ"א-ל"ב):

בקשת משלחת ישראל מסיחון: נעבור בארצך ונלך בדרך המלך. לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר. תגובת סיחון: מסרב, אוסף את צבאו ונלחם בישראל.

תוצאת הקרב: ישראל הכוהו וכבשו הארץ מארנון עד יבוק עד בני עמון.

את בני עמון ישראל לא כבשו "כי עז גבול בני עמון" – ה' אסר לכבוש אותם (דברים ב', יט).

בתוך תיאור כיבוש סיחון והאמורי מסופר על מלחמה של האמורי עם מואב. מדוע?

גם במואב, כבבני עמון, אסור היה להילחם, והכתוב מסביר כיצד בכל זאת כבשו בני ישראל את העיר חשבון, שהיתה שייכת למואב. זאת עשו מפני שקודם לכן כבש סיחון את חשבון ממואב ועתה היתה בידי סיחון ולא בידי מואב ויכלו לכבשה.

כיבוש יעזר (ל"ב):

משה שלח מרגלים לרגל את יעזר (עיר של האמורי) והם בעצמם לכדוה. (רש"י: אמרו: לא נעשה כ[מרגלים] הראשונים, בטוחים אנו בכוח תפילתו של משה להלחם.

כיבוש עוג מלך הבשן (ל"ג - ל"ה):

ישראל עלו דרך הבשן. עוג מלך הבשן יצא לקראתם לאדרעי כדי להילחם בהם.

משה פחד מעוג (רש"י): עוג הוא הפליט שבא לאברהם והודיע לו על נפילת לוט בשבי וזה נחשב לו מצוה גדולה ועל כן נשאר מהרפאים שהוכו ע"י ארבעת המלכים [בראשית י"ד, דברים ג', יא]. ה' אמר למשה לא לפחד.

ישראל הכו אותו וירשו את ארצו.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק כא'	
1 כא	מלחמת ישראל ביושב הנגב (א'–ג') א. מה שמע הכנעני יושב הנגב לפי הפסוק ומה שמע לפי פירוש רש"י? ב. מדוע אומר רש"י כי הכנעני יושב הנגב הוא עמלק ואיזה קושי בפסוק הוא פותר בפירושו זה? ג. היכן ראינו בעבר (בספר שמות) כי עמלק "מעולם רצועת מרדות לישראל"?
2 כא עפ"י שאלת בגרות	נדר ישראל (ב') א. מהי ההבטחה שהבטיחו ישראל בנדרם אם ייתן ה' עם זה בידם? היעזר ברש"י לפסוק ב'. ב. במדבר פרק ל' עוסק בנדרים. ציין לגבי אישה לא נשואה באיזה מקרה היא חייבת בקיום נדריה ובאיזה מקרה אינה חייבת.
3 כא עפ"י שאלת בגרות	פרקים כ'–כ"א כללי בדרכם לארץ ישראל היה על ישראל לעבור סמוך לעמים אחרים. א. מה היו היחסים בין ישראל לבין העמים אדום, מואב, ובשן? (בתשובתך כתוב משפט אחד או שניים על כל אחד מהעמים). ב. מה היה יחסם של ישראל לבני עמון? (היעזר ברש"י לבמדבר כ"א, כד).
4 כא	היכן מצאנו בספרי נביאים ראשונים אזכור של האירועים המתוארים בפרקים כ'–כ"א?
5 כא טענת ישראל (ד'–ה')	א. מהי התחושה שהובילה את ישראל לטעון את טענתם ומה הייתה טענה זו? היעזר ברש"י לפסוק ד'. ב. היכן ראינו טענה דומה ל"למה העליתנו ממצרים" וגו' והיכן ראינו טענה דומה ל"אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל"? ג. למי הפנו ישראל את טענתם? מה הייתה ההתקדמות בכך ומה הייתה הנסיגה? היעזר ברש"י לפסוק ה'.
6 כא	עונשם של ישראל ורפואתם (ו'–ט') א. מדוע העניש ה' את ישראל בנחשים דווקא ומהן שתי ההגדרות המציניות את התנהגות ישראל בהעלותם טענה זו? היעזר ברש"י לפסוק ו'. ב. מהי דרך הרפואה שנאמרה למשה לרפאות בה את העם ומהו הרעיון העומד מאחרי דרך רפואה זו? (רש"י לפסוק ח').

סיכום פרק כב' בלק ובלעם, מפגש בלעם עם מלאך ה'

חששם של המואבים והמשלחות לבלעם (א' - כ'):

רקע (א' - ד'):

* בני ישראל חנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו.

* **בלק מלך מואב** ראה את מה שעשו ישראל לאמורי. דבר זה גרם למואב לפחד מישראל והם התייעצו עם **זקני מדין** מה לעשות, שמא ישראל ישתלטו על כל מואב, כמו ששור מלחך ואוכל את כל עשב השדה.

* **בלק** שלח שליחים עם קסמים בידם **לבלעם**, שיקלל ("לכה נא ארה לי") את עם ישראל. בלק הכין שבמלחמה רגילה לא יצח את ישראל, שהרי אפילו סיוון ועוג החזקים הפסידו לישראל, ולכן רצה להיעזר בקללות.

המשלחת הראשונה (ה' - י"ד):

חברי המשלחת: זקני מואב וזקני מדין.

בקשתם מבלעם: קלל את ישראל כדי שנוכל להכותם ולגרשם מהארץ.

תגובת בלעם: לינו פה הלילה, ואגיד לכם את תשובת ה'.

דברי ה' לבלעם: 1. "מי האנשים האלה עמך?" – ה' רצה להטעות את בלעם, שיחשוב כאילו ה' לא יודע דברים לפעמים. כך חשב בלעם שיוכל למצוא זמן שיוכל לקלל את ישראל וה' לא יבין (רש"י לפסוק ט').

כשבלעם מתאר את דברי בלק אליו הוא משנה קצת את המינוח. במקום "לכה ארה לי" שאמר בלק הוא אומר "לכה קבה לי", במקום "ואגרשנו מן הארץ" הוא אומר "וגרשתי". רש"י (לפסוק י"א) מסביר ש"קבה" היא קללה יותר חמורה מ"ארה" ו"גרשתי" הכללי (לגרשו בכלל, מן העולם) חמור יותר מלגרשו מהארץ ומכאן שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

2. **אסור לך לקלל את העם**, כי העם ברוך.

בלעם מסר למשלחת כי ה' אסר עליו ללכת, ועם תשובה זו הם חזרו לבלק.

המשלחת השנייה (ט"ו - כ'):

חברי המשלחת: שרים רבים ונכבדים יותר מהמשלחת הקודמת.

בקשתם מבלעם: בוא אל בלק כדי לקלל את העם, והוא יכבדך ויתן לך כל מה שתרצה.

תגובת בלעם: גם אם בלק יתן לי מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור על דברי ה'.

המתינו הלילה ונראה מה ה' יגיד לי.

דברי ה' לבלעם: לך אתם, אבל תדבר רק מה שאומר אליך.

מפגש האתון ובלעם עם מלאך ה' (כ"א - ל"ה):

בלעם הלך עמוס וה' כעס על כך כי הלך למרות שראה שרע הדבר בעיני ה'.

משום כך שלח ה' מלאך להפריע לבלעם.

שלב א'

המלאך התייצב בדרכו. האתון נטתה מן הדרך. בלעם הכה את האתון.

שלב ב'

המלאך נעמד במקום יותר צר. האתון נלחצה אל הקיר ותוך כך נלחצה רגל בלעם.

שלב ג'

המלאך עמד במקום צר. האתון רבצה במקומה. בלעם הכה אותה במקל. שלא איפשר מעבר.

שלב ד'

ה' פותח את פי האתון. האתון שואלת את בלעם מדוע הכה אותה שלוש פעמים, ולאחר מכן שואלת האם היה זה מהרגלי ("ההסכן הסכנתי") לעשות לך כך.

מלאך ה' מתגלה לבלעם ומוכיחו על שהכה את האתון: "אולי (לולא) נטתה מפניי הייתי הורג אותך ומחייה אותה. **בלעם אומר** למלאך ש אם רע בעיניו שילך, אזי הוא מוכן לחזור.

המלאך מתיר לבלעם ללכת ("בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" – אם אדם מתעקש לעשות דבר מסוים אז מהשמים מאפשרים לו זאת).

המגבלה: הוא יוכל לומר רק את דברי ה'.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק כב'	
1 כב עפ"י שאלת בגרות	בלק שולח לקרוא לבלעם (א'–כ"א) בלק שלח שליחים אל בלעם פעמיים. א. ממה חשש בלק ומה היו דבריו אל בלעם בשליחות הראשונה? היעזר ברש"י לפסוק ה' ד"ה "הנה כסה את עין הארץ" ב. מה דומה ומה שונה בשליחותם השנייה של השליחים אל בלעם? ג. מהי תשובת בלעם לשליחים עפ"י ה' בפעם הראשונה, ומהי תשובתו עפ"י ה' בפעם השנייה?
2 כב בלעם	א. לבלעם היה כוח מיוחד והיה שומע את דבר ה'. איזו שאלה מעורר כוח זה ומה התשובה לשאלה זו? היעזר ברש"י לפסוק ה'. ב. מנין לנו כי בלעם רצה מאד להצטרף לשליחי בלק למרות שהביע התנגדות? היעזר גם ברש"י לפסוקים י"א וכו"א.
3 כב תשובת ה' לבלעם	א. מדוע בקש בלק מהשליחים שהגיעו אליו ללון שם בלילה? היעזר ברש"י לפסוק ח'. ב. במה הייתה תשובת ה' לבלעם שונה בפעם השנייה ומדוע חרה אף ה' כשהלך בלעם אתם? היעזר ברש"י לפסוקים כ' וכו"ב.
4 כב בלעם ואתונו (כ"ג–ל')	עיין במדבר כ"ב, כב–ל'. א. כיצד ניתן לפרש את התייצבות מלאך ה' לשטן לו לרעה וגם לטובה עבור בלעם? היעזר ברש"י לפסוק כ"ב. ב. במה שינה מלאך בכל אחת משלוש הפעמים שנראה אל האתון? ג. במה שינה ה' מטבע הבריאה באתון ובמה שינה מטבע הבריאה בבלעם, וכיצד היווה שינוי זה רמז לעתיד?
5 כב	בלעם והפגישה עם המלאך (ל"א–ל"ב) א. כמה פעמים מופיע הביטוי "שלש רגלים" בהקשר של מלאך ה' המופיע מול אתון בלעם ואח"כ מול בלעם עצמו? כיצד דרשו חז"ל הופעת ביטוי זה כאן? (רש"י לפסוק כ"ח). ב. מדוע הותר לבלעם ללכת עם שרי מואב ובאיזו מגבלה? (פסוק ל"ה ורש"י).

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

סיכום פרק כג משלי בלעם

שני משלי בלעם הראשונים

המשל הראשון (א' - י"ב):

ההכנות:

בלעם עשה 2 פעולות כדי שה' יתגלה אליו:

1. אמר לבלק לבנות 7 מזבחות ולהכין 7 פרים ו 7- אילים.
 2. התבודד ("וילך שפיו").
- בלעם אמר לבלק "אולי יקרה ה' לקראתי" כי ה' אינו מדבר עמו ביום אלא בלילה, ובלעם קיווה שבמקרה יתגלה ה' אליו.

תוכן המשל:

ה' שם דברים בפי בלעם:

* **בלעם מסביר מדוע אינו יכול לקלל את ישראל** (ז' - ח):

אתה בלק קראת לי שאבוא מארם כדי לקלל ("ארה", "זועמה") את ישראל, אך איני יכול לקלל, כי ה' לא כועס בימים אלו על ישראל.

* **בלעם מזכיר את מעלות עם ישראל** (ט' - י):

1. אני רואה ("אשורנו") שלעם ישראל יש שורשים טובים, שהם שלושת האבות ("צורים") וארבע האמהות ("ומגבעות").
2. עם ישראל אינו מתערבב עם הגויים ("הן עם לבדד ישכון").
3. עם ישראל מקיים מצוות רבות ("מי מנה עפר יעקב").

* **בלעם מקווה שסופו יהיה טוב** כמו סוף הישרים בישראל (י').

תגובות:

תגובת בלק לבלעם: מה עשית? הבאתי אותך כדי שתקלל ואתה ברכת!?

תגובת בלעם לבלק: אני אומר את מה שה' שם בפי.

מעבר למקום אחר: בלק לקח את בלעם למקום אחר (לשדה צופים, אל ראש הפסגה), אולי משם יצליח בלעם לקלל.
*רש"י: ראה בלק שעתידה פרצה להיפרץ בישראל משם, וחשב שהפרצה היא שמשם יצליחו לקללם, אך הפרצה היא שמאוחר יותר מת משה שם.

המשל השני (י"ג-כ"ז):

ההכנות:

בלק בנה 7 מזבחות והקריב פר ואיל.

תוכן המשל:

* ה' אינו אדם ואינו משקר ואינו מתחרט. מה שהוא אומר – מתקיים. (י"ט).
ה' ברך את ישראל ואינו יכול להשיב את ברכתו (כ').

* **מעלות עם ישראל** (כ"א- כ"ד) :

1. אינם עובדים עבודה זרה ("לא הביט און ביעקב").
2. ה' נמצא עמם ואוהב אותם ("ותרועת מלך בו") והוציא אותם ממצרים בחוזק רב.
3. עם ישראל אינם מנחשים וקוסמים והם יודעים את רצון ה' עפ"י הנביאים או עפ"י אורים ותומים.
4. עם ישראל זריז בקיום מצוות: בבוקר הם מתגברים כאריה לקום ולקיים מצוות (הן עם כלביא יקום...), ובערב אינם שוכבים לישון לפני שמחבלים במזיקים ע"י אמירת קריאת שמע שעל המיטה.

תגובות:

תגובת בלק לבלעם: עדיף שלא תקלל את ישראל וגם לא תברך.

תגובת בלעם לבלק: הרי אמרתי לך "כל אשר ידבר ה' אותו אעשה".

מעבר למקום אחר: בלק לקח את בלעם אל ראש הפעור הנשקף על פני הישימון.

*רש"י: ראה בלק שהן עתידין ללקות ע"י פעור ולא היה יודע במה, אמר: שמא הקללה תחול עליהם משם (אך

ישראל לקו שם בגלל ע"ז לבעל פעור).

הדומה והשונה בין המשלים השונים – ראה טבלה מצורפת.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק כג'	
1 כג	<p>משלי בלעם, ההכנות והברכות א. אילו מעשים עשו בלעם ובלק כהכנה להצלחת בלעם במשימתו? ב. מדוע משתמש בלעם במלה "יקרה" ה' אלי, ולא במלה "יתגלה" למשל? היעזר ברש"י לפסוקים ג'-ד'. ג. כמה פעמים ברך בלעם את ישראל? מה היה אופיין של שתי הברכות הראשונות?</p>
2 כג	<p>שתי הברכות הראשונות בפרק כ"ג נמצאות שתיים מן הברכות שאמר בלעם לישראל. ציין מה דומה ומה שונה בין שתי הברכות בהכנות אליהן, במעשה עצמו ובמתרחש לאחריהן.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

פרק כד' משלי בלעם

משלי בלעם הבאים

המשל השלישי (כ"ג, כט – כ"ד, יג):

ההכנות:

זומה: בלק בנה, כבקשת בלעם, שבעה מזבחות והקריב על כל אחד מהם פר ואיל.
שונה: 1. בלעם הבין שה' רוצה לברך את ישראל, ולכן לא ניסה הפעם לנחש אולי ה' יתגלה לקראתו, אלא החליט להזכיר את עוונות ישראל וחשב שכך תחול עליהם הקללה ממילא בגלל הזכרת עוונותיהם.
2. בלעם הסתכל למדבר וראה את ישראל שוכנים כל שבט בנפרד ופתחי אהליהם אינם מכוונים זה כנגד זה (מתוך צניעות), ואז החל לדבר.

תוכן המשל:

* **בלעם מתאר את עצמו** (ג' - ד'):

זהו נאום בלעם בנו של בעור, העיוור בעין אחת ("שתום העין"), השומע את דברי הא-ל ורואה את מראה ה' כשהוא "נופל וגלוי עיניים" (1) – בלילה כשהוא שוכב. 2 – כשה' התגלה אליו לא היה בו כוח לעמוד והיה נופל מכיוון שהיה ערל).

* **מזכיר את מעלת עם ישראל** (ה' - ז'):

בעם ישראל יש את **מידת הצניעות** – פתחי אהליהם אינם מכוונים זה כנגד זה, כדי שלא יציץ אחד לאוהל חברו ("מה טובו אוהליך יעקב").
אוהליהם נמשכו עד למרחק כמו נחל וכמו עץ ארז שנטוע על מים.

* **מתנבא שיצא מלך מזרעם של ישראל שיצליח, יכבוש את אגג מלך עמלק ובהמשך תתחזק מלכות ישראל בימי דוד ושלמה.** (ז').

* **גבורת ה' ועם ישראל** (ח' - ט'):

מי שגורם לישראל את הגדולה הזו הוא ה' שהוציאם ממצרים, שבזכותו "אוכלים" ישראל את אויביהם ושוברים את עצמותיהם. עם ישראל יתיישב בארץ בגבורה כמו אריה ומי יוכל להקימם?
מי שיברך את ישראל יהיה מבורך, ומי שיקלל יהיה מקולל.

תגובות:

שונה: תגובת בלק לבלעם: 1. כועס עליו שבמקום לקלל את ישראל ברח אותם 3 פעמים.

2. אומר לו לברוח למקומו ללא הכבוד שהובטח לו.

זומה: תגובת בלעם לבלק: הרי גם לשליחך אמרתי, שגם אם תתן לי בית מלא כסף וזהב, אעשה רק מה שה' אומר.

המשל הרביעי (י"ד - כ"ה):

הכנות:

א"ן.

טקטיקה:

שונה. בלעם נתן עצה לבלק איך להכשיל את ישראל בדרך שונה.
* רש"י מסביר שבלעם יעץ לבלק להחטיא את ישראל בזנות כדי שה' יענישם.
בלעם אמר לבלק מה יעשו ישראל למואב באחרית הימים.

תוכן המשל:

בלעם מתאר את עצמו באופן זומה למשל הקודם.
בעתיד הלא קרוב, יקום מלך מישראל שימחץ את מואב (רש"י אומר שהכוונה לדויד), וימחץ את צאצאי שת בנו של אדם הראשון, כלומר את כל האומות.
ירושלם אדום.
השמדת עמלק.

שבה לקיני שהיה טוב לישראל. הם ישבו עם ישראל בבטחה, וגם כשיגלו יחזרו לארץ עם שאר הגלויות.
אשור יגלו עמים ממקומם אך יאבדו לבסוף גם הם.

תגובות:

בלעם ובלק חוזרים למקומם.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

משלי בלעם			
תגובות	תוכן המשל	הכנות	
בלק: קללת במקום לברך. בלעם: אני אומר רק מה ששם ה' בפי. בלק: נעבור למקום אחר...	א. מסביר מדוע אינו יכול לקלל את ישראל. ב. מספר מעלות ישראל: * עם שיש לו שורשים טובים (אבות ואמהות) * לא מתערבב בגויים. * מקיים מצוות רבות. ג. מדבר על עצמו, שתהא אחריתו כישראל.	1. בלק בנה שבעה מזבחות בהוראת בלעם והקריב פר ואיל על כל אחד מהם. 2. בלעם התבודד.	המשל הראשון (כ"ג, א- י"ז)
בלק: לא תקללם ולא תברכם. בלעם: אני אומר רק מה שה' שם בפי. בלק: נעבור למקום אחר...	א. ה' אינו אדם ואינו משקר ומתחרט, וכל דבריו מתקיימים. ב. מספר מעלות ישראל: * אינם עובדים ע"ז. * ה' אוהב אותם והוציאם ממצרים בתוקפו וגבורתו. * זרזים בקיום מצוות.	בנה שבעה מזבחות והעלה בהם פר ואיל.	המשל השני (כ"ג, י"ז- כ"ח)
בלק: כעס ואמר לו לחזור למקומו ללא הכבוד שהובטח לו. בלעם: אני אומר רק מה שה' שם בפי.	א. מתאר את עצמו. ב. מספר מעלות ישראל: * מידת הצניעות. * מתנבא על מלכות ישראל ונצחון על אגג מלך עמלק. * גבורת ה' ועם ישראל.	בנה שבעה מזבחות והעלה בהם פר ואיל. שינוי: 1. לא נסה לנחש אולי יתגלה ה' לקראתו, אלא חשב לקלל ישראל ע"י שיזכיר עוונותיהם. 2. נשא משלו בהשראת ראייתו את ישראל שוכנים בצניעות. 3. ברכם מלכתחילה מתוך הבנה שלא יצליח לקללם.	המשל השלישי (כ"ג, כט – כ"ד, יג)
בלעם ובלק שבו למקומם.	א. מתאר את עצמו (באופן דומה למשל הקודם). ב. תיאור מעשה ישראל לאומות באחרית הימים.	אין מזבחות וקרבנות. שינוי: במקום קללה נתן לבלק עצה כיצד להכשילם.	המשל הרביעי (כ"ד, יז- כ"ה)
<ul style="list-style-type: none"> במשל הרביעי חוזר הביטוי "וישא משלו ויאמר" לא רק בפתחה (פסוק ט"ו), אלא גם בהמשך, כשהוא עובר להתייחס לעמים שונים (כ- עמלק, כ"א – הקיני, כ"ג- אשור). 			
שאלות פרק כד			
1	ההכנות למשל השלישי (א' – ב')		
כד	א. במה דומה ההכנה למשל השלישי להכנה לשני המשלים הראשונים? ב. מה נשתנה לאחר שתי הברכות הראשונות וכיצד נגרם הדבר? היעזר ברש"י לפסוקים א' – ב'.		
2	מה מאפיין את המשלים השלישי והרביעי הנזכרים בפרק זה?		
3	בלעם – המשל השלישי (ג' – ט')		
כד	א. לאילו אהלים מתייחסת הברכה "מה טובו אהליך יעקב"? (רש"י לפסוק ה'. שני הסברים). ב. היכן הזכיר בלעם קודם לכן כי "אל מוציאו ממצרים כתועפות ראם לו" ומה רצה לומר בכך? היעזר ברש"י לפסוק ח'. ג. בלעם אומר על ישראל "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". מהי משמעות ברכה זו (רש"י לפסוק ט'), היכן דימה בלעם קודם לכן את ישראל לארי ולביא ומה רצה להגיד בדימוי זה שם?		

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>דברי בלק ותגובות בלעם לאחר המשל השלישי (י' – י"ד)</p> <p>א. במה הייתה תגובתו של בלק שונה לאחר משלו השלישי של בלעם לעומת שתי הפעמים הקודמות וכיצד הגיב בלעם על כך?</p> <p>ב. מדוע אומר רש"י על הפסוק "ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך" וגו' כי הוא מקרא קצר – מה חסר בו וכיצד יש להבינו?</p> <p>ג. מהי העצה שנתן בלעם לבלק והיכן היא כתובה? היעזר ברש"י לפסוק י"ד.</p>	<p>4 כד</p>
<p>בלעם אמר על סופו של עמלק "ואחריתו עדי אובד" (כ"ד, כ).</p> <p>א. על מי עוד אמר בלעם בהמשך כי גם הוא עדי אובד?</p> <p>ב. מדוע הוטל על עמלק עונש כזה? היעזר ברש"י לפסוק כ'.</p> <p>ג. מי היו השותפים בישראל למלחמה הראשונה בעמלק, מי מהם היה אחראי על הצד הפיסי של המלחמה ומי על הצד הרוחני?</p> <p>ד. בשמ"א ט"ו מתוארת מלחמת שאול בעמלק. כיצד נימק שמואל באזני שאול את הציווי על המלחמה בעמלק?</p> <p>ה. ציין שני עניינים שבהם לא שמע שאול בקול ה' בעניין המלחמה בעמלק.</p>	<p>5 כד עפ"י שאלת בגרות עונשו של עמלק</p>

סיכום פרק כה'

חטא ישראל בשטים ותיקון פנחס בן אלעזר

החטא והעונש (א' - ה'):

עצת בלעם: משלא הצליחו להביס את ישראל בקללה יעץ בלעם לכלק כיצד אפשר לגרום בדרך אחרת רעה לישראל: ע"י החטאתם בזנות. (רש"י לבמדבר כ"ד, יז).

זנות וע"ז: בני ישראל ישבו בשטים, והעם התחיל לזנות אל בנות מואב. בהמשך לכך השתתפו ישראל בסעודות שעשו בנות מואב לאליליהן. בנות מואב הוציאו להם דמות של ע"ז (בעל פעור) ואמרו להם להשתחוות לו, וכך הגיעו ישראל מזנות לע"ז.

* **בשמות ל"ד, טו-טז** הזהירה התורה מפני הידרדרות כזאת שאדם יאכל מקורבן ע"ז, יתחתן עם הגויים ויעבוד לאלוהיהם.

* **ביהושע כ"ב** הוזכר עוון פעור בתוכחת עם ישראל לשניים וחצי השבטים, כשרצו ללמד אותם כמה חמור הוא עוון ע"ז.

תגובות ה' לחטא: א. "ויחר אף ה' בישראל" – ה' כעס עליהם והענישם במגיפה.

ב. אמר למשה לקחת את כל ראשי העם (כדי לשפוט את העובדים לפעור) ולהוקיעם לה' נגד השמש (לתלות את העובדים לפעור לעיני כולם).

תגובת משה לחטא: משה עשה כדברי ה' וצווה את שופטי ישראל להרוג את החוטאים.

מעשה זמרי בן סלוא (ו'):

נשיא שבט שמעון החל לחטוא עם כזבי בת צור בת מלך מדין לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, ואמר למשה: אם אסור לי להיות עם גויה - מי התיר לך להתחתן עם בת יתרו? (טענתו אינה נכונה שהרי משה גייר אותה. כמו כן התחתן איתה לפני מתן תורה).

תגובת משה ועדת בני ישראל למעשה זמרי: בני ישראל בכו. ממשה נתעלמה הלכה שצריך להרוג את זמרי על מעשה זה.

פנחס בן אלעזר (ז' - י"ג):

תגובת פינחס: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן נכנס לאוהל ("קובה") שבה היו זמרי וכזבי, הרג את שניהם ברומח והמגיפה נעצרה.

שכרו של פינחס: פינחס קינא את קנאת ה' ובמעשהו גרם לכך שה' הפסיק לכעוס על ישראל, וכך הצילם מהשמדה.

פינחס קבל ברית שלום. הוא זרעו קבלו ברית כהונת עולם:

למרות שבכרית כהונת עולם ניתנה לאהרן ולזרעו, הרי שניתנה לאהרן ולבניו ולבנים שיולידו אחריהם. אבל פינחס כבר נולד אז ולכן לא נכלל בכרית זו קודם לכן, ועתה נכללו גם הוא וזרעו בכרית זו.

"צרור את המדיינים" (ט"ז - י"ח):

ישראל נצטוו לשנוא את המדיינים ("צרור" כמו "צורר", אויב) ולהכותם.

מדוע המדיינים ולא המואבים? המדיינים נענשו בגלל שהחטיאו את ישראל בעוון פעור, אך המואבים לא נענשו, למרות שכנות מואב החטיאו את ישראל, בגלל שרות היתה צריכה להיוולד ממואב, ולכן לא רצה ה' להשמידם.

שאלות
פרק כה'

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1 כה החטאים בשטים ועונשם (א'–ה')	<p>"עבירה גוררת עבירה".</p> <p>א. מה היה חטא בני ישראל ומה היה החטא שבא בעקבותיו? ב. עיין בפסוקים ו' וי"ח וברש"י לפסוק י"ח ולפסוק ל"א, ב. אם נאמר שזנו ישראל אל בנות <u>מואב</u>, מדוע נאמר אחר כך (פס' י"ז) "צרור את המדיינים והכיתם אותם"? ג. מה היה עונשם של העובדים לפעור? היעזר ברש"י לפסוק ד'.</p>
2 כה	<p>איש ישראל והמדיינית (ו'–ט')</p> <p>א. מה היה החטא הנוסף של "איש מבני ישראל" עם המדיינית? היעזר ברש"י לפסוק ו'. ב. מדוע מפרש רש"י כי נתעלמה ממשה הלכה? והיכן ראינו מקרים אחרים בספר במדבר בהם נתעלמה ממשה הלכה? ג. מי ידע את ההלכה, ממי למד אותה, כיצד נזכר בה ומדוע היה הוא בעצמו המבצע של ההלכה? (רש"י לפסוק ז').</p>
3 כה עפ"י שאלת בגרות	<p>פנחס בן אלעזר (י'–י"ג)</p> <p>עיין בפסוקים י'–י"ג.</p> <p>א. מהי הברית שניתנה לפנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן על מעשהו? היעזר ברש"י לפסוק י"ג. ב. עיין ביהושע כ"ב. מה היה תפקידו של פנחס בן אלעזר הכהן ביישוב הסכסוך עם שניים וחצי השבטים שבעבר הירדן?</p>
4 כה	<p>א. מהן הסיבות לכך שסיפר הכתוב מי היה איש ישראל החוטא? (רש"י לפסוק י"ד). ב. מדוע נזכר מיהי המדיינית החוטאת? (רש"י, ט"ו). ג. מהי משמעות המלה "צרור" שבפסוק י"ז (רש"י) והיכן נכתב שקיימו ישראל דבר זה?</p>

פרק כו' המפקדים בערבות מואב

מפקד ישראל (א' - נ"א):

הנמנים: בני ישראל מכן עשרים שנה ומעלה לבית אבותם כל יוצא צבא בישראל. בכך דומה מניין זה למניין שנערך במדבר סיני (המניין הראשון הנזכר בספר במדבר).

המקום: ערבות מואב על ירדן יריחו.

הזמן: סמוך לכניסה לארץ.

הסיבות: משה ואלעזר בן אהרן הכהן הצטוו לעשות מפקד נוסף לבני ישראל כי:

א. רבים מישראל מתו במגיפה על עוון בעל פעור ועתה מונים אותם מחדש (רש"י): כרועה המונה עדרו לאחר שטרפו בו זאבים כדי לדעת מניין הנותרים).

ב. בני ישראל עומדים בפני הכניסה לארץ. אין זה אותו דור שיצא ממצרים כי דור זה מת במדבר (מכן עשרים שנה ומעלה) בעוון חטא המרגלים (מלבד יהושע וכלב בן יפונה). יש צורך לדעת מניין החיילים מפני שהם עומדים בפני כיבוש הארץ.

ג. יש צורך לדעת מניינם לפני חלוקת הנחלות.

* **אירוע היסטורי הנזכר בפסוקי המפקד:** קרח ועדתו, עונשם והסימן שנקבע לזכרון לדורות כדי שלא יחלקו ישראל שוב על הכהונה.

עניין זה נזכר בתוך מניין שבט ראובן, אליו היו שייכים דתן ואבירם שהשתתפו עם קרח בטענתו (פס' ט' - י"א).

* **נשים:** בנות צלפחד משבט מנשה נזכרו בתוך המפקד מפני שהפרק מזכיר גם את נחלות ישראל, ואילו במקרה שלהן אביהן מת ולא היו להן אחים שיקבלו נחלה. על כן בקשו נחלה בארץ, כנזכר בפרק הבא (פרק כ"ז). שרח בת אשר נזכרת כי היתה מדור יוצאי מצרים ועדיין חיה, או כי היתה ידועה במיזות ומעשים טובים.

חלוקת הנחלות בארץ (נ"ב - נ"ו):

"**לאלה תחלק הארץ:**" רש"י: הארץ תיחלק לאלו שהיו בני עשרים ומעלה במפקד זה, ולא לאלו שהגיעו לגיל עשרים לאחר המפקד, בזמן כיבוש הארץ וחלוקתה.

אופן חלוקת הנחלות:

א. הנחלות ניתנות עפ"י גודל השבט – "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו".

* רש"י מסביר שלא מדובר כאן רק על גודל השטח, אלא נלקח בחשבון גם טיב הקרקע ושוויה כחלק מהתאמת השטח לגודל השבט המקבל.

ב. הנחלות ניתנות בגורל.

כיצד ניתן לחלק הנחלות לשבטים עפ"י גורל, ובו בזמן גם לוודא שכל שבט קבל נחלה בהתאם לגודלו?

התשובה: לא מדובר בהטלת גורל סתם אלא עפ"י ה' באורים ותומים, כך שהיתה התאמה בין מה שעלה בגורל לבין מה שמתאים לכל שבט.

* **ביהושע פרק י"ח** נזכר כי ישראל נחלו את הארץ עפ"י גודל השבט ועפ"י גורל.

מפקד הלויים (נ"ז - ס"ב):

הלויים נמנו בנפרד כי אין להם נחלה כלשאר בני ישראל.

שאלות

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>א. מהן הסיבות למפקד בני ישראל הנערך כאן? היעזר ברש"י לפסוק א'. ב. היכן נערך מפקד זה והאם היו גילאי הפקודים דומים לגיל הנמנים במפקד המתואר בתחילת ספר במדבר או שונים? ג. בסמיכות לאיזה אירוע היו ישראל במפקד הנזכר בתחילת ספר במדבר? ניתן להיעזר ברש"י לבמדבר א', א.</p>	<p>1 כו הציווי על המפקד (א'–ד')</p>
<p>א. מהו האירוע שהתרחש שלושים ושמונה שנה קודם לכן שהוזכר עתה בתוך המפקד? ב. מה רוצה הכתוב לומר בהקשר לאירוע זה באמרו "ויהיו לנס" והיכן צוין מעשה זה קודם לכן? היעזר ברש"י לפסוק י'. ג. מי הן שש הבנות היחידות הנזכרות במפקד זה, לאילו שבטים הן שייכות ומדוע נזכרו כאן? היעזר גם ברש"י לפסוק מ"ו.</p>	<p>2 כו מפקד ישראל (ה'–נ"א)</p>
<p>א. מי הם אלה שלגביהם נאמר "לאלה תחלק הארץ" ומי לא נכלל בהם? (רש"י לפסוק נ"ג). ב. מהן שתי הצורות, הנזכרות בפסוקים נ"ד–נ"ה, על פיהן נחלקת הארץ בנחלה לשבטים ומהי הסתירה ביניהן? ג. כיצד מתיישבת סתירה זו ומהו הגורם הנוסף שמתחשבים בו בזמן חלוקת הנחלות מלבד גודל השטח? היעזר ברש"י לפסוק נ"ד.</p>	<p>3 כו "לאלה תחלק הארץ בנחלה" (נ"ב–נ"ו)</p>
<p>א. כיצד קשורה חלוקת הנחלות גם לדור הבנים הנכנסים לארץ וגם לדור יוצאי מצרים? (רש"י לפסוק נ"ה). ב. היכן מסופר בספרי נביאים ראשונים כי נחלקה הארץ לפי שטח ולפי גורל?</p>	<p>4 כו חלוקת הארץ לנחלות (נ"ב–נ"ו)</p>

פרק כז

בנות צלפחד ומינוי מנהיג חדש לישראל

בנות צלפחד (א' - ז):

שבט: מנשה. **הייחוס:** בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף. רש"י: א. **מדוע הולך הייחוס כל כך הרבה דורות אחורה?** ללמדך שכולם היו צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופירש לך הכתוב באחד מהם לייחסו לשבח – הרי זה צדיק בן צדיק (וגם ההיפך נכון) – אם נכתב מישהו יחד עם שמות אבותיו והכתוב ציינו לגנאי, הרי שהוא רשע בן רשעים).

ב. מדוע נזכר ייחוס עד יוסף? מפני שיוסף חיבב את הארץ, שנאמר "והעליתם את עצמותי" וגו' (בר' נ', כה) – רצה להיקבר בארץ) ובנותיו חיבבו את הארץ, שנאמר "תנה לנו אחוזה".

טענתן ובקשתן: העובדות הן: 1. אבינו מת. 2. הוא מת בחטאו, לא בחטא קרח ועדתו, ולא החטיא אחרים. 3. אין לו בנים.

הקושי: מכיוון שאבינו מת ורק בנים מקבלים נחלה - הרי שבמצב הקיים לא תהיה למשפחתנו נחלה בארץ, שמם של אָחיו יתקיים לדורות מכיוון שהם יקבלו נחלה בארץ ואילו שם אבינו לא יישאר, כי לא תהיה לו נחלה שתמשיך את שמו ("למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן).

בפני מי העלו טענתן: בפני משה, אלעזר הכהן, הנשיאים וכל העדה.

אפשרות א': הן באו קודם לפני העדה, ומשלא ידעו הפתרון באו לפני הנשיאים, ומהם אל אלעזר וממנו אל משה, אלא שהדברים נכתבו עפ"י סדר גדולת השומעים.

אפשרות ב': הן באו לפני כולם יחד כי באותה עת ישבו כולם יחד ללמוד.

תגובת משה: נתעלמה הלכה ממשה והוא הביא משפטן לפני ה'.

תשובת ה': "כן בנות צלפחד דוברות". א. דבריהן נכונים. ב. דבריהן יפים, הן שיטחו טענתן בפני גדולי ההלכה בצורה טובה. **התשובה ההלכתית:** בנות צלפחד תקבלנה נחלה בתוך אחי אביהן.

החלק השני של תשובת ה' (ח' - י"א):

חלק זה של התשובה מיועד לבני ישראל ובא לומר את **הכלל בעניין ירושת נחלה:**

אדם שימות בלא בן – תינתן נחלתו לבתו. אם אדם מת בלא זרע כלל, תינתן נחלתו לאָחיו, אם אין לו אחים תינתן לאחי אביו וכו'.

כשאין יורש ישיר עוברת הנחלה ליורש הרחוק יותר הבא בתור וכך הלאה. באופן זה נשארת הנחלה בתוך המשפחה.

התקרבות זמן מיתת משה ומינוי מנהיג חדש לישראל (י"ב - כ"ג):

אזכור מותו הקרוב של משה: רש"י: מכיוון שה' אמר למשה שיתן להם נחלה (וכן מכיוון שמשה כבר עמד בנחלת אותם שבטים שנחלו בעבה"י המזרחי) עשוי משה להבין מכך שהוא עצמו ינחילם את הארץ ושנתבטלה הגזירה שלא יכנס לארץ. משום כך הזכיר לו הקב"ה שהגזירה במקומה עומדת.

תגובת משה: משה בקש מה' שימנה מנהיג לישראל תחתיו, שיצא ויבוא לפניהם במלחמות (לא כמנהיגים הנשארים בביתם ושולחים את חיילותם לפניהם), שינהיגם גם בתחומים אחרים ושישראל זוכים לטוב ולנצחונות בזכות ריבוי זכויותיו. (רש"י מפרש גם שמשה פנה לה' בלשון "אלקי הרוחות" לומר שצריך המנהיג להיות אדם שיכול לסבול את ריבוי הדעות וההבדלים בין כל אחד ואחד מישראל).

משה מבקש מנהיג לישראל כדי שלא יישארו ישראל תועים וטועים ללא מדריך "כצאן אשר אין להם רועה".

מינוי יהושע בן נון: הפעולות שעשה משה לשם הסמכת יהושע לתפקידו:

א. סמיכת ידיו על יהושע.

ב. העמדתו לפני אלעזר הכהן וציוויו לעיני ישראל.

(מה ציווה אותו? רש"י: מצד אחד אמר לו משה את האמת – "טרחנין הם, סרבנים הם" - ולא השלה אותו לגבי הקושי שבתפקיד, כדי שיהושע יקבל עליו את התפקיד מתוך ידיעה של משמעותו. מצד שני אמר לו את הצד החיובי של התפקיד והזכות הכרוכה בלהיות מנהיג של עם ישראל).

ג. לתת מהודו עליו.

(רש"י: משה נצטווה לתת מהודו ליהושע ולא כל הודו. פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה. השמש יש לה אור עצמי, הירח מקבל אורו מהשמש. יהושע לא דבר עם ה' באותו אופן שבו היה משה מדבר).

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות פרק כז	
1 כז בקשת בנות צלפחד (א'–ה')	<p>א. מדוע נסמכה פרשת בנות צלפחד לפרשת מפקד ישראל? היעזר ברש"י לפסוק כ"ו, סד.</p> <p>ב. מדוע נכתב ייחוסן של בנות צלפחד ששה דורות אחורה, עד יוסף? (רש"י לפסוק א').</p> <p>ג. מדוע שינה הכתוב סדר הופעת הבנות כאן מכפי שנאמר במדבר ל"ו, יא? (רש"י לפסוק א').</p>
2 כז בקשת בנות צלפחד (א'–ה')	<p>א. מדוע הובא עניינן של בנות צלפחד לפני אנשים כה רבים ולא בפני משה בלבד או משה ואלעזר בלבד? היעזר ברש"י לפסוק ב'.</p> <p>ב. מה רצו בנות צלפחד לומר בציינן לגבי אביהן "כי בחטאו מת", באיזה חטא מת עפ"י רש"י מתוך מסכת שבת ומיהם המעפילים הנזכרים בפירוש זה? (רש"י לפסוק ג')</p> <p>ג. מה הייתה בקשתן של בנות צלפחד ומהן הנסיבות שהביאו אותן לבקש בקשה זו?</p> <p>ד. "ויקרב משה את משפטן לפני ה'". רש"י אומר (באחד מתוך שני פירושים) כי ראויה הייתה פרשה זו להיכתב ע"י משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן. היכן נזכר בספר במדבר מצב זומה, שבו זכו אנשים שתיאמר פרשה על ידם?</p>
3 כז עפ"י שאלת בגרות	<p>תשובת ה' לשאלת בנות צלפחד (ו'–י"א)</p>
4 כז	<p>א. בתשובת ה' למשה ישנם שני חלקים. למי מוסב כל אחד מחלקי תשובת ה' ומהי התשובה לכל אחד מהם (במשפט אחד)?</p> <p>ב. מה משמעות המלה "כן" באמירה "כן בנות צלפחד דוברות"? הבא עפ"י רש"י שני פירושים.</p> <p>ג. איזו בעיה מעוררים ראשי האבות למשפחות בני יוסף במדבר פרק ל"ו לגבי נתינת נחלה לבנות צלפחד ומהו הפתרון שניתן לבעיה זו?</p> <p>ד. 1. איזו בעיה אחרת הקשורה לנחלתם מעוררים בני יוסף לפני יהושע ובאילו נימוקים הם דוחים את הפתרון שהציע להם יהושע? 2. היכן ובאיזה הקשר נזכרו בנות צלפחד בספר יהושע?</p>
5 כז	<p>מינוי יהושע למנהיג הבא (י"ב–כ"ג)</p>
5 כז	<p>א. מדוע נזכר עניין מות משה בסמוך לעניין נחלת בנות צלפחד? (רש"י לפסוק י"ב).</p> <p>ב. מהם שני סוגי הדברים שהיה על משה לומר ליהושע כחלק מהסמכתו למנהיגותו? (רש"י לפסוקים י"ח, י"ט)</p> <p>ג. מה היה ההבדל בין משה לבין יהושע ומדוע חשוב ש"ישמעו כל עדת בני ישראל"? (רש"י לפסוק כ').</p> <p>ג. במי ייעזר יהושע במנהיגותו וכיצד משתמש ה' בתשובתו למשה לגבי מינוי מנהיג באותן מילים שהשתמש בהן משה? (פסוק כ"א ורש"י).</p>

פרק ל' דיני נדרים

אדם הנודר נדר ("איש כי ידור נדר לה'") אסור לו לחלל דבריו (להפוך אותם לדברי חולין) ולהפיר את נדרו ("לא יחל דברו"). כגון שאמר הרי עלי **קונם** (נדר) שלא אוכל, או שלא אעשה דבר מסוים - חייב לקיים את הנדר. חובה זו חלה על נדר שבו אסר על עצמו דבר המותר, אך אין לקיימו אם התיר דבר האסור.

אשה הנודרת נדר:

1. אשה שאינה נשואה שנדרה נדר (ד'-ו'):

א. אם היא ברשות אביה:

אם אביה שמע את נדרה **ולא הפך** את הנדר **באותו יום** - נדרה קיים.

אם אביה **הפך** את הנדר **באותו היום** ששמע עליו - נדרה מבוטל.

ב. אם היא קטנה (בת פחות מאחת עשרה ויום) - נדרה אינו נדר. (רש"י).

ג. אם היא בוגרת (בת שתים עשרה ויום) - היא ברשות עצמה, ואביה אינו יכול להפיר את נדרה.

* דהיינו: התקופה בה אביה יכול להפיר נדריה היא תקופה של שנה, הנקראת "בנעוריה".

2. אשה ארוסה (ז'-ט'):

אם **גם אביה וגם ארוסה** הפירו את הנדר ביום ששמעו אותו - נדרה מופר.

אם **אחד מהם הפך והשני לא** (כיום ששמע את הנדר) - נדרה קיים.

3. אשה אלמנה או גרושה (י')

נדרה קיים כי אינה ברשות אביה ולא ברשות בעלה, וממילא אינם יכולים להפיר את נדרה.

4. אשה נשואה (י"א-י"ז):

אם בעלה **החריש ביום ששמע** את הנדר (עד החשיכה) - נדרה קיים.

אם בעלה **הפך את נדרה ביום ששמע** את הנדר - מופר.

* הבעל יכול להפיר רק נדרים של עינוי נפש ולא נדרים אחרים.

* אם הבעל שמע את הנדר והסכים - אינו יכול להפיר הנדר, אפילו אם התחרט עוד באותו יום. אם בכל זאת יפיר את הנדר ייענש הוא במקום אשתו.

שאלות

<p>א. מהי המגבלה החלה על האדם הנודר נדר, הבאה לביטוי במילים "לא יחל דברו", ומהי המגבלה הנוספת אותה מציין רש"י? (לפסוק ג').</p> <p>ב. "ואסרה איסר בבית אביה בנעוריה" (ד). מהי תקופה זו המוגדרת כ"נעוריה" ומדוע יכול אביה להפיר נדריה רק בתקופה זו? עיין ברש"י לפסוק.</p>	<p>1 לי נדרים (א'-ד')</p>
<p>א. מהם ששת המצבים בהם נמצאת אשה לעניין חובתה כלפי נדריה ומדוע מפרש רש"י כי מצב "אם היו תהיה לאיש" מציין כאן אישה ארוסה ולא אישה נשואה? (פסוקים ד'- י"ג ורש"י לפסוק ז').</p> <p>ב. ציין לגבי כל אחד מהמצבים באיזה מקרה חייבת האישה לקיים את נדריה ובאיזה מקרה אינה חייבת בכך.</p>	<p>2 לי נדר אשה (ד'- י"ז)</p>
<p>א. מהו ההבדל בין נדר שקבל גבר על עצמו לנדר שקבלה על עצמה אשה?</p> <p>ב. האם יכול הבעל להפיר כל נדר, מכל סוג שהוא, שנדרה אשתו על עצמה או רק נדרים מסוימים? מהיכן נלמד הדבר? היעזר ברש"י לפסוק י"ד.</p> <p>ג. באיזה מקרה אין על האשה עוון אלא נושא הבעל את עוונה ומדוע? (רש"י לפסוק ט"ז).</p>	<p>3 לי נדר הגבר ונדרי האשה הנשואה</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>א. מיהו האדם הנזכר בספר במדבר אשר חלים עליו שלושה איסורים שאותם קבל על עצמו בנדר והיכן נזכר הדבר?</p> <p>ב. מה היה הנדר שנדרו ישראל אם יינתן "העם הזה" בידינו? (במדבר כ"א).</p> <p>ג. מה היה נדרו של השופט יפתח הגלעדי? צטט את נדרו וציין המקור לציטוטך.</p> <p>ד. עיין בשמ"ב ט"ו, ז-ט וציין מיהו נודר הנזכר שם ומהו המקום בו כרוך קיום הנדר.</p> <p>ה. מי נדרה "אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני... ונתת לאמתך זרע אנשים" ומה היה נדרה? ציין מקור מדויק לדבריך.</p>	<p>4 ל' נדרים (כללי)</p>
--	--------------------------------------

פרק לא'

מלחמת הנקמה במדין, הכשרת הכלים, וחלוקת השלל

המלחמה במדין (א'י-ב):

הרקע:

בלעם רצה לקלל את ישראל ולא הצליח, ולכן נתן לבלק עצה כיצד ניתן להביס את ישראל בדרך אחרת, והיא להחטיא את עם ישראל בזימה, שכן אלהי ישראל שונא זימה הוא. בפרק כ"ה מסופר על ביצוע העצה ע"י המואבים וע"י המדיינים, אשר החטיאו את ישראל בזנות ובע"ז לבעל פעור. בעקבות חטאים אלו נענשו ישראל במגפה.

הנקמה במדין:

בני ישראל הצטוו לנקום במדיינים ולא במואבים כי: 1. המואבים פחדו שמא ישראל ינסו לכבשם, ולכן ניסו להחטיאם כדי שה' יענישם, אבל המדיינים התערבו ללא כל סיבה. 2. ה' לא רצה להעניש את המואבים כי עתידה רות לצאת מהם (רש"י: רות המואביה ונעמה העמונית).

מותו הקרוב של משה: למשה נאמר "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמיר". רש"י עפ"י המדרש אומר שהכתוב מראה שבחו של משה, שלמרות זאת לא עכב מלבצע את דבר ה', וכן שבחם של רועי ישראל, אשר משהבינו שלאחר מכן ימות משה ניסו לעכב היציאה עד שהוכרחו לצאת.

תאור המלחמה: משה אסף אלף לוחמים מכל שבט, סך הכל שנים עשר אלף לוחמים, כדי לנקום את נקמת ה' (מי שהוא אויב של ישראל הוא כאויב ה' ולכן נקרא הדבר נקמת ה').

בראש הצבא עמד פינחס בן אלעזר הכהן, שיצא לקרב עם: כלי הקודש (הארון והציץ) ועם חצוצרות התרועה. (הוא, ולא אלעזר הכהן, שכן הוא התחיל במצווה בהרגו את כזבי בת צור והוא יגמור). ישראל הרגו את כל הזכרים במדין, את חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור. הם לקחו בשבי את נשי מדין, טפם, בהמתם, מקניהם ורכושם ושרפו את עריהם באש. לאחר מכן חזרו עם השלל לערבות מואב שליד יריחו.

תגובת משה (י"ג-כ):

א. משה כעס על המפקדים, שרי האלפים ושרי המאות, על שהחיו את הנקבות, שהרי הנשים הן שהחטיאו את העם. לכן ציוה עליהם להרוג כל זכר בטף ואת הנשים, מלבד הילדות הצעירות שבהם.
ב. משה מורה להם להישאר שבעה ימים מחוץ למחנה ולהתחטא ביום השלישי וביום השביעי (כמי נדה – מי חטאת מאפר פרה אדומה), כדין טמאי מת. כמו כן עליהם לחטא את הבגדים ואת הכלים.

הלכות טהרת כלים (כ"א-כ"ד):

אלעזר הכהן אומר לעם הלכות טהרת כלים מעבר למה שנאמר בפרשת פרה אדומה. שם דובר על טהרה (ע"י חיטוי) מן הטומאה, וכאן נוספו הלכות הגעלת כלים. הסיבה לכך שאלעזר הוא אשר אומר לעם הלכות אלו היא שמשה בא לכלל כעס (על המפקדים, מפני שלא הרגו גם את הנשים כפי שצריך היה) ולכן בא לכלל טעות ושכח הלכות אלה. לפיכך הורה אותן אלעזר.

ההלכות: 1. בכלי גויים לא מספיקה טהרתם מטומאת מת, אלא יש גם להגעילם מפני איסור בליעת נבלות. חז"ל למדו מהמלה "אֶךְ אֶת הַזֶּהָב" וגו' שיש להעביר חלודה ממתכות לפני הגעלתם.
2. הכלל בהכשרת כלים הוא "ככולעו כן פולטו", שמשמעו הוא שמגעילים כלי באותה דרך שבה משתמשים בו: אם שימושו באש הגעלתו באש, אם שימושו בבישול הגעלתו במים חמים, אם שימושו בצונן הגעלתו במים סתם וכו'.

חלוקת השלל (כ"ה-נ"ד):

אופן חלוקתו: השלל מתחלק שווה בשווה בין הלוחמים ובין כל העדה. על הלוחמים לתת אחד חלקי חמש מאות מחלקם בשלל לכהנים ועל ישראל לתת אחד חלקי חמישים מחלקם בשלל ללויים. השלל שנחלק כלל את המלקוח והשבי – האדם והבהמה. המטלטלין (התכשיטים) לא היו בין הדברים שנחלקו, אלא היו כולם

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות	
1 לא נקמת ישראל במדיין (א'–ה')	<p>"נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים, אחר תאסף אל עמך" (ב').</p> <p>א. היכן נאמר קודם לכן בספר במדבר כי על ישראל לראות במדיינים אויב, מהו חטאם של המדיינים ולמי היו שותפים במעשה זה?</p> <p>ב. מדוע נאמר לישראל להנקם במדיינים ולא במואבים? ציין עפ"י רש"י (לפסוק ב') שתי סיבות.</p> <p>ג. באילו מילים בפסוקים א'–ה' מסתתרים עפ"י רש"י (בעקבות הספרי) שבחם של משה ושל חיילי ישראל ומהו שבחם זה? היעזר ברש"י לפסוקים ג' וד'.</p>
2 לא המלחמה במדיין (ו'–י"ב)	<p>א. מי עמד בראש המלחמה ומה לקח אתו למלחמה? ציין עפ"י רש"י (לפסוק ו') סיבה אחת שבשלה היה זה דווקא הוא.</p> <p>ב. בין השאר הרגו בני ישראל במלחמה זו את בלעם בן בעור. אירוע זה נזכר בספר יהושע, בשלב המדבר על תחילת ההתנחלות, ואשר בו נזכרים שבטי ראובן, גד וחצי המנשה שכבר קבלו נחלותיהם מידי משה. ציין הפרק והפסוק בו נזכר מותו של בלעם וכתוב איזה אירוע נוסף מהשנה הארבעים במדבר נזכר בפסוקים אלה.</p> <p>ג. מהו שבחם של החיילים בעניין לקיחת השלל ומהו ההבדל בין שלל, שבי ומלקוח? היעזר ברש"י לפסוק י"א.</p> <p>ד. החיילים הביאו את כל השלל אל מחנה ישראל. היכן היה מחנה ישראל באותו זמן ואיזה אירוע המסופר מספר פרקים קודם לכן התרחש במקום זה?</p>
3 לא לאחר המלחמה במדיין (י"ג–כ')	<p>א. מיהם "פקודי החיל" שעליהם כעס משה, מדוע כעס עליהם דווקא ועל מה היה הכעס? היעזר ברש"י לפסוק י"ד.</p> <p>ב. "ואתם חנו מחוץ למחנה" (י"ט). מדוע נצטוו לחנות מחוץ למחנה, מחוץ לאיזה מחנה מדובר וכיצד יודעים זאת, ומהם שני המקומות בספר במדבר בהם נזכרו קודם לכן דיניהם של אנשים שהיו במצב זה?</p> <p>ג. בהתאם להלכות הנזכרות באותו פרק הנזכר בסעיף הקודם – מי או מה עוד היו צריכים להתחטא ולהיטהר ובאילו פסוקים מסופר על טהרתם בפרק זה?</p>
4 לא דיני טהרת כלים (כ"א–כ"ד)	<p>א. מהן ההלכות שנתחדשו לישראל בעניין טהרת כלים עפ"י אלעזר הכהן בעקבות המלחמה במדיין? היעזר ברש"י לפסוקים כ"ב–כ"ג.</p> <p>ב. מדוע היה זה אלעזר הכהן שחידש הלכות אלו? היעזר ברש"י לפסוק כ"א.</p> <p>ג. איזה כלל התנהגותי עולה מתוך דברי חז"ל שהביא רש"י?</p>
5 לא חלוקת שלל המלחמה (כ"ה–מ"ז)	<p>א. בין מי למי מתחלק השלל ומה על כל קבוצה לעשות עם חלקה בשלל?</p> <p>ב. היכן בנביאים ראשונים מסופר כי מנהיג הורה לחלק השלל שווה בשווה בין שתי קבוצות, מי היה מנהיג זה, לאחר איזו מלחמה קבע כלל זה ומה ההבדל בין שתי הקבוצות הנזכרות אצל אותו מנהיג לשתי הקבוצות הנזכרות כאן?</p>

פרק לבי נחלת שבטי ראובן, גד וחצי המנשה

בקשת בני גד ובני ראובן בפנייתם הראשונה למשה (א' -ה'):

בני ראובן ובני גד היו בעלי מקנה רב וראו שהשטחים שנכבשו בעבר הירדן המזרחי הינם טובים למקנה. משום כך בקשו ממשה לקבל נחלה שם.

תגובת משה לפנייתם הראשונה (ו' -ט'):

משה מוכיחם:

1. האם זה הוגן שאחיכם ילכו וילחמו בארץ ישראל ואתם תשבו פה בעבר הירדן?!
2. **למה** תניאו את לב בני ישראל מלרצות להכנס לארץ (שהרי יחשבו שאינכם רוצים להכנס לארץ מתוך פחד, ויפחדו גם הם)?

משה משווה את בקשתם לחטא המרגלים שהניאו לב העם מלרצות להכנס לארץ, וגרמו בכך לבני הדור הקודם להסתובב במדבר ארבעים שנה ולא להכנס לארץ, ועכשיו יכולה בקשתם לגרום לאותה תוצאה כמו אז.

תגובת בני גד ובני ראובן (ט"ז - י"ט):

בני גד וראובן הבטיחו: 1. המקנה והילדים יישארו פה ואנחנו "נחלץ חשים (מהירים) לפני בני ישראל" - נעמוד בראש היוצאים למלחמה. 2. "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו" - רק לאחר סיום הכיבוש וההתנחלות נשוב לבתינו.

תשובת משה לפנייתם השנייה (כ' - כ"ד):

אם תעשו כך, ותחלצו לפני ה' למלחמה ותשארו להלחם עם ישראל עד סיום כיבוש הארץ, אתם נוהגים כשורה ותהיה הארץ הזאת (בעבה"י המז') לכם לנחלה. אם לא תעשו כן, הרי שחטאתם לה' "ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם". "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם והיוצא מפיכם תעשו".

1. בני ראובן וגד הקדימו בבקשתם את הצאן לטף (פס' ט"ז) ומשה תקן אותם והקדים בדבריו את הטף לצאן (פס' כ"ד) ללמדם שהילדים עיקר והצאן הוא הפחות חשוב.
2. בני ראובן וגד מדברים על חובתם **כלפי בני ישראל** ("ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל" - פסוק י"ז), ואילו משה מדגיש את חובתם **כלפי ה'** ("ועבר לכם כל חלוץ את הירדן לפני ה'" - פסוק כ"א).
3. בני ראובן וגד הבטיחו יותר משדרש משה. משה אמר שחובתם לחזור לנחלתם לאחר שנות הכיבוש, ואילו הם הבטיחו לעזור לאחיהם עד לאחר ההתנחלות (עוד שבע שנים. סה"כ: 14 שנים). לכן בפסוק כ"ד אומר להם משה: **"והיוצא מפיכם תעשו"** - כלומר תקיימו את הנדר כמו שאתם אמרתם ותחזרו לעבה"י רק לאחר הכיבוש וההתנחלות. (רש"י לפס' כ"ד).

תגובת בני גד וראובן לתשובת משה (כ"ה - כ"ז):

בני גד וראובן **מסכימים** לדברי משה וחוזרים על הבטחתם. את דבריהם הם מתקנים את בהתאם לדברי משה, וכעת הם:
א. מקדימים טף למקנה (כ"ו). ב. מזכירים את המילים "לפני ה'" (כ"ז).

תגובת משה השלישית (כ"ח - ל'):

משה הודיע למנהיגי העם שיהיו עם בני ישראל בארץ - **אלעזר הכהן, יהושע בן נון, וראשי אבות המטות** - על ההסכם, ואמר להם לוודא קיום התנאי:
אם בני ראובן וגד יעמדו בהסכם - יתנו להם את ארץ הגלעד כבקשתם, ואם לא יקיימו- ישובו עם ישראל בארץ כנען.

תגובתם השלישית של בני גד ובני ראובן (ל"א - ל"ב):
חוזרים ומתחייבים שיהיו חלוצים במלחמה.

נתינת נחלה ע"י משה לשניים וחצי השבטים בעבר הירדן (ל"ג - מ"ב):

משה נתן לבני גד, ראובן וחצי שבט מנשה את שטחי עבר הירדן המזרחי. בני שבט מנשה לא בקשו נחלה במקום זה ולא היו שותפים למו"מ של בני גד וראובן עם משה, ונזכרו עתה לראשונה כמי שקבלו שם נחלה גם הם. (אולי היו שותפים לעניין מלכתחילה ולא נזכרו במו"מ כי היו רק חצי שבט, או כי ראו בכך פחות חשיבות משבטי ראובן וגד. אולי ראו עתה כי טוב ובקשו להצטרף להסדר זה מפני שהיה גם להם מקנה רב, או היו להם גבורים שיכלו ורצו לכבוש להם נחלה רחבה וכדו').

בני גד וראובן הסכו את שמות הערים שכנו (או את שמות חלקן) על שמם, או הסכו שמן משום **סיכום השאלות - ספר במדבר** ובעל מעון וכדו'.
את הגלעד נתן משה למכיר בן מנשה.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות	
<p>1 לב עפ"י שאלת בגרות בקשת בני גד ובני ראובן</p>	<p>ע"ן במדבר פרק ל"ב. א. מהי בקשתם של בני גד ובני ראובן ממשה ומדוע? ב. כיצד מנמק משה את התנגדותו לבקשת בני גד ולבני ראובן? ציין בתשובתך שני נימוקים. היעזר גם ברש"י לפסוק ז'. ג. באיזה תנאי כפול (על דרך החיוב ועל דרך השלילה) הסכים משה להיענות לבקשת בני גד ובני ראובן? ד. ע"ן ביהושע י"ח, א- י וכתוב מדוע ציוה יהושע על שבעה שבטים לכתוב את נחלתם בארץ וכיצד הוא מנמק את העובדה שלא ציווה זאת לבני גד ולבני ראובן? ה. מה הביא את יהושע לשלוח את שנים וחצי השבטים למקום עפ"י המסופר ביהושע כ"ב, א- ו?</p>
<p>2 לב עפ"י שאלת בגרות</p>	<p>תגובת משה ותשובת בני גד וראובן א. מדוע מזכיר משה בדבריו לבני גד וראובן את חטא המרגלים? ב. מה הבטיחו בני גד וראובן לעשות מעבר להשתתפות בכיבוש הארץ יחד עם שאר בני ישראל? היעזר ברש"י לפסוק י"ז. ג. "והיוצא מפיכם תעשו" (כ"ד) – מהי הבטחתם הנוספת שאליה התכוון משה בדברים אלו? היעזר ברש"י.</p>
<p>3 לב תגובת משה</p>	<p>א. כיצד תקן משה בפסוק כ"ד את דבריהם של בני גד וראובן שנאמרו בפסוק ט"ז והיכן ראינו שתקנו הם את עצמם לאחר מכן? היעזר ברש"י לפסוק ט"ז. ב. את מי מינה משה להשיח על נתינת נחלה לבני גד וראובן בעבר הירדן המזרחי רק בתנאי שיקימו את הבטחתם ומדוע?</p>
<p>4 לב</p>	<p>נתינת הנחלות בעבה"י המזרחי (ל"ג- מ"ב) א. כמה פעמים חוזרים בני גד וראובן על הבטחתם? ציין הפסוקים בהם נאמרו הדברים. ב. איזה שבט שלא בקש נחלה בעבר הירדן המזרחי קבל שם נחלה בכל זאת? באיזה פסוק ובאיזה שלב נזכר שבט זה בפרקנו לראשונה? ג. מה עשו בני ראובן ובני גד עם הערים שבנו בעבה"י המזרחי, מה יכולה להיות הסיבה לכך ומה הייתה הסיבה המסוימת לכך לגבי הערים נבו ובעל מעון? (פסוק ל"ח ורש"י).</p>

פרק לג'

מסעי בני ישראל (א' - מ"ט):

מסעות: בני ישראל עשו בארבעים שנות הליכתם במדבר ארבעים ושניים מסעות.

אירועים: בחלק מהמקומות נזכר גם אירוע שהתרחש בהם, כגון המחסור במים ברפידיים ומות אהרן בהר ההר. במקומות אחרים התרחשו אירועים אשר עליהם מסופר בספרים שמות ובמדבר ואין הכתוב מזכירם כאן, כגון: קבלת התורה במדבר סיני, התלונה על הבשר בקברות התאוה והמפקד בערבות מואב אשר על ירדן ירחו.

הסיבה לאזכור המסעות: רש"י מביא לכך שתי סיבות:

1. להראות חסד ה' עם ישראל, שברוב שנותיהם במדבר (שלושים ושמונה שנים אמצעיות) עשו רק עשרים מסעות, ואם כך מרבית הזמן חנו ולא נסעו והיטלטלו.
2. אזכור המסעות לקראת סוף היותם במדבר וכניסתם הקרובה לארץ הוא כעין "העלאת זכרונות" של מקומות ודברים שהתרחשו בהם.

הורשת הגויים וההתנחלות בארץ (נ' - נ"ו):

לקראת כניסתם לארץ נצטוו ישראל כי בבואם לארץ עליהם:

1. להוריש את כל יושבי הארץ.
 2. להשמיד את כל הע"ז של גויי הארץ.
- * אם לא יעשו זאת יהיו גויי הארץ להם למכשול ומה שרצה ה' לעשות לגויים - יעשה לישראל.
3. לשבת בארץ ולהתנחל בה - באותו אופן שנזכר במדבר כ"ו, נב - נו - חלוקת נחלות עפ"י גודל השבט וטיב הקרקעות באותו השטח ועפ"י גורל (שנעשה באורים ותומים).

- * דבר זה מצטרף לציוויים נוספים שנאמרו לבני ישראל בפרקים האחרונים של ספר במדבר לקראת כניסתם לארץ:
- # "כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען" - "והורשתם... ואבדתם" וגו' (במדבר ל"ג).
 - # "כי אתם באים אל הארץ כנען" - "זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה" (במדבר ל"ד).
 - # "כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען" - "והקריתם לכם ערים ערי מקלט" (במד' ל"ה).
 - # לאלו ניתן לצרף גם את הציווי על ערי הלויים (במדבר ל"ה) למרות שלא נאמר שם "כי אתם עוברים" וכדו'.

שאלות

<p>א. באילו ממסעות או ממקומות חנייה של ישראל נזכרו אירועים שהתרחשו בהם? ציין המקום, האירוע והמקור בו מדובר על אירוע זה.</p> <p>ב. ציין לגבי שלושה מקומות נוספים הנזכרים כאן אירוע אשר אירע בהם והיכן נזכר הדבר.</p> <p>ג. מדוע נכתבו המסעות הללו? ציין עפ"י רש"י לפסוק א' שתי סיבות.</p>	<p>1 לג מסעי ישראל (א' - מ"ט)</p>
<p>ציווי על הכיבוש והתנחלות לאחר הכניסה לארץ (נ' - נ"ו)</p> <p>א. מהם שני הדברים שנצטוו ישראל לעשות בעניין כיבוש הארץ ומה יקרה אם לא יעשו כן?</p> <p>ב. על איזה ציווי חזר משה שוב לגבי השלב שאחרי הכיבוש והיכן נאמר ציווי זה קודם לכן?</p>	<p>2 לג</p>
<p>א. היכן חוזר תיאור דומה לגבי גויי הארץ "לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם" ובאיזה הקשר?</p> <p>ב. 1. מהם האיסורים הנוגעים ליושבי הארץ אשר נאמרו בשמות כ"ג, כז - לג ומהן הסיבות לכך? 2. במה דומים האיסורים שנזכרו בשמות כ"ג לאיסורים שנזכרו כאן ומה נוסף עליהם שם?</p>	<p>3 לג</p>

פרק לד' גבולות הארץ והאנשים אשר ינחילו לישראל את הארץ

פרק ל"ד מדבר בגבולות הארץ. לפי רש"י הסיבה שנזכרו הגבולות היא שיש מצוות רבות הנוהגות רק בארץ, ומשום כך היה צורך להגדיר מהם גבולות ארץ ישראל לצורך קיום מצוות התלויות בארץ.

הגבולות שנאמרו בפרק זה הם הגבולות של ארץ כנען (עבה"י המערבי) – אותם גבולות שעל בני ישראל להוריש ולשבת בהם. זאת לעומת הגבולות שנזכרו בהבטחה לאברהם (בראשית ט"ו, יח-כא) ובשמות כ"ג, לא, שהם הגבולות הרחבים של הארץ המובטחת.

האנשים שינחילו לישראל את הארץ הם אלעזר הכהן, יהושע בן נון ונשיאי השבטים (האחראים על חלוקת הנחלות למשפחות בתוך נחלות השבטים – כל נשיא אחראי על העניינים העולים בנושא זה בשבטו).

שאלה	פרק לד'
<p>א. מדוע נזכרו כאן גבולות הארץ? היעזר ברש"י לפסוק ב'.</p> <p>ב. מהם ההבדלים בין גבולות הארץ שבפרק זה לגבולות שנזכרו בשמות כ"ג, לא?</p> <p>ג. בימי מי היו נתונים הגבולות הרחבים של ישראל לשלטון ישראל?</p>	<p>1 לד'</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

פרק לה' ערי הלויים וערי המקלט

ערי הלויים (א' - ח')

מספר הערים ואופן חלוקתן:

בני ישראל הצטוו בערבות מואב לתת ללויים מתוך נחלותיהם 48 ערים ומגרשיהן, שש מתוכן הינן ערי המקלט. מספר הערים שהוקצה לכך מנחלת כל שבט לא היה שווה, אלא כל שבט הקצה ערים בהתאם לגודל נחלתו וטיבה.

המגרשים המקיפים את הערים:

אורכם בכל כיוון היה אלפיים אמה. אלף האמה הפנימיות, הקרובות לעיר, שמשו כמגרש שהינו מקום פנוי ליופי, ואין רשאים לבנות ולנטוע שם, ואלף האמה החיצוניות היו לצורך שדות וכרמים. * ביהושע כ"א מסופר על ביצוע מצווה זו.

ערי מקלט (ט' - ל"ד):

מטרתן: התורה ציוותה להבדיל שש ערי מקלט, שאליהן יברח רוצח בשגגה כדי שגואל הדם (קרוב משפחה של הנרצח) לא יהרגו.

* על ביצוע מצווה זו מסופר ביהושע פרק כ'.

בשלב ראשון, עד לעריכת המשפט, נמלט כל רוצח אל עיר מקלט מפני גואל הדם. **בשלב שני** משיבים אל עיר המקלט רק מי שנקבע כמשפטו כי רצח בשגגה, ואילו רוצח במזיד יומת.

רוצח במזיד:

מיהו רוצח שדינו מוות?

רוצח חייב מיתה רק אם התקיימו התנאים הבאים:

- א. גודל החפץ שבעזרתו המית – אם היה בו כדי להמית:
אם המית בכלי ברזל בכל גודל שהוא (ברזל נחשב מסוכן בכל גודל שהוא), או באבן שגודלה לפחות כגודל היד, שיש בה שיעור כדי להמית, או בכלי עץ בגודל שיכול להמית (פסוקים ט"ז- י"ח)
- ב. תכנון מוקדם ומניע – "ואם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדיה (במארב) וימות" וגו' (כ" - כ"א).
* **כל אלה יש בהם כדי להעיד על רצח בכוונה תחילה.**
- ג. היו לפחות שני עדים והתראה (ל').

דין רוצח במזיד שנמלט לעיר מקלט: עיר המקלט אינה מגינה עליו. גואל הדם יכול להרגו אף אם הוא בעיר מקלט (פס' י"ט ורש"י).

* ביהושע כ"ד, מוזכר פרט נוסף שאינו נזכר בתורה: האדם שנס לעיר המקלט, מספר קודם כל לזקני העיר ההיא את מה שקרה, ורק לאחר מכן הם נותנים לו מקום לשבת שם.

דין רוצח במזיד הרוצה להמיר את עונש המוות בתשלום כסף: דבר זה אינו אפשרי (פסוק ל"א).

גואל הדם:

תפקיד גואל הדם כלפי הרוצח:

1. מי שנקבע כמשפטו (עפ"י הכללים לעיל) כי רצח במזיד – גואל הדם יהרגו.
2. אם רוצח בשגגה יצא מעיר המקלט יכול גואל הדם להרגו.

רוצח בשוגג:

הגדרת רוצח בשגגה: אדם שגרם למותו של אדם אחר באונס ("בפתע"), בלא שנאה מלכתחילה, בלא כוונה תחילה וללא תכנון מוקדם, כגון שהשתמש בכלי שיש בו כדי להמית לצורך עבודה כלשהי ולא ראה שאדם עומד במקום בו הוא יכול להיפגע.

דיני רוצח בשגגה לאחר שברח לעיר המקלט:

- א. עליו לשבת בעיר המקלט **עד מות הכהן הגדול**. הסיבות לכך הן:
 1. מטרתו של כהן גדול היא להשרות שכינה ולהאריך חיי ישראל, ואילו הרוצח קיצר חיי אדם, ולכן אינו ראוי להיות לפני הכהן הגדול ועליו להסתגר בעיר מקלט.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות	
1 לה ערי הלויים (א'–ח')	<p>"צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם" ... (ב').</p> <p>א. על שטח מגרשי הלויים אשר סביב לעיר נאמר שיש לתת אלף אמה סביב (ד') ונאמר שיש להקצות אלפיים אמה לכל כיוון (ה'). כיצד מסתדרים שני נתונים אלה? היעזר ברש"י לפסוקים ב' וד'.</p> <p>ב. כמה ערים מקבלים הלויים בסך הכל ומהו מספר הערים שעל כל שבט לתת מנחלתו?</p> <p>ג. עיין ביהושע פרק כ"א. 1. באיזה שלב של התנחלות בני ישראל בארץ קבלו הלויים את עריהם? 2. האם גם במתן הערים ללויים היה שימוש בגורל? הוכח דבריו מן הפסוקים. 3. ציין שמות של ארבע מתוך ערי הלויים.</p>
2 לה ערי מקלט (ט'–כ"ח)	<p>א. מהי התקופה בה יושב בעיר מקלט <u>כל</u> רוצח ומדוע?</p> <p>ב. מיהו השב לעיר מקלט לתקופה שנייה, מהו משך תקופה זו ומדוע נקבע משך זמן זה דווקא? היעזר ברש"י לפסוק כ"ה.</p> <p>ג. מתי הובדלו ערי המקלט ומתי החלו בתפקידן? היעזר ברש"י לפסוק י"ג וביהושע פרק כ'.</p>
3 ערי מקלט (ט'–כ"ח)	<p>א. מהי התמיהה העולה לגבי העובדה שהובדלו שלוש ערי מקלט בעבה"י המזרחי ושלוש ערי מקלט בעבה"י המערבי ומהי תשובת רש"י לתמיהה זו? (רש"י לפסוק י"ד).</p> <p>ב. מהם הסימנים לכך שאדם הרג במזיד או בשוגג? סמוך דבריו על הפסוקים והיעזר ברש"י לפסוקים ט"ו, י"ז, כ', כ"ב–כ"ג.</p> <p>ג. מה דינו של רוצח במזיד אשר נמלט לעיר מקלט? היעזר ברש"י לפסוק י"ט.</p>
4 עפ, שאלת בגרות ערי מקלט (ט'–כ"ח)	<p>עיין במדבר ל"ה, טז–ל.</p> <p>רוצח חייב מיתה בצירוף של שני תנאים.</p> <p>א. מהו התנאי שבפסוקים ט"ז–י"ח ומהו התנאי שבפסוקים כ'–כ"א?</p> <p>ב. מהו תפקידו של גואל הדם לאחר המשפט ובאיזה מקרה פטור גואל הדם מעונש על הרג אדם שהרג בשוגג? צטט הפסוקים המתאימים.</p> <p>ג. באיזה מקרה יתקיים "ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם" (כ"ז) ומה יהיה דינו של המכה?</p>
5 לה ערי מקלט (כללי)	<p>א. בפרשת משפטים נזכר עניין ערי המקלט בלי שנזכרו המילים "עיר מקלט" עצמן. צטט הפסוקים המתאימים וציין מקור מדויק.</p> <p>ב. עיין ביהושע פרק כ'. אילו הן שש הערים אשר הוקצו לערי מקלט?</p> <p>ג. "ואת הערים אשר תתנו ללויים את שש ערי המקלט... ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" (ו'). מהי לדעתך הסיבה כי שש ערי המקלט נכללו בתוך ערי הלויים דווקא?</p>
6 לה ערי מקלט (כ"ט–ל"ד)	<p>א. מהם הסייגים לגבי רוצח במזיד והורג בשגגה אשר נזכרו בפסוקים ל"ב–ל"ג? היעזר ברש"י לפסוקים אלו.</p> <p>ב. עיין בפסוקים ל"ג–ל"ד.</p> <p>ל א רק האנשים שנפגעו כתוצאה מהרצח נפגעים כתוצאה משפיכת דם. הסבר.</p>

פרק לו'

חששם של בני שבט מנשה ממשפחות בני יוסף בעקבות נחלת צלפחד

טענת בני שבט מנשה: אם אחת (או יותר) מבנות צלפחד תינשא/נה לבן שבט אחר תעבור נחלה זו לבן אותו שבט ותגרע מנחלת שבטנו, ולא תחזור הנחלה אף בשנת היובל.

תשובת משה לבנות צלפחד: בנות צלפחד צריכות להינשא למי שהן רוצות, אך מתוך בני שבטן כדי שלא תעבור נחלה משבט לשבט.

תשובת משה לכל ישראל: כל בת יורשת נחלה, מכל שבט שהוא, צריכה להינשא לבן שבטה כדי שהנחלות יישארו בידי השבט שקבל אותן.

משה מדגיש פעמיים את חשיבות הישארות הנחלות בתוך השבטים להן ניתנו ואי מעבר נחלה משבט לשבט: "ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל" (ז). "ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל" (ט).

קיום הציווי ע"י בנות צלפחד: בנות צלפחד נישאו לבני דודיהן לנשים ונחלתן נשארה בתוך שבטן.

על הדמיון בין פניית בנות צלפחד לפניית ראשי האבות למשפחות בני יוסף – ראה טבלה מצורפת.

שאלה	פרק לו'
טענת בני יוסף (שבט מנשה) לגבי נחלתם עיין במדבר ל"ו. איזו הגבלה הוטלה על בנות צלפחד כדי שיוכלו לקבל את נחלת אביהן ובעקבות איזו טענה הוטלה הגבלה זו?	1 לו עפ"י שאלת בגרות
טענת בני יוסף (שבט מנשה) לגבי נחלתם א. מה רצו ראשי האבות ממשפחות בני יוסף לומר בדבריהם על שנת היובל? היעזר ברש"י לפסוק ד'. ב. ציין שני מקורות בהם מסופר על קיום הציווי של משה ע"י בנות צלפחד ועל קיום ציווי ה' לתת נחלה לבנות צלפחד ע"י משה.	2 לו
שאלות כלליות	
כתוב במשפט אחד מה אירע בכל אחד מהמקומות הבאים: קברות התאוה, נחל אשכול, שיטים, הר ההר, הר העברים, ערבות מואב.	1 עפ"י שאלת בגרות
ציין בקצרה מה מצווה התורה לעשות עם כל אחד מהפריטים הבאים: מעשר מן המעשר, פרה אדומה, מים המרים המאררים, פטר רחם באדם, כלי המשכן בשעת נסיעה, המנורה.	2 עפ"י שאלת בגרות
כתוב מה מצווה התורה בכל אחד מהביטויים שלפניך. היעזר בפירוש רש"י. 1. "כל חלב יצהר... ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם" 2. "ולא תקחו כופר לנפש רוצח" 3. "והיו לך למקרא העדה ולמסע המחנות" 4. "ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת"	3 עפ"י שאלת בגרות
ציין שלושה עניינים לשעה ושלוש מצוות לזרות שנאמרו בספר במדבר.	4

תשובות לשאלות ספר במדבר	
פרק א'	
1	<p><u>זמן המפקד</u>: א' אייר בשנה השנייה לצאתם ממצרים.</p> <p><u>סיבת המפקד</u>: לפי רש"י ה' מרבה לפקוד את ישראל מתוך חיבתו אליהם, (כאדם המרבה למנות "אוסף" כלשהו הנמצא בידיו והחביב עליו).</p> <p><u>מנו</u> בו את הגברים מבן עשרים שנה ומעלה, כל יוצא צבא.</p> <p>ב. מפקד זה נערך חודש לאחר שהוקם המשכן.</p> <p>ג. במדבר ג', יד – לט: מפקד הלויים.</p> <p>במדבר ג', מ – מג: מפקד בכורות ישראל.</p> <p>במדבר פרק ד': מפקדי משפחות קהת, גרשון ומררי בתוך שבט לוי.</p> <p>ד. במדבר פרק כ"ו: מניית כל יוצא צבא מבן עשרים שנה ומעלה בישראל לאחר שמתו אנשים רבים מישראל (עשרים וארבעה אלף) במגיפה [שלאחר הליכתם אחרי בעל פעור בעקבות בנות מואב]. מפקד זה התרחש בערבות מואב על ירדן ירחו לפני כניסתם לארץ, כשתם דור המדבר, כך שלא היו אלה אותם אנשים שנמנו בתחילת ספר במדבר.</p>
2	<p>הלויים לא נמנו עם בני ישראל כי: 1. הם היו "לגיון של מלך" – קבוצה בעלת תפקיד מיוחד בעם ישראל, ולא בתפקיד של "יוצאי צבא", כשאר ישראל. 2. בני לוי נבדלו מישראל בכך שלא חטאו בעגל (לפיכך נשארם הם בחיים, ומבני ישראל מתו אנשים).</p> <p>ב. הלויים נמנו בשל העבודה המוטלת עליהם במשכן (בחנייתו ובנסיעתו), משום שעתידיהם להחליף את הבכורים בעבודת הקדש.</p> <p>ג. הלויים נמנו מבן חודש ומעלה ואילו ישראל נמנו מבן עשרים ומעלה. גם במפקדים הנפרדים לבני קהת, גרשון ומררי נמנו הלויים בגילאי שלושים עד חמישים ולא מגיל עשרים שנה ומעלה.</p> <p>סיבת ההבדל היא שבני ישראל נמנו עפ"י הגיל שבו הם כשירים להיות יוצאי צבא, ואילו הלויים נמנו עפ"י גיל היותם קשורים למשמרת הקודש ועפ"י גיל כשירותם לעשות עבודות שונות הקשורות למשכן.</p>
3	<p>הלויים מופקדים על המשכן וכליו, הן בזמן שהוא חונה ויש לעשות את עבודת הקדש, הן בזמן נסיעתו – הם אלו שישאווהו, והן בזמן הקמתו – הם אלו שיקימוהו, ולאף אחד מישראל מלבד שבט לוי אסור לגעת בהם. כמו כן יחנו הלויים מסביב למשכן.</p>
4	<p>א. המפקד בפרק ג', מ – מה הוא מפקד הבכורים בישראל מבן חודש ומעלה, והוא נעשה כי הלויים נועדו להחליף את בכורות ישראל בעבודת הקודש.</p> <p>במדבר ג', יא: "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים".</p> <p>ב. בפרק כ"ו נמנו הלויים שוב כי זה כבר אינו אותו דור של הנמנים כאן, אלא הדור הנכנס לארץ. הם לא נמנו בכלל בני ישראל כי הם לא מקבלים נחלה משלהם.</p> <p>ג. <u>שמ"א י"ג טו</u>: שאול מנה את החיילים העומדים לרשותו לפני המלחמה בפלשתים.</p> <p><u>שמ"ב כ"ד</u>: דוד מנה את ישראל כי ה' הסיתו לעשות זאת בחרון אפו על ישראל, ואכן התוצאה הייתה מכה רבה שהוכו ישראל בדבר.</p>
5	<p>אם יעשה אדם מישראל את התפקיד הנועד ללויים יצא עליו (או על ישראל) קצף כי "הזר הקרב יומת" (א', נא). משום כך אסור לישראל לגעת במשכן וכליו.</p> <p>ב. לאחר פרשת קרח ועדתו התלוננו ישראל שהם המיתו את עם ה' ומשה אמר לאהרן שיכפר על ישראל כי יצא הקצף מלפני ה' (במדבר י"ז, יא).</p> <p>ג. הזיכרון הוא מחתות החוטאים בחטא קרח ועדתו, שנרקעו ונעשו ציפוי למזבח כדי לשמש זיכרון לחטא שלא ייעשה.</p>
6	<p><u>במדבר ל"א יג</u>: נשיאי העדה יצאו יחד עם משה ואלעזר הכהן אל החיילים השבים מהמלחמה במדין (ומשה הוכיחם על שהחיו את הנשים).</p> <p><u>במדבר ל"ב ב</u>: בני גד, ראובן באו לפני משה ואלעזר הכהן והנשיאים בבקשתם להתיישב בעבר הירדן המזרחי.</p> <p><u>במדבר ל"ו א</u>: בני משפחות יוסף באו לפני משה, אלעזר והנשיאים בהצגת בעייתם בהקשר לנחלת בנות צלפחד.</p> <p><u>יהושע ט', יח – כא</u>: הנשיאים היו שותפים ליהושע בכריתת הברית עם הגבעונים.</p> <p><u>יהושע כ"ב יג – לד</u>: הנשיאים השתתפו במשלחת בני ישראל לבני גד, ראובן וחצי המנשה כשחשדו בהם שהמזבח שהקימו בעבה"י המזרחי הוא חלופה למזבח במשכן.</p>
	פרק ב'

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. הפרק עוסק בסדר החנייה וסדר הנסיעה של השבטים. ב. אותות: 1. הסמלים שהיו מצוירים על דגלי השבטים. 2. באותם סימנים שמסר יעקב לשבטים לפני שמת לגבי הדרך בה ישאווה ממצרים להיקבר בישראל: יהודה, יששכר וזבולון ממזרח וכן הלאה.</p>
2	<p>ממזרח לאהל מועד חנו יהודה ראש הדגל ועמו יששכר וזבולון ובעת שעמדו לצאת למסעיהם נסעו הם ראשונים (ט'). מדרום לאהל מועד חנו ראש הדגל ראובן ועמו שמעון וגד, והם נסעו שניים (ט"ז). ממערב לאהל מועד חנו אפרים ראש הדגל ועמו מנשה ובנימין, והם נסעו שלישים. מצייני ליובל מיידי בני דן ראש הדגל ועמו אשר ונפתלי והם נסעו אחרונים. 3. אהל מועד והלויים יצאו אחרי שני הדגלים הראשונים והיו באמצע בין המחנות. ג.סדר הנסיעה היה כסדר החנייה, דהיינו בני ישראל לא הלכו במעין טור שבראשו דגל מחנה יהודה ואחריו השבטים במחנה ראובן וכו', אלא ממש כסדר חנייתם כך הייתה נסיעתם, מחנה יהודה ממזרח ללויים (הנושאים את אהל מועד), ראובן מדרום וכו'.</p>
פרק ג'	
1	<p>א. בפסוקים נזכרים רק בני אהרן, כי הכתוב בא לדבר על הכהנים, ובני אהרן נקראים גם בני משה כי הוא לימדם תורה. ב. תפקיד הלויים הוא לשרת את הכהנים ולהיות להם לעזר בכך שישמרו שזר (= ישראל שאינם משבט לוי) לא יקרב אל הקדש, שישמרו על כלי המקדש ועוד. ג. 1. י"ח, ב: "וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך ושירתוך..." י"ח, ג: "ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל..." י"ח, ו: "ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתונים לה' לעבוד את עבודת אהל מועד" 2. גם ללויים אסור להתקרב אל כלי הקודש והמזבח כשעובדים בהם הכהנים: "אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו גם הם גם אתם" (י"ח, ג).</p>
2	<p>א. בני ישראל נזכרו בהקשר לכך שעבודת המקדש היא בשביל כולם, אבל הלויים נבחרו מתוכם להיות משרתי המקדש בשליחותם (וזו היא הסיבה שהם מקבלים מעשר כשכר עבור עבודתם). ב. בתחילה היו הבכורות אמורים להיות משרתי המקדש אך בגלל חטא העגל נבחרו במקומם הלויים שלא חטאו. ג. הלויים נשאו את המשכן וכליו בזמן נסיעת ישראל, והם שהיו אחראים על פירוקו כשעמדו לנסוע ועל הקמתו כשחנו. כשהמשכן עמד במקומו היו הלויים אחראים לא רק על שמירת הכלים ושמירה שזר לא יתקרב לקדש, אלא גם על השירה, השערים, גזברות (כספים) ועוד.</p>
3	<p>א. אלעזר בן אהרן הכהן היה נשיא נשיאי הלוי וממונה על כולם. ב. ממזרח לאהל מועד חנו משה ואהרן ובניו. ג. המחנה שחנה בסמוך אליהם הוא דגל מחנה יהודה והשכנות באה לכיטוי בכך שהושפעו ולמדו מלימוד התורה של משה ונעשו גדולים בתורה, לכן "טוב לצדיק וטוב לשכנו". ד. דתן ואבירם ואון בן פלט מבני ראובן השתתפו עם קרח בחטאו. מכיוון שהיו משבט ראובן שכנו מדרום למשכן, שם שכנו גם בני קהת. על כך אומר רש"י (במדבר ט"ז, א) אוי לרשע ואוי לשכנו.</p>
4	<p>א. מניין הבכורות עלה על זה של הלויים במאתיים שבעים ושלושה אנשים. ב. הבכורים העוזפים נפדו בכסף – חמישה שקלים לגלגלת. הכסף ניתן לאהרן ובניו. ג. לפי גורל.</p>
פרק ד'	
1	<p>א. "נשא את ראש" משמעו למנות אותם (ולא מלשון להתנשא, שהם נישאים על אחרים). והכוונה למנות את אלו המתאימים לעבודת משה. לכן נימנו רק בני השלושים עד חמישים שכוחם אתם לעבוד עבודת משה. ב. תפקידם של בני קהת היה לשאת את כלי הקדש (בשונה מבני גרשון ומררי שתפקידם היה לשאת את המשכן ויריעותיו וכדו' או את עמודיו וקרשיו וכדו'). [במילים "קדש הקדשים" כאן הכוונה לכלי הקדש ולא לקדש הקדשים שהוא החדר הפנימי והמקודש ביותר במשכן, שבו שכן הארון]. ג. על אהרן ובניו היה לכסות את כלי הקדש לפני בואם של בני קהל לשאתם כי לבני קהת אסור היה לגעת בקדש אלא רק לכהנים.</p>
2	<p>א. תפקיד אלעזר הכהן היה לשאת את השמן (שמן המאור) והקטורת ושמן המשחה בעצמו, ולגבי מנחת התמיד תפקידו היה גם להיות אחראי עליה בכלל. כגון לצוות ולזרז עליה וכו'. ב. במדבר ג', לכו: "ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן, פקדת שומרי משמרת הקדש".</p>
3	<p>א. על אהרן ובניו הייתה מוטלת אחריות לא לגרום למותם של בני קהת. וכדי לא לגרום לכך היה עליהם לוודא שהם מכסים את הכל לפני שבאים בני קהת לשאת את הכלים כדי שלא יראו "כבלע (כשמכסים) את הקדש". ב. כשעמוד הענן שהיה מעל אהל מועד היה מסתלק ידעו שעת לנסוע. ג. תפקיד בני גרשון היה לשאת את יריעות המשכן וכיסוייו ותפקיד בני מררי היה לשאת את קרשיו, עמודיו ואדניו וכל היתדות והמיתרים הקשורים בהם.</p>
פרק ה'	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. הטמאים הנשלחים מחוץ למחנה הם טמא מת, זב ומצורע (מפני שהשכינה שורה במחנות ועליהם להישאר טהורים – "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם").</p> <p>המצורע נשלח מחוץ לכל שלושת המחנות, הזב נשלח מחוץ למחנה שכינה (המשכן) ומחנה לווייה, אך מותר לו להיות במחנה ישראל.</p> <p>טמא מת נשלח מחוץ למחנה שכינה, אך מותר לו להיות במחנה ישראל ובמחנה לווייה.</p> <p>ב. בפרק ג' נזכר מקום חניית הלויים למשפחותם: גרשון ממערב למשכן (שם כ"ג), קהת מדרום למשכן (שם כ"ח), מררי מצפון למשכן (כ"ה), משה ואהרן ובניו ממזרח למשכן (ל"ח).</p> <p>ג. אדם שנגע במת הוא טמא לנפש. טהרתו שבעה ימים, כשביום השלישי וביום השביעי תשובות טהר וכן עליו להתחטא במי נדה.</p>
2	<p>א. פרק י"ב פס' י" – ט"ו מספר על הוצאתה של מרים אל מחוץ למחנה שבעה ימים בשל היותה מצורעת.</p> <p>ב. בפרק ל"א פס' י"ז נאמר לישראל להרוג את המדיינים שנתייבו מיתה, ובפס' י"ט נאמר לגביהם "ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הורג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם".</p> <p>ג. נזיר (ו', ט-יב) – אסור לו להיטמא למת, ואם נטמא למת יטהר, יביא קרבן ויתחיל שוב את ימי נזרו.</p> <p>פסח שני (ט', ו-יז) נקבע לאחר שאנשים שהיו טמאים לנפש בפסח ראשון, ולכן לא יכלו להשתתף בו שאלו כיצד לנהוג? ונאמר להם שיוכלו לעשותו ב"ד אייר.</p> <p>פרשת פרה אזומה מלמדת כיצד נטהר אדם מטומאה לנפש.</p>
3	<p>א. אדם חייב לשלם חומש על הגזל אם הוא עצמו הודה בדבר ("והתודו את חטאתם אשר עשו"), אבל אם עדים העידו נגדו אך הוא עצמו לא הודה בדבר אינו משלם חומש.</p> <p>ב. חכמים הבינו שמדובר בגר כי הפסוק מדבר על מקרה של איש שאין לו גואל, ומכיוון שגואל הוא אדם במעגל הולך ומתרחב (אם זה לא אדם קרוב, אז קצת רחוק יותר. ואם אין קצת רחוק יותר אז רחוק יותר ממנו, לפי הכללים של מי נחשב גואל) תמיד אפשר למצוא לאדם מישראל גואל. מכיוון שכך מדובר כאן בגר, שיכול להיות במצב שאין לו גואלים.</p> <p>אם אדם שגזל מגר ונשבע בתחילה לשקר שלא גזל, ואח"כ נמלך בדעתו והודה בדבר, אולם הגר מת ואין לו יורשים – תשלום הגזילה יינתן לכהנים.</p> <p>ג. טובת ההנאה העשויה להיווצר מנתינת הקדשים לכהנים שייכת לבעלים. (ובהתאם – יכול הבעלים להחליט לאיזה כהן ייתן את קדשיו).</p> <p>ד. "מעל" נזכר בקשר לאדם הגוזל ונשבע לשקר שלא עשה זאת (פסוק ו') ובהקשר לחטא אישה סוטה אשר מעלה בבעלה (פסוק י"ב). בספר יהושע (ז', א) מעלו ישראל מעל בלקיחתו של עכן מחרם יריחו.</p> <p>ה. משה שרף את העגל, טחנו עד דק, פיזר את האפר במים והשקה בהם את בני ישראל. הכהן משקה את האישה הסוטה במים המעורבבים בעפר מקרקע המשכן (פסוק י"ז).</p>
4	<p>א. אישה מתחייבת בדיני אישה סוטה אם בעלה חשד בה והזהיר אותה לא להסתר עם מישהו, ואם יש עדים לכך שנסתרה עם מישהו מספיק זמן שיכולה הייתה להיות טומאת ביאה למרות אזהרתו.</p> <p>ב. אם יש עדים לכך שנטמאה בבירור אינה צריכה לעבור את הבדיקה, אך אם יש עדים לכך שנסתרה עם מישהו למספיק זמן (למרות אזהרת בעלה), אך לא ידוע אם נטמאה או לא – עליה לעבור את הבדיקה לאישה סוטה.</p> <p>ג. הבעל מביא את אשתו אל הכהן ומביא קרבן לא מהודר, ללא שמן ולבונה.</p> <p>הכהן לוקח מים בכלי חרס מעורבבים בעפר מקרקע המשכן (מי המרים המאררים), פורע את ראש האישה, שם על כפיה את מנחת הקנאות ואומר לה שאם לא עשתה זאת תנקה ממים אלה. ואם כן עשתה זאת יגרמו המים לבטנה להיות צבה. הכהן משביעה על כך, והאישה עונה: "אמן אמן", והכהן מקריב את הקרבן שהובא ומשקה אותה במים המרים המאררים.</p>
5	<p>א. המנחה נקראת בשם מנחת קנאות כי עניין זה גורם לקנאת ה' ולקנאת הבעל.</p> <p>ב. הכלל הנלמד הוא שבדיני נפשות צריך לפתוח בזכות.</p> <p>ג. אם חטאה – צבה בטנה. ואם לא חטאה – תלד, ולא רק זאת אלא תלד ביתר קלות.</p>
פרק ו'	
1	<p>א. אדם מתחיל להיות נזיר לאחר שנדר לעשות כן. בימי נזירותו אסור לו לשתות יין או כל משקה ענבים ואסור לו לאכול ענבים בכל צורה שהיא, אסור לו לגלח שער ראשו ואסור לו להיטמא למת.</p> <p>ב. שמשון לא נדר בעצמו על רצונו להיות נזיר, אלא היה נזיר מבטן והציווי על נזירותו בא ממלאך ה', שמשון נטמא למת (הרג פלשתים בעצמו), וכן היה נזיר עולם.</p> <p>ג. שמואל היה עפ"י חז"ל נזיר, בהסתמך על כך שנאמר לגביו (שמ"א א', יא) "ומורה לא יעלה על ראשו". אף על אבשלום בן דוד ישנה דעה שהיה נזיר בהסתמך על הכתוב בשמ"ב י"ד, כו כי כשגלח את שערו היה זה לאחר ימים רבים (ושערו היה כבד מאד מכיוון שהיה כבר ארוך מאד).</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	<p>א. פסוק ט' – הנזירות נפסקת פתאום (כי נטמא בטעות למת). פסוק י"ג – מלאו ימי נזירותו. ב. אם היה באהל ובאותו אהל היה אדם שמת באופן פתאומי נפסקת נזירותו. עליו להיטהר, לגלח שערו ולהביא קרבן ואז עליו להתחיל את ימי נזירותו מחדש. אם תמו ימי נזירותו מביא הנזיר קרבן, מגלח שערו בפתח אהל מועד ושוּרף את השיער הגזז באש שתחת זבח השלמים. ג. מפני שיש עליו חטא, כי לא נזהר מספיק שלא להגיע למצב שיהא עליו להפסיק נזירותו. רבי אלעזר הקפר אומר: שציער עצמו מן היין.</p>
3	<p>א. <u>ברכת "יברכך"</u> לפי רש"י היא פיסית-לכלית – שירכו נכסיך, וברכת השמירה היא החיזוק של ברכה זו, שכן ברכה יכולה גם להילקח ולהיעלם, אך ברכתו של ה' כפולה כי הוא מברך וגם שומר שהברכה תישאר ותישמר. לברכות הארת הפנים ונשיאת הפנים יש קשר למידת הרחמים שבה ה' ישפוט אותנו – בדרך כפולה: ה' יפנה אלינו מאור פנים וגם יכבוש כעסו עלינו. ובעוד אלה הם בבחינת חן בעיני ה' הרי שברכת "<u>ויחנך</u>" היא נתינת חן בעיני אנשים ("ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם"). ב. הכהנים הם המעבירים את הברכה לבני ישראל, אך ה' הוא המברך אותם. הברכה חר: לאחר שברכו הכהנים את ישראל מברך ה' את הכהנים עצמם.</p> <p style="text-align: center;">תשובות</p>
פרק ח	
1	<p>א. תפקיד הדלקת הנרות ניתן לאהרן והם זולקים באופן שהנרות בששת הקנים משני הצדדים, שלושה מכל צד, זולקים כלפי הנר האמצעי. ב. 1. המנורה הייתה עשויה מקשה אחת, כלומר היא לא הייתה מורכבת מחלקים שחוברו יחדו אלא נחצבה כולה מגוש זהב אחד. 2. בשני המקומות מפרש רש"י עפ"י חז"ל כי המלה "זה" נאמרת כשרואים משהו מול העיניים ומצביעים עליו באצבע (שכן אחרת אין יודעים לפרש למה מתייחסת המלה "זה" אם לא מצביעים על הדבר עצמו ומראים במה מדובר).</p>
2	<p>א. שלבי הכנתם לעבודתם: * טהרה, * הבאת קרבן, * סמיכת בני ישראל את ידם על הלויים, * הנפת הלויים לפני ה' (הנחיתם והעברתם לפניו ממוקום למקום). ב. טהרתם: * הזיית מי חטאת עליהם, * העברת תער על בשרם (לגלחם), * כיבוס בגדיהם. מי החטאת היו מים עם אפר פרה אדומה (במדבר י"ט) והזו אותם על הלויים בגלל שחלקם היו טמאי מתים. ג. בני ישראל סמכו ידיהם על הלויים כי הלויים הם שליחים שלהם לעבודה זו (וכן אומר רש"י לפרק ג פס' יב: "ואני הנה לקחתי", ואני מהיכן זכיתי בהן, "מתוך בני ישראל", שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי). ד. "והניף אהרן אל הלויים תנופה" ... ("א") "והנפת אותם תנופה לה" ("ג") "והנפת אותם תנופה" ("ט"). ענין התנופה חוזר שלוש פעמים – לבני קהת, גרשון ומררי.</p>
3	<p>א. "כי נתונים נתונים המה לי" ... ("ט") "ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו" ... ("י, ט) הלויים נתונים לה' לעבודת הקדש ובתוך כך נתונים לאהרן ולבניו לעזרה במשכן (ובמשך – במקדש). אסור להם להתקרב לקדש, אך הם עושים את עבודת המשא ועוד עבודות רבות במשכן כשירה, גזברות ועוד. ב. "קח את הלויים מתוך בני ישראל" (ו') "והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל" (י"ד) "כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל", "מבני ישראל לקחתי אותם לי" ("ט") "נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל" (י"ט) עובדה זו כתובה חמש פעמים בפרק זה. הסיבה שכתוב "בני ישראל" חמש פעמים בפסוק אחד ("ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש") היא "להודיע חיבתן", ומשום כך מספר הפעמים שהוזכרו בפסוק אחד הוא כמניין חמשת חומשי תורה. ג. הלוי מקבל מעשר מבני ישראל. הדבר נזכר במדבר פרק י"ח, כא: "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם" וכן ממשיך בפסוק כ"ד ובפסוק ל"א ("כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם"). ד. פסוקים כ' – כ"א: "ויעש משה ואהרן וכל עדת ישראל ללויים ככל אשר צוה ה'... ויתחטאו הלויים ויכבסו בגדיהם וינף אהרן... ויכפר עליהם אהרן לטהרם".</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

4	<p>א. בכמדבר פרק ד' נזכר שגילאי עבודת הלויים הם מבן שלושים עד בן חמישים. כאן נזכר מבן עשרים וחמש עד חמישים.</p> <p>ב. רש"י מסביר שמגיל עשרים וחמש עד גיל שלושים לומד הלוי הלכות עבודה במשך חמש שנים ומגיל שלושים מתחיל בעבודתו.</p> <p>ג. מומים בלוי אינם פוסלים אותו, אלא הגיל מגביל אותו.</p> <p>ד. לאחר גיל חמישים הלוי אינו עובד עוד בעבודת משא, אך ממשיך בעבודות אחרות כנעילת שערים, שירה וטעינת עגלות.</p>
פרק ט'	
1	<p>א. רש"י למד מכך שפרשה זו קדמה לפרשה שנאמרה בתחילת הספר, ושאינו מוקדם ומאוחר בתורה.</p> <p>ב. דבר זה מלמדנו כי גם כשהתאריך נופל בשבת חוגגים את הפסח במועדו.</p> <p>ג. בתחילה אמר להם עניין זה כשנאמר, ועתה חזר על כך כשהגיע זמן קיומו של העניין – כשהגיע מועד פסח.</p>
2	<p>א. אנשים אלה היו טמאים לנפש (טמאים למת) ועל כן לא יכלו להקריב את קרבן פסח.</p> <p>ב. מכיוון שלא נאמר "לפני משה ואהרן" אלא "לפני משה ולפני אהרן" ניתן להבין שקוֹן לפני אהרן, אך רש"י אומר שכוונת הדברים שבאו לפני שניהם ביחד כי לא יתכן שמשה לא ידע ואהרן כן ידע.</p> <p>ג. גם במקרה שאדם היה בדרך רחוקה ולא יכול היה להקריב את הפסח במועדו יכול הוא להקריב בזמן פסח שני. לעומת זאת אדם שהיה טהור ולא היה בדרך רחוקה בזמן פסח ראשון ובכל זאת לא עשה הפסח במועדו – "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".</p> <p>ד. בזמן פסח שני, י"ד אייר, יקריבו אותו כמו בפסח ראשון – בין הערביים, על מצות ומרורים יאכלוהו, לא ישאירו ממנו עד הבוקר ועצם לא ישברו בו. כל זאת לאחר שנטהרו מטומאתם כפי המפורט לגבי דרך טהרתו של טמא מת בפרשת פרה אדומה. (אולם אם נטמאו שוב לפני פסח שני – אינם חייבים להיות טהורים בפסח שני).</p>
3	<p>א. אותם אנשים סברו שלמרות שהם עצמם טמאים הם יכולים להקריבו כאחרים כשהקרבן יהיה מוקרב בטהרה, כי ייעשה ע"י כהנים טהורים ויאוכל ע"י ישראל טהורים.</p> <p>ב. בנות צלפחד פנו אל משה בבקשת נחלה כי "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן" – במדבר כ"ז, ד.</p> <p>בני יוסף חששו (בעקבות הפסק שיש לתת נחלה לבנות צלפחד) שהן תינשאנה למישהו שאינו משבטם ואז תגרע נחלתם – שם ל"ו, ג.</p> <p>ג. רש"י לומד שהיה משה יכול לדבר עם השכינה מתי שהיה חפץ בכך (לא רק ביוזמה של ה' או בהתכוננות מיוחדת).</p> <p>ד. אנשים אלו היו "זכאים", שרצו להקריב קרבן פסח בזמן ולא רצו לטעות בעשייה לא נכונה וברירו הלכה, ונתגלגלה עליהם זכות שנתבררה הלכה זו על ידם.</p>
4	<p>א. פסח ראשון – י"ד ניסן פסח שני – י"ד אייר.</p> <p>ב. דין הגר כדין ישראל – יעשה הפסח ככל משפטו וחוקתו – "חקה אחת יהיה לכם ולגר".</p> <p>ג. מצוות עשה – "על מצות ומרורים יאכלוהו". מצוות לא תעשה – "לא ישאירו ממנו עד בוקר".</p> <p>ד. בפסח שני נעשה קרבן הפסח באותו אופן כמו בפסח ראשון – הקרבנות, דרך אכילתו וכו'.</p> <p>ההבדל: אינו חייב לסלק את כל החמץ, אלא רק שלא יהיה חמץ עמו באכילתו, אינו נוהג באיסורי יום טוב ("לא תעשו כל מלאכה") ומותר לאכול גם אם טמא.</p>
5	<p>בעניין איש מקושש עצים בשבת לא ידע משה כיצד לנהוג וה' אמר לו לרגום אותו באבנים. (במדבר ט"ו, לב-לה)</p> <p>בעניין נחלה לבנות צלפחד שאל משה את ה' כיצד לנהוג (שם כ"ז, א-יא)</p>
6	<p>א. עמוד הענן: 1. עומד תמיד מעל המשכן בחנותם. 2. בהסתלקותו מעל אהל מועד מסמן את הזמן לנסוע. עמוד האש: עומד מעל המשכן בלילה.</p> <p>ב. בני ישראל ידעו מתי לנסוע עפ"י הענן, עפ"י החוצצרות ועפ"י משה (כשנאמר "קומה ה' וגו').</p> <p>ג. הדגש הוא על "את משמרת ה' שמרו" – גם אם חנו במקום מסוים לזמן ארוך ולא נראה להם המקום ורצו כבר לנסוע, או חנו לזמן קצר ורצו להמשיך מנוחתם – בכל מקרה היו זמני נסיעתם אך ורק עפ"י ה'.</p> <p>ד. המשכן שבו שוכן הארון שבתוכו לוחות העדות.</p>
פרק י'	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. המנורה הייתה עשויה מקשה אחת (שמות כ"ה, לא. במדבר ח', ד). ב. עפ"י מספר קולות החצוצרה וסוג הקולות: מקרא הנשיאים – תקיעה אחת. מסע המחנות תרועה ותקיעה. [נלפי פי' רש"י לפסוק י': תקיעה, תרועה ותקיעה]. ג. המקרים הנוספים בהם השתמשו בחצוצרות: בעתות מלחמה ובימי חג ומועד וראשי חודשים (בעת הקרבת הקרבן). בזמן מלחמה הריעו בחצוצרות ובקרבת קרבנות חגים וראשי חודשים תקעו בהן. ד. בפסוק י' נאמר "... ותקעתם בחצוצרות... והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם". מכאן למדו: "ותקעתם" – שופרות, "לזכרון" – זכרונות, "אני ה' אלהיכם" – מלכויות.</p>
2	<p>א. עפ"י ה' – הסתלקות הענן מעל המשכן עפ"י משה – אמר "קומה ה'" וגו' כשנסעו ו"שובה ה'" וגו' כשחננו. החצוצרות – עפ"י הקולות המיוחדים לעניין זה – התרועה והתקיעה. ב. תרועה ראשונה – נסיעת דגל מחנה יהודה. תרועה שנייה – נסיעת דגל מחנה ראובן. לאחר מכן הולכים הקהתים אחריהם, ואז אין מריעים עוד (שהרי הכהנים התוקעים כבו דגל מחנה אפרים הולך אחריהם ובמאסף דגל מחנה דן). ג. בזמן יציאתם למלחמה במדין שלח משה עם פנחס בן אלעזר הכהן את כלי הקדש וחצוצרות התרועה (במדבר ל"א, ו). ככיבוש יריחו (יהושע ה') השתמשו בשופרות. בטקס המלכת שלמה (מל"א א', לט) תקעו בשופר.</p>
3	<p>א. "ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים לחודש" – רש"י לומד שבני ישראל היו בהר סיני שנה פחות עשרה ימים, שכן בו' סיוון שנה ראשונה הגיעו ובכ' אייר שנה שנייה נסעו. ב. "וישכן הענן במדבר פארן" מלמד שחנו שם (דהיינו למרות שהקטע כולו עוסק במסעיהם מציין כאן שלאחר שנסעו מחורב הייתה חנייתם הבאה במדבר פארן). בפרק י"א, לד– לה נזכר כי בני ישראל נסעו מקברות התאוה לחצרות, והרי נאמר כאן שחנייתם הבאה הייתה במדבר פארן. מכאן מסיק רש"י שקברות התאוה היה מקום במדבר פארן. ג. בפרק ב' פס' י"ז נאמר שהלויים ואהל מועד נסעו "בתוך המחנות", בתוך, בין דגלי יהודה וראובן לדגלי אפרים ודן. בפרק י' נאמר אחרת: דגל מחנה יהודה נסע ראשון, אחריו בני גרשון ומררי עם המשכן. אחריהם דגל ראובן, אחריהם בני קהת וכלי המשכן. אחריהם דגל אפרים ולבסוף דגל מחנה דן. בני גרשון, קהת ומררי לא נסעו כולם יחד, אלא בני גרשון ומררי נסעו קודם כדי שעם הגיעם לחנייה יקימו את המשכן, ועד הגיעם של בני קהת עמד המשכן על מכונו והם הכניסו אליו את כלי הקדש.</p>
4	<p>א. משה הציע ליתרו שיסע עמם לארץ ישראל ויקבל גם הוא מהטובה המובטחת לישראל. יתרו סירב להצעת משה כי היו לו סיבות לשוב לארצו (רש"י: בשל נכסיו או משפחתו). משה ניסה להמשיך לשכנעו בציינו שיתרו יודע את ייחודו של ישראל (שכדאי ללכת עמם) כי אלהי ישראל עשה להם ניסים והוא ראה את גבורתו. ב. "והיית לנו לעינים" – אחד הפירושים לכך הוא שיתרו ידריכם בעצה (יאיר עיניהם בדבר שנסתר מעיניהם). פירושים נוספים: 1. היית לנו מדריך ויועץ (לשון עבר) (ובכך אתה מחובר לעם ישראל). 2. יחסנו אליך יהיה כבבת עינינו.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5	<p>א. חובב כונה "חותן משה" (בספר שופטים) והרי יתרו היה חותן משה. (רש"י מסביר עוד שבספר שמות מסופר על בנות יתרו שבאו אל רעואל אביהן, אך זה היה סבן שנתכנה "אבא").</p> <p>השם יתרו נקרא לו על שם שהוסיף פרשה בתורה (הוסיף פרשת השופטים, ופרשת יתרו נקראת על שמו). חובב מפני שהיה גר שחיבב את התורה.</p> <p>ב. משה מנסה לשכנעו גם בנימוק שהיה להם מדריך או שיהיה להם למדריך גם בהמשך ובאזכור הטובה הצפויה לו בהצטרפות לישראל בארצו.</p> <p>ג. שופטים א', טז: בני קיני חותן יתרו עלו מיריחו עיר התמרים ליהודה.</p> <p>שופטים ד', יז-כא: יעל אשת חבר הקיני (מצאצאי יתרו) הרגה את סיסרא שבו נלחמו דבורה וברק.</p> <p>ד. שמ"א ט"ו, ו: שאול אמר לקיני לפני שיצא להלחם בעמלק שיזוז משטח המלחמה העומדת להתרחש כדי שלא יפגעו (בזכות עשייתם חסד עם ישראל כשיצאו ממצרים).</p>
6	<p>א. ארון הברית היה נוסע לפני ישראל במסעותיהם מהלך שלושה ימים קדימה כדי לתור להם מקום חנייה. ארון ה' היה הארון שבו הוחזקו לוחות הברית וכן היה יוצא עם ישראל למלחמה.</p> <p>ב. שמ"א ד', ג-כב: ישראל לקחו אתם את ארון הברית כשנלחמו בפלשתים (אך הפלשתים שבו אותו, ישראל נגפו ושני בני עלי מתו).</p> <p>ג. במדבר י"ד, מד: ישראל ניסו לתקן את חטא המרגלים והעפילו להר למרות שנאמר להם לא לעשות כן. ארון ה' ומשה נשארו במחנה ובני ישראל נגפו במלחמה.</p>
פרק יא'	
1	<p>א. לפי רש"י התלונה הייתה על הדרך הקשה במשך שלושה ימים, אך יותר משהתכוונו לתלונה זו עצמה חיפשו תירוצים כנגד החובות הכרוכות בלהיות עם ה'.</p> <p>ב. המתלוננים הם אנשים מ"קצה המחנה" שעפ"י הפירוש הם הפחות מאמינים ("קצה" מלשון מוקצים שבהם לשפלות) או דווקא ההיפך – קצינים וגדולים שבהם ("קצה" מלשון קצינים).</p> <p>העונש שניתן על כך הוא שבערה במ אש.</p> <p>ג. רש"י מסביר שעפ"י הפסוקים בודאי היה להם בשר כך שתלונתם לא יכלה להיות תשובות שר עצמו, אלא שביקשו תלונה ועלילה להיתלות בה.</p> <p>ד. פסוק כ' מזכיר את הסיבה לכך שנענשו בגלל בקשת הבשר, והיא בגלל ראיית העומד מאחרי תלונתם: לא צורך בבשר כי אם "יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם" וגו'.</p>
2	<p>א. האספסוף, הם הערב רב שעלה עם ישראל ממצרים, הם שהחלו בתלונה, ובני ישראל הצטרפו אליהם. תלונתם ה"רשמית" הייתה על מחסור בבשר, אלא שלא באמת סבלו ממחסור בבשר וחיפשו תלונה להיתלות בה.</p> <p>ב. שמות ט"ז, ב-ג.</p> <p>ג. <u>בשמות ט"ז</u> ה' נותן להם בשר ומן.</p> <p>משה אינו פונה לה' בעניין זה כי ה' מגיב מיד. לאחר דבר ה' הוא פונה לעם ואומר שתלונותיהם אינן עליו ועל אהרן, אלא על ה' ושיקרבו לשמוע את דבר ה', ואז מודיע להם ה' על השלו והמן.</p> <p><u>במדבר י"א</u> משה מתלונן על משא העם עליו.</p> <p>ה' אומר לו לאסוף שבעים מזקני ישראל לעזור לו ואת העם מעניש בבשר עד שיצא מאפם ובסופו של דבר מכה בהם מכה גדולה.</p> <p><u>ההבדל</u> בין התגובות נובע מכך שאז אכן ניתן היה לדבר על מחסור. הבעיה הייתה בכך שלמרות הניסים שראו לא האמינו מיד שה' יפתור את זה. כאן היו אלה רק תואנות כדי לסור מכובד המצוות שהוטל עליהן עם מתן תורה.</p> <p>ה. האוכל לא ניתן להם במצרים ללא עבודה פיזית קשה, אך עתה נדרשה מהם עבודה רוחנית שהייתה קשה להם.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

3	<p>א. * המן ירד מן השמים. * המן ירד בכל יום (חוץ משבת). * המן ירד עם שכבת טל מלמעלה ומלמטה, כמונח בקופסא. * מי שהותיר ממנו מצא בבוקר שהמן הבאיש. * המן לא הבאיש בשבת. * ביום שישי ירדה כמות כפולה של מן. * המן היה באיזה טעם שרצו.</p> <p>ב. תלונתם הייתה על ה"שעמום" שבאכילת אותו הדבר כל הזמן.</p> <p>ג. נתינת המן הופסקה לאחר שנכנסו לארץ ישראל, למחרת אכלם מעבור הארץ – יהושע ה', יב.</p> <p>ד. מי שאמר בפסוק ו' את התלונה "ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו" אינו מי שאמר בפסוק הבא "והמן כזרע גד הוא" וגו', שהוא שבח למן. (הדברים עשויים להיראות כאילו הם המשך אחד, אך אין הדבר כך, אלא בפסוק ו' תלונה, בפסוק ז' שבח).</p>
4	<p>א. רש"י מביא בשם חז"ל פירוש שהם בכה על עסקי משפחות, על שנאסרו להם עריות. דבר זה מצטרף לפירושו בפסוק ה' שהיה קשה להם להתמודד עם החידוש שבמצוות והגבלות.</p> <p>ב. כבר בתחילת דרכו של משה נאמר עליו ועל אהרן "ויצום אל בני ישראל" וגו' (שמות ו', יג) ומפרש רש"י שאז אמר להם ה' הדברים הכרוכים במנהיגות זו, וכן לאחר חטא העגל, כשנתקל משה בקשיים העצומים המלווים את הנהגת העם, אמר לו ה' "לך נחה את העם" וגו' (שמות ל"ב, ד).</p>
5	<p>א. משה התקשה לשאת בנטל העם לבדו (לפי רש"י לפסוק ט"ז זקנים ראשונים מתו באש תבערה).</p> <p>ב. לפי רש"י הראה ה' למשה את הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם ואז אמר משה: אם כך הרגני תחילה שלא ארעה ברעתם. (מפרש "ואל אראה ברעתי" כ"ברעתם", וכדי לא לכתוב מלה זו נכתב "ברעתי"). פירוש זה שונה מהפשט בכך שלפי הפשט מצטער משה על עצמו ולפי הדרש כאן מצטער משה על ישראל.</p> <p>ג. אסוף שבעים מזקני ישראל שיעזרו לך – "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל... ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם"...</p>
6	<p>א. תגובת משה הייתה תלונה לה' על משא העם. ה' אמר לו בתגובה לדבריו אלה שיאסוף שבעים זקנים שיעזרו לו בהנהגת העם, ובתגובה לשאלה "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה" אמר לו לומר לעם שיקבלו בשר עד שיצא מאפם.</p> <p>ב. הזקנים אינם אותם זקנים שהיו עם ישראל קודם לכן, כי הם מתו בתבערה, אלא אנשים שהיו שוטרים עליהם במצרים וריחמו עליהם וספגו מכות בגלל שהגנו עליהם. עתה יבואו על שכרם ויתמנו לתפקיד זה. משה ישכנעם בדברים לשאת עמו במשא העם בהדגישו הצדדים הטובים והחשובים של תפקיד זה.</p>
7	<p>א. <u>דָּרַךְ אַחַת</u> היא שמשה פקפק בדברי ה' ובכך חטא. (והסיבה שלא נזכר כאן שנענש ו) תשובות א אמר דבר זה ברבים ולכן לא נענש, אך בעניין "שמעו נא המורים" בהכאת הסלע נענש כי היה זה <u>דָּרַךְ שְׁנִייה</u> היא שאין לפרש הדברים כהבעת תמיהה ליכולת ה' לעשות מה שאמר, אלא להבעת הסתייגות מכך שה' רוצה לתת להם עתה בשר ומיד אח"כ להרוג אותם, "וכי שבחך הוא זה"?</p> <p>ב. "והמה בכתובים" משמעו שהיו אלדד ומידד בין שבעים הזקנים שנבחרו בגורל בכתב מתוך שבעים ושניים הזקנים שנבחרו בתחילה, ששה מכל שבט.</p> <p>הזקנים נבחרו ששה מכל שבט, אך כדי למנוע ויכוח בין השבטים על כך ששניים מבין השבטים יצטרכו להסתפק בחמישה נציגים משבטם עשה משה גורל, שבו נבחרו שבעים זקנים מתוך השבעים ושניים.</p> <p>ב. יהושע הציע לכלוא אותם מכיוון שנתנבאו רע על משה, שלא יכניסם לארץ אלא יהושע יכניסם (ואעפ"י שבכך ניבאו גדולה ליהושע קינא יהושע לכבוד משה רבו). משה הגיב שאין צורך ליהושע לקנא כאן את קנאתו לו "ומי יתן כל עם ה' נביאים".</p>
8	<p>א. קדשו" לשון זימון – זמנו עצמכם לפורענות, כמו בספר ירמיה (י"ב, ג) – "והקדישם ליום הריגה".</p> <p>ב. הסתירה היא שבפסוק כ' נאמר שיקבלו בשר עד חודש ימים, עד שיצא מאפם, ואילו בפסוק ל"ג כתוב שבעוד הבשר בין שיניהם, כבר בהתחלה, הכה בהם ה'.</p> <p>ההסבר: הכשרים שבהם מתים לאחר חודש והרשעים מיד, כשהבשר עודנו בין שיניהם. ולפירוש אחר – ההבדל הוא אכן בין הכשרים והרשעים, אך הכשרים ימותו מיד והרשעים יסבלו שלושים יום ואח"כ ימותו.</p>
פרק יב'	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. רש"י עונה על השאלה מדוע נאמר "ותדבר" בלשון יחיד נקבה למרות שכתוב שמרים ואהרן דברו במשה. (התשובה: היא הייתה היוזמת של העניין, היא פתחה בו).</p> <p>ב. מרים דברה על כך שמשה פרש מאשתו וגרשה (התגרש ממנה).</p> <p>ג. הכינוי "כושית" בא לציין את יופייה. שתי אפשרויות: 1. משום שיופיה היה ברור וידוע ומוסכם על כולם, כשם שברורה לעין שחרותו של הכושי. 2. כינוי בלשון הפוכה כנגד עין הרע.</p>
2	<p>א. טענת מרים כלפי משה הייתה: מדוע הוא פורש מאשתו, הרי גם אתנו דבר ה' ולא פרשנו מבני זוגנו.</p> <p>ב. טעם אזכור היות משה ענו מאד הוא: שמשה הוא לא אדם שיענה על ריב ויגן על עצמו ולכן קנא לו ה' ובא להגנתו. דבר נוסף: משה לא היה מתגאה במעלתו ולא מחפש לעצמו גדולה. כך שלא היה זה נכון להניח שבמעשהו יש משום בקשת היבדלות וגדולה.</p> <p>ג. ה' נגלה אליהם פתאום כדי להראות להם שכך הוא מדבר עם משה, בלא הכנה מראש, ולכן יש טעם במעשהו כי הנה "תפס" אותם במצב של טומאה ומשה צריך תמיד להיות מוכן.</p> <p>עוד יש בכך משום כבוד למשה שדבר עמו ה' מיד ללא שהות. ניתן גם לומר שכך לא יכלו מרים ואהרן לחשוב שתגובת ה' באה משום שהתלונן עליהם משה.</p> <p>הטעם לפגם בדברי מרים היה שצדקה בעובדות אך לא בפירושו. היא סברה שיש בכך משום בקשת גדולה ולא כך הוא, אלא עשה זאת משום שחייב היה, ולכן יצא שאמרה לשון הרע.</p>
3	<p>א. 1. ה' אמר לאהרן ומרים את ייחודו של משה כנביא וכי היו צריכים להבין שאל להם לדבר באדם כמשה.</p> <p>2. מרים הפכה מצורעת כעונש על לשון הרע.</p> <p>ב. ה' מתגלה אל נביאים אחרים בחלום או חזיון ובסמלים, ואילו אל משה מתגלה התגלות ישירה, שבה יכול לראות את "תמונת ה'" ושומע דברים ברורים וישירים.</p>
4	<p>א. אהרן בקש ממשה להתפלל על מרים כי היא אחותם ומה שקורה לה כאילו קורה גם להם, דהיינו כאילו נאכל גם חצי בשרם שהרי היא עצמם ובשרם. (והרי כאן מדובר במצורע, שנחשב כמת)</p> <p>ב. ה' אמר למשה שעל מרים להיות שבעה ימים מחוץ למחנה ואחר כך תאסף חזרה לתוך המחנה, דהיינו שנרפאה.</p> <p>ג. "במדבר ה', ב: 'צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש'.</p> <p>מרים נסגרה מחוץ לכל המחנות: שכינה, לויים, ישראל, כדן מצורעים.</p> <p>ג. 1. אין מקום להרבות בתפילה כשמישהו נתון בצרה שבה יש צורך בעזרה ממשית "ארצית". 2. שלא יאמרו ישראל שהוא מפלה את אחותו לטובה ומתפלל עליה יותר מאשר על אחרים.</p>
פרק יג'	
1	<p style="text-align: center;">תשובות</p> <p>א. היוזמה לשליחת מרגלים באה מישראל. דבר זה נלמד מהכתוב בספר דברים כי ישראל קרבו אל משה ובקשו "נשלחה אנשים לפנינו". משה שאל את ה' כיצד לנהוג בעניין זה והקב"ה התיר זאת.</p> <p>ב. במילים "על פי ה'" אין הכתוב בא לומר כי הציווי על כך בא מה', אלא כי הוא התיר זאת.</p> <p>שנים עשר המרגלים היו אנשים מכובדים וחשובים, נשיאי השבטים, ראשי בני ישראל. דבר זה בא לציין לשון "אנשים", שמשמעו אנשים חשובים. מכיוון שבאותה שעה עדיין לא חטאו היו ראויים לתואר "אנשים".</p>
2	<p>א. <u>שמות י"ז, ט</u> – יהושע נלחם עם עמלק ברפידים. <u>שמות כ"ד, יג</u> – "ויקם משה ויהושע משרתו, ויעל משה אל הר האלקים"</p> <p><u>במדבר י"א, כח</u> – יהושע הציע למשה לכלוא את אלדד ומידד. זהו שם שקרא משה ליהושע משנעשה משרתו, מלשון ישועה, (ספורנו: שיהיה נושע ויושיע אחרים).</p> <p>ב. רש"י (עפ"י מס' סוטה) אומר כי התפלל עליו משה עתה שה' יושיעו מחטא המרגלים.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>3</p> <p>א. למרגלים נאמר לבדוק את מידת החוזק של יושבי הארץ, האם רבים או מעטים, האם עריהם מבוצרות או לא, מקורות המים (רש"י: "הטובה היא אם רעה", במעינות ותהומות טובים ובריאים), תבואתה, עציה ופרותיה. הסימן שנתן משה לבדיקת חוזק עמי הארץ היא שאם הם יושבים בערים לא מבוצרות סימן הוא לכך שהם חזקים, כי הדבר מבטא שהם סומכים על כוחם, ואם הם כן יושבים בערים מבוצרות סימן שהנם חלשים ולא סומכים על כוחם. ב. רש"י מפרש שלחברון הלך כלב לבדו ולא היו עמו שם שאר המרגלים.</p>	<p>3</p>
<p>4</p> <p>לפי רש"י הלך כלב לבדו לחברון כדי להשתטח על קברי אבות ולהתפלל שלא יושפע מהמרגלים ולא יחטא עמו בדיבת הארץ. <u>ביהושע י"ד, ו- יב</u> מסופר כי כלב הזכיר ליהושע את הבטחת משה ובקש את חברון. <u>בפסוקים י"ג- י"ד (שם)</u> מסופר כי יהושע ברכו ונתן לו את חברון לנחלה. <u>בשופטים א', כ</u> נזכר שנית שחברון ניתנה לכלב: "ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה ויורש משם את שלושה בני הענק".</p>	<p>4</p>
<p>5</p> <p>א. תגובתו הראשונה של כלב הייתה להשתיק את העם שהושפע מדברי המרגלים, וכן אמר שהם <u>בן</u> יוכלו לרשת את הארץ. תגובתו השנייה (י"ד, ו- ט) הייתה קריעת בגדיו יחד עם יהושע ואמירת שניהם לעם כי הארץ טובה מאד מאד ומכיוון שה' איתם, אין להם לירוא מיושביה. ב. כוונת המילים "אל משה" לפי רש"י היא כי כלב השתיק אותם כי רצה שישמעו את דבריו על משה (ואינו מפרש כי השתיקם מלדבר בכעס אל משה או כי השתיקם כדי שמשה יוכל לדבר). ג. לכלב הובטח כי יבוא אל הארץ ויירש את חברון.</p>	<p>5</p>
<p>6</p> <p>א. הדבר החיובי: "וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה". הדברים השליליים: העם היושב בארץ חזק מאד, יש בה ענקים, הערים בצורות, עמלק נמצא באזור הנגב. ב. "ארץ אוכלת יושביה היא" הוא פירוש שלהם למה שראו, ההגזמה בתיאור גודל האנשים והחזרה "אנשי מידות", "נפילים", "בני ענק" מראה על הפחד שלהם וכן אמרו מה שחשו: "ונהי בעיניו כחגבים". ההוספה "וכן היינו בעיניהם" היא פירוש ותחושה שלהם. ג. מכיוון שכבר בעבר יצאו עמלק להלחם בהם ידעו שאזכור שמם יפחיד את ישראל.</p>	<p>6</p>
<p>7</p> <p>א. עפ"י הפסוק הבא, פס' כ"ז, מטרם באזכור היות הארץ ארץ זבת חלב ודבש מלכתחילה לא הייתה חיובית, וזאת עפ"י השימוש במילה "אפס" הבאה אח"כ, לומר כי עובדה זו היא כאין וכאפס לעומת היותם רבים ועצומים וכו'. רש"י אומר כי מלכתחילה אמרו עובדה זו כי אם רוצים ששקר יתקבל על דעת השומעים צריך להכניס גם קצת אמת בין הדברים. ב. במדבר ל"ב, מסופר כי בני ראובן, גד וחצי המנשה ניגשו למשה לבקש נחלה בעבר הירדן המזרחי ומשה הזכיר את חטא המרגלים כי חשב שהם רוצים להתחמק מכיבוש הארץ ובכך יבהילו את אחיהם. (בתוך כך נזכרים גם כלב ויהושע כמי ש"מלאו אחרי ה").</p>	<p>7</p>
<p>תשובות</p>	<p>פרק י"ד</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. <u>תגובות ישראל</u>: 1. בכו והתלוננו לפני משה ואהרן שהיה עדיף למות במצרים או במדבר מאשר בארץ ישראל שבה אנו צפויים למות בחרב ונשנו וטפנו יהיה לבז, עדיף לשוב למצרים. 2. הם החלו לתכנן באופן מעשי שיבה למצרים.</p> <p><u>תגובת משה ואהרן</u> – נפלו על פניהם.</p> <p><u>יהושע וכלב</u> – קרעו בגדיהם ואמרו שהארץ טובה מאד מאד וכי ה' יביא לניצחונם ולכן אל להם לפחד.</p> <p><u>ה' רצה להרוג את ישראל ולקיים את זרע ישראל דרך משה</u>.</p> <p>ב. משה התפלל לה' שלא יהרוג את ישראל בנימוק של מה יאמרו הגויים אם תהרוג את ישראל עכשיו, הלא יגידו שמבלתי יכולת ה' להביאם לארץ הוא עושה זאת.</p> <p>דרך נוספת: אמירת מידות הרחמים של ה'.</p> <p>1. משה למד אמירת מידות הרחמים כדרך לתפילה על ישראל כשנאמר לו לעלות שוב להר לקבל את הלוחות השניים לאחר חטא העגל (שמות ל"ד, א-ז)</p>
2	<p>א. עונשם של בני ישראל הוא שלא יכנסו לארץ מיד, אלא ייסעו במדבר אל ארץ ישראל במשך ארבעים שנה, כשבמשך זמן זה ימותו כל בני העשרים ומעלה ורק מי שמתחת לגיל עשרים ויהושע וכלב יזכו להיכנס לארץ.</p> <p>עונשם של המרגלים (מלבד יהושע וכלב): מוות במגיפה (ל"ז).</p> <p>ב. בני ישראל התאבלו מאד ואח"כ רצו לעלות לראש ההר, לדרך העולה לארץ ישראל "כי חטאנו" – הודו בחטאם.</p> <p>ג. משה אמר להם שה' לא אתם ושלא יעלו להר כי לא יצליחו. ישראל עלו בכל זאת, ללא ארון הברית ומשה שנשארו במחנה, ונגפו לפני אויביהם.</p>
3	<p>א. משה ואהרן נפלו על פניהם לאחר תלונת ישראל בעקבות דברי המרגלים (י"ד, ה).</p> <p>משה נפל על פניו בעקבות תלונת קרח ועדתו לפניו ולפני אהרן (ט"ז, ד), וכן כשרצה הקב"ה לכלות את קרח ועדתו אמרו לפני ה' "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (ט"ז, כב).</p>
פרק טו'	
1	<p>א. בפרק הקודם נאמר לישראל כי כל מי שמעל גיל עשרים (מלבד יהושע וכלב) לא יזכה להיכנס לארץ. העם התאבלו והצטערו, ועתה בישר להם ה' כי בניהם אכן יכנסו לארץ (גם כדי לנחמם וגם כדי לענות על חשש: מה יהיה אם גם הבנים יחטאו, בישר להם שייכנסו).</p> <p>ב. בני ישראל לא נתחייבו בנסכים במדבר ועתה ציוה אותם בנסכים בהקריבם עולות וזבחים.</p>
2	<p>א. הפסוק אומר "בבואכם אל הארץ" (י"ח), אולם רש"י מדייק כי כשכתוב כי תבואו אל הארץ הכוונה לאחר שירשו אותה והתנחלו בה, אולם כאן מלמדת המלה "בבואכם" כי הפרשת חלה נעשית כבר לאחר כניסתם אליה, מרגע שאכלו מלחם הארץ נתחייבו בהפרשת חלה.</p> <p>ב. צריך להפריש חלה מעיסה שיש בה לפחות כמות של עומר ועפ"י התורה אין שיעור מסוים לכמות שיש להפריש, אולם חכמים קבעו שיעור לדבר זה, שהוא אחד חלקי עשרים וארבע לבעל הבית ואחד חלקי ארבעים ושמונה לאופה שזה עיסוקו ומתעסק באפיית כמויות גדולות.</p>
3	<p>א. לא מדובר כאן על כל אחת מהמצוות, אלא על אחת השקולה לכולן יחד והיא: איסור ע"ז.</p> <p>ב. בפסוקים כ"ד-כ"ה מדובר על מצב שכל העדה שגגה בעקבות שגגה של הדיינים שהורו היתר על איסור, ובפסוקים כ"ז-כ"ח מדובר על מקרה של שוגג יחיד. בשגגה של כל העדה מביאים פר בן בקר לעולה ושעיר עזים לחטאת ואילו יחיד מביא עז בת שנתה.</p> <p>ג. "והנפש אשר תעשה ביד רמה" (ל') – "ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה".</p> <p>ד. הגר נזכר בעניין הנסכים, בפסוקים י"ד-ט"ז, בעניין שגגת העדה בפסוק כ"ו ובעניין שגגת היחיד בפסוק כ"ט. הכתוב מדגיש בכל אחד מהמקרים כי תורה אחת לישראל ולגר הגר בתוכם.</p>
4	<p>א. מהמילים "המוצאים אותו מקושש" למדנו שהיו לכך עדים וכן שהמשיך לקושש אף לאחר שהתרו בו ולכן נתחייב מיתה.</p> <p>ב. משה ידע כי המקושש חייב מיתה משום חילול שבת, אך לא ידע באיזו מיתה ימות.</p> <p>ג. מחלל שבת חייב מיתה אם יש עדים והתראה אך אם אין עדים והתראה עונשו בידי שמים.</p> <p>ד. פסח שני (פרק ט') ונחלת בנות צלפחד (פרק כ"ז)</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5	<p>א. מטרת הציצית היא שבהיותה על גופנו וקרובה אלינו היא מזכירה לנו את קיום המצוות. רש"י הולך גם בדרך סמלית שבה הגימטריה של המלה ציצית, יחד עם שמונה חוטים וחמישה קשרים שווה לתרי"ג מצו, (אך בתורה נכתבה המלה ציצית כ"ציצית" וזה לא מסתדר עם גימטריה זו, ורמב"ן מעיר על כך).</p> <p>ב. המילה ציצית באה מהיותה עשויה פתילים, חוטים, כמו "ויקחני בציצית ראשי" (יחזקאל ח') או מהמילה הצצה על שם "וראיתם אותו".</p> <p>ג. הלב והעיניים יכולים להוליך את האדם בדרך לא נכונה, כי הלב הולך לפי הרגש ונוטה לחמוד דברים והעיניים רוצות מה שהן רואות, ללכת לפי מראה עיניים ולא דווקא לפי הדבר הנכון. משום כך האיבר הקובע הוא המוח, המפעיל את ההגיון ואת זכרון המצוות.</p>
טז'	
1	<p>א. רש"י עונה על השאלה "מה או את מי לקח קרח", שכן הכתוב פותח ב"ויקח קרח" ולא משלים את המשפט מה או את מי לקח.</p> <p>ב. 1. תשובה אחת: לקח את עצמו לצד אחר משאר העדה להיות במחלוקת. תשובה שנייה: לקח את המצטרפים אליו בדברים, משכם לצידו בלשונו.</p> <p>2. דתן, אבירם ואון היו משבט ראובן, שהיה שכן לבני קהת שממנו בא קרח. מתוך שכנותם וקרבתם הושפעו זה מזה, במקרה זה לרעה.</p> <p>3. הקנאה שאחזה בקרח (לנוכח תפקידי משה ואהרן, בני אותו אב, ואליצפן בן אחיו הצעיר של יצהר אבי קרח) היא שגרמה למחלוקת.</p>
2	<p>טענתו של קרח הייתה כי אינם גדולים יותר משאר העם, שכולם שמעו דברים (שתי הדברות הראשונות) מפי הגבורה, ומדוע אם כן לקחו לעצמם תפקידים רמים שני אנשים אחים?</p>
3	<p>א. המבחן הוא שהם יקחו מחתות, יתנו בהן אש וישימו קטורת. האדם שה' יקבל את קטורתו הוא האדם שבחר בו ה' (רש"י: מי שה' יבחר יצא חי ומי שלא יתחייב מיתה). דרך מבחן זה רצה משה להוכיח כי הוא ואהרן לא לקחו לעצמם גדולה, אלא הייתה זו בחירתו של ה'.</p> <p>ב. קרח ועדתו אמרו למשה ואהרן "רב לכם" וגו' (ג') ומשה אמר "רב לכם בני לוי" (ז').</p> <p>ג. משה הוסיף פניה זו לאחר שראה שקרח קשה עורף ואינו מקבל דבריו.</p> <p>ד. מלבד מבחן הקטורת ניסה משה לשכנעם כי בהיותם בני לוי כבר יש להם תפקיד חשוב בעם ישראל, תפקיד שנתן להם ה' והבדילם משאר עדת ישראל.</p>
4	<p>א. משה ניסה לפייס את דעת דתן ואבירם בדברי שלום ולא חשש על כך שהם אלו שצריכים לבוא אליו ביוזמתם אלא פתח הוא ביוזמה לקרוא להם, אולם תגובתם הייתה סירוב לבוא אליו וכן טענו שלא רק שהעלה אותם ממקום "בטוח" (מצרים – אותה הם מכנים "ארץ זבת חלב ודבש") אל המדבר הקוטל בהם, אלא אף השתרר עליהם ולא הביאם לארץ המובטחת.</p> <p>ב. משה לא נטל חמורו של אף אחד מהם כדרך אנשי שררה לקחת מהעם. טיעון דומה ראינו אצל שמואל (שמ"א י"ב, ג) "הנני ענו בי... את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי" וגו'.</p> <p>ג. עכן מעל בחרם יריחו ובעקבות זאת נגפו ישראל בעי (יהושע פרק ז') עד שנתגלה מי המועל ונענש ונצחו ישראל בקרב העי השני'.</p>
5	<p>דתן ואבירם לא שבו ממעשיהם, לא בפניית משה הראשונה אליהם ולא לאחר שאמר משה לאנשים להתרחק מאהליהם פן יספו, אלא יצאו בגאווה ובטחון וקומה זקופה שלא במקומה.</p> <p>ב. "ואם בריאה יברא ה'" (ל').</p> <p>ג. קרח, דתן ואבירם ובני משפחותיהם נבלעו באדמה ומאתים וחמישים האנשים מתו באש ה'.</p>
פרק יז'	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. ה' אמר למשה להפוך את המחנות לריקועי פחים ולצפות בהם את המזבח כדי שיהיה הדבר זכרון לבני ישראל שרק אהרן וזרעו יכולים להקטיר קטורת ולזר אסור להתקרב.</p> <p>ב. ה' אמר זאת שנית לאחר שבעקבות מות החוטאים התלוננו ישראל על משה ואהרן שהם מביאים למות עם ישראל (ו').</p> <p>ג. משה ואהרן נפלו על פניהם ומשה אמר לאהרן למהר לכפר על ישראל בעזרת הקטורת כי כבר החל הנגף. אהרן שם קטורת ורץ לכפר על העם ועמד "בין המתים ובין החיים" ובעשותו כך נעצרה המגיפה.</p> <p>ד. ישראל ייחסו לקטורת כוחות מוות ולכן הראה להם הקב"ה כי לקטורת עצמה כוח גם לטוב, ולא הקטורת היא הגורמת למוות, אלא החטא גורם לו.</p>
2	<p>א. הדבר הנוסף שנצטווה לשים לזיכרון לפני ארון העדות הוא מטה אהרן שפרח וגמל מה' הייתה הכהונה לכהנים ולא יתלוננו עוד על הכהונה. קדמה לכך שימת מטה השבטים, כאשר מטהו של מי שבחר ה' – יפרח, והמטה שפרח היה זה של אהרן.</p> <p>ב. גם צנצנת המן הושמה למשמרת לפני ארון העדות לזיכרון המן, כפי שהושם אח"כ גם מטה אהרן, לזכרון בחירת ה' בכהנים.</p>
3	<p>בני ישראל מביעים חשש שהגבולות לא מספיק ברורים והם עלולים להתקרב אל הקודש יתר על המידה בשוגג, וכתוצאה מכך למוות. הפתרון שנתן ה' הוא שהכהנים הם האחראים לכך שישראל לא יתקרבו אל הקדש.</p>
פרק יח'	
1	<p>א. האזהרה החוזרת היא שאסור לזר להתקרב אל הקדש והזר הקרב יומת. דבר זה כולל גם את הלויים שמופקדים על שירות הכהנים במקדש בשירה, גזברות, שמירת השערים וכו' אך אסור להם להתקרב אל הקדש.</p> <p>האחריות להזהיר את הזר (ישראל) מלהתקרב אל הקדש מוטלת על הכהנים והלויים והם ישאו בעונש מוות אם לא מנעו מזר להתקרב.</p> <p>ב. נושא זה מוזכר כאן שנית בגלל החשש של ישראל לאחר חטא קרח ועדתו ומוותם, כי הם עלולים להתקרב בטעות אל הקדש ולמות אף הם. ולכן חזר והזכיר כי הזר הקרב יומת וכי הכהנים והלויים אחראים על כך והם ישאו בעונש מוות אם יטעו בכך.</p>
2	<p>א. "משמרת תרומותי", שאתה צריך לשמרן בטהרה (רש"י). "בקדש הקדשים תאכלנו... קדש יהיה לך" (י')</p> <p>ב. מתנות מהצומח: שמן (זית), יין (ענבים), דגן: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם. בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לה' לך יהיה" ... (י"ב-י"ג).</p> <p>מתנות מהחי: בכור שור או כבש או עז: "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר... ובשרם יהיה לך" ... (י"ז-י"ח).</p> <p>ג. "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל" (כ') – הם לא מקבלים נחלה משלהם. הם מקבלים את חלקם מאת ה'. (גם לגבי הלויים נאמר שאינם מקבלים נחלה בארץ ישראל והם זכאים למתנות לויים – כ"ג-כ"ד).</p> <p>"חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד" (כ"א) – הם זכאים למתנות מישראל כי הם נציגי ישראל בעבודת המקדש.</p>
3	<p>הנושא של פטר רחם נזכר כאן כי הפסוקים מדברים במתנות כהונה וגם בכורות בהמה טהורה מוקרבים ובשרם ניתן לכהנים (בעוד בכור אדם ובכור בהמה טמאה נפדים בכסף).</p> <p>ב. הנושא של בכורות אדם ובהמה נזכר גם בשמות י"ג, א-ב, יא-טו לאחר שהתקדשו בכורות ישראל בהינצלם ממכת בכורות ובבמדבר ג', מ-מה בהקשר לכך שלאחר חטא העגל נתקדשו הלויים שלא חטאו במקום הבכורות.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

4	<p>א. מעשר זה נותנים ישראל ללוויים. ב. הם צריכים לתת עשירית ממנו לכהנים. מעשר זה נחשב "כדגן מן הגורן" (כתרומה גדולה) ואסור לזרים וטמאים לאכול ממנו. מי שאכל ממנו חייב לשלם את מחירו בתוספת חומש. ד. לאחר שהופרשו התרומות מהתבואה נחשבת התבואה שנשארה "חולין גמורים" ומותר לאכלה בכל מקום. ה.</p>
פרק יט'	
1	<p>א. המלה "חוקה" באה לציין דבר המוכתב מלמעלה ויש צורך לקיימו כמו כל מצווה אחרת גם אם לא מבינים את כל העומד מאחרי המצווה. ב. הפרה צריכה להיות תמימה – שלמה ללא מום. רש"י (עפ"י ספרי): שלמה בצבעה האדום, שאם היו בה אף שתי שערות שחורות בלבד כבר אינה נחשבת תמימה באדמימותה ופסולה לעניין זה. ג. פרה שלא עלה עליה עול, דהיינו שלא עשו בה עבודה.</p>
2	<p>א. שלושה אנשים מעורבים בהכנתה: הכהן, האיש השורף את הפרה והאיש האוסף את אפרה. "ושרף את הפרה לעיניו" – האיש השורף עושה זאת לעיני אלעזר הכהן. "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב" וגו' – אלעזר הכהן. "והשורף אותה יכבס בגדיו" וגו' – השורף. "ואסף איש טהור" – אדם שלישי שאוסף את אפר הפרה ומניחה מחוץ למחנה במקום טהור. ב. כל אחד מהאנשים האלה נטמא לאחר שעשה את חלקו. עליהם לכבס בגדיהם ולהיטהר (נזכר בשני הראשונים) והם טמאים עד הערב. ג. שלבי ההכנה: * שחיטת הפרה האדומה. * הזיית דמה שבע פעמים לנוכח פני אהל מועד. * שריפת הפרה. * השלכת נ * תשובות נ אל תוך שריפת הפרה. * איסוף אפר הפרה ושמירתו במקום טהור למי נדה להזיה על הטמאים.</p>
3	<p>א. אפר פרה אדומה בא לטהר אדם מטומאת מת. האדם הטמא למת מיטהר מטומאתו ע"י שמתחטא באפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי מתחטא שוב ויטהר. (אם לא התחטא ביום השלישי לא יטהר ביום השביעי). ב. אדם הטמא למת אינו יכול לאכול מתרומה או מקדשי בית המקדש (במדבר י"ח, כז. במדבר ט', ו-ז). אדם טמא למת משולח מחוץ למחנה שכינה (במדבר ה', א-ג). אם נכנס למשכן, אפילו היה לאחר טבילה אך לא עבר הזאת מי הנידה, נחשב עדיין טמא למת "ונכרתה הנפש ההיא מישראל". ג. כלי מתכת אשר ניתן להעביר בהם אש יתחטאו באש ובהזאת מי נידה. כלים שלא ניתן לשים בהם אש יטהרו במים.</p>
4	<p>א. אדם הנכנס לאהל שיש בו מת – נטמא, וכן כלי חרס פתוחים שהיו באהל. גם אדם שנגע באדם שמת מוות לא טבעי בשדה או בכל צורה אחרת או נגע בעצם של אדם מת או בקבר נטמא. ב. איש טהור לוקח אזוב וטובל במים שהושמו על אפר הפרה האדומה בכלי. הוא מזה את המים על האהל ועל כל הכלים וכל האנשים שהיו שם, או על מי שניטמא ע"י כך שנגע במת מחוץ לאהל, או בעצם של אדם מת או בקבר. את המים מזים על הטמאים ביום השלישי וביום השביעי. ג. הנושא מי נדה נטמא עד הערב, והמזה את מי הנדה – לא נטמא. ד. בכך דומה הנושא את מי הנדה לכהן, לשורף את הפרה האדומה ולאוסף את אפרה, שנטמאים עד הערב.</p>
5	<p>לפי רבי משה הדרשן משתמשים בפרה כנגד חטא העגל. ב. במדבר ל"א, יט – בני ישראל נלחמו במדין ונטמאו למת ומשה אמר להם להיות שבעה ימים מחוץ למחנה ולהתחטא (יזו עליהם את מי החטאת) ביום השלישי וביום השביעי.</p>
פרק כ'	
1	<p>א. רש"י מסביר ש"כל העדה" משמעה אותם אנשים שזכו להיכנס לארץ (בסוף שנה זו, שנת הארבעים לצאתם ממצרים), מאחר שאותם שנגזר עליהם למות במדבר כבר מתו. ב. לשני הנושאים יש קשר לכפרה: מה קרבנות מכפרים אף מיתת צדיקים מכפרת. המים נפסקו בגלל מות מרים כי בזכותה היו להם מים עד עתה. ג. טענת בני ישראל הייתה שאין להם מים והיה עדיף למות לפני כן עם אחיהם או להישאר במצרים מאשר למות בצמא. טענה דומה מצאנו בשמות י"ז – כשהיו ישראל ברפידים ולא היו להם מים התלוננו על כך ושאלו למה העליתנו ממצרים למות בצמא.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	<p>א. משה ואהרן נצטוו לקחת המטה, להקהיל העדה ולדבר אל הסלע לעיניהם. שני הדברים ששינו: 1. שדברו (דבר משה) בכעס אל ישראל במילים "שמעו נא המורים"... 2. הכאת הסלע (פעמיים) במקום לדבר אליו.</p> <p>ב. במכה ראשונה לא הוציא הסלע אלא מעט מאד מים (טיפין), כי הציווי היה לדבר אליו ולא להכותו, וסברו שלא היה זה אותו סלע שנצטוו עליו והלכו ודברו אל סלע אחר שחשבו שהוא שנצטוו עליו, ולא הוציא מים. לכן חשבו שאולי צריך להכותו כמו שהיה בצור ברפידים, ונזדמן להם אותו סלע שהיה אז והכוהו פעם שנייה.</p>
3	<p>א. חטאם היה שאי הדבור אל הסלע גרם לכך שלא קדשו את ה' לעיני ישראל, שאילו ראו ישראל שסלע דומם שומע לקב"ה היו מבינים קל וחומר בעצמם שהם צריכים לשמוע בקול ה'.</p> <p>ב. הקושי הוא במלה "לכן" מפני שמלת הסיבה "יען" כבר נמצאת בפסוק. משום כך פרש רש"י שהמלה "לכן" באה לציין שבועה כמו "ולכן נשבעתי לבית עלי".</p>
4	<p>א. מטרת משה הייתה דומה בשני המקרים, והיא לקבל רשותם לעבור בארצותיהם בדרכם לארץ ישראל.</p> <p>ב. * אנחנו אחים בני אברהם (וגם עליכם החוב שנאמר לו שנירש את הארץ). * סבלנו במצרים. * לא נעבור בשדותיכם ולא נזיק להם ולא נשתמש במימיכם, אלא נלך רק בדרך הראשית. * לאחר סירובו הראשון הוסיפו שגם אם ישתו ממימיהם ישלמן עבורם.</p> <p>ג. מלך אדום סרב לתת לישראל לעבור בגבולו וישראל עקפו את ארצו. סיחון מלך האמורי יצא למלחמה בישראל וישראל הביסוהו וירשו את ארצו.</p>
5	<p>תפקיד הכהן הגדול הועבר לאלעזר בן אהרן. את העברת התפקיד סימלה העברת בגדי הכהן הגדול מאהרן לאלעזר.</p> <p>ב. אהרן היה רודף שלום ומשכין שלום ואהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו ולכן אהבו אותו כל ישראל</p> <p style="text-align: center;">תשובות</p>
פרק כא'	
1	<p>א. הכנעני יושב הנגב שמעו שבאו ישראל למקום קרוב אליהם, אולם רש"י מפרש (עפ"י מס' ר"ה) ששמעו שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, כסבורים היו שניתנה רשות להלחם בישראל.</p> <p>ב. כשחזרו המרגלים הם סיפרו לישראל על העמים היושבים בארץ כדי להפחידם ובתוכם הזכירו גם "עמלק יושב בארץ הנגב" (במדבר י"ג, כט). מכיוון שגם כאן נאמר שמדובר ביושב הנגב מסביר רש"י שזהו עמלק.</p> <p>משום כך יש להמשיך להסביר מדוע נקראו "כנעני" ולא "עמלק", ורש"י מסביר ששינו לשונם לשפת הכנעני כדי להטעות את ישראל בתפילתם, אך מכיוון שישראל ראו שלכושם עמלקי ולשונם כנענית התפללו בלשון סתמית שייתן ה' בידם את "העם הזה", ולא הזכירו את שם העם. בכך פותר רש"י את השאלה מדוע אמרו "העם הזה" ולא נקבו בשם אותו העם.</p> <p>ג. שמות י"ז, ח. עמלק באו להלחם עם ישראל ברפידים, סמוך לאחר צאתם ממצרים.</p>
2	<p>ההבטחה היא שאם ייתן ה' את העם הזה בידם יהיה החרם שיקחו הקדש לה'.</p> <p>ב. אם שמע אותה אביה בזמן שנדרה והניא אותה מנדריה הינה פטורה מלקיים הנדרים, אך אם שמע אותה אביה ולא אמר דבר ולא הניא אותה מלך, הרי היא חייבת בקיום נדריה.</p>
3	<p><u>אדום</u> נחשבו "אח" לישראל כי מוצאם מעשו, וכך קראו להם ישראל בפנייתם אליהם (כ', יד). <u>מואב</u> מוצאו מלוט, אחיינו של אברהם (בבראשית). מן הפסוקים ומרש"י לפסוק י"ג משתמע שמואב לא נתנו לישראל לעבור בארצם וישראל הקיפו גם את מואב כשם שנאלצו להקיף את אדום. בהמשך הפרק מוזכרת מלחמת סיחון במואב. בפרק הבא מסופר שבלק מלך מואב שלח את בלעם לקלל את ישראל. (בספר דברים נאמר שלא יבוא עמוני ומואבי... על שלא קדמו את ישראל בלחם ומים בצאתם ממצרים ושלחו את בלעם [כ"ג, ד]).</p> <p>מלך <u>הבשן</u> היה עוג. כאן מסופר שיצא להלחם בישראל מבלי שהם פנו אליו לעבור בארצו. התוצאה היתה שנוצח ע"י ישראל.</p> <p>ב. ישראל כבשו את האמורי אך לא את עמון הגובלים בהם "כי עז גבול בני עמון". רש"י מסביר שהחוזק העומד לימין עמון נובע מהתראת ה' לישראל "אתה עובר היום את גבול מואב... וקרבת מול בני עמון אל תצורם ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירושה כי לבני לוט נתתה ירושה" (דברים ב', יח- יט).</p>
4	<p>שופטים י"א, יד- כב: יפתח מתאר בפני מלך עמון את מגעי ישראל עם אדום, מואב וסיחון מלך האמורי ותגובותיהם.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5	<p>א. התחושה היא חוסר סבלנות, תסכול וחוסר יכולת להכיל את הקושי ("קצרה נפשם"). טענתם הייתה למה העלייתם אותנו ממצרים למות במדבר, וכן אין לחם ואין מים ונמאס לנו מהלחם שאנו מקבלים. ב. <u>שמות ט"ז</u>: בני ישראל התלוננו שעדיף היה למות במצרים, שם אכלו לחם לשובע, מאשר למות במדבר ברעב. <u>שמות י"ז</u>: ברפידים התלוננו "למה העליתנו ממצרים" להמיתנו בצמא. <u>(במדבר י"ד</u>: לאחר חטא הרגלים התלוננו ישראל שהיה עדיף למות במצרים או במדבר מאשר במלחמה בארץ ישראל). <u>במדבר כ'</u>: "ולמה העליתנו ממצרים... ומים אין לשתות". "הלחם הקלוקל" – <u>במדבר י"א</u>: האספסוף ובעקבותיהם ישראל התאוו לבשר והתלוננו על המן, כפי שעשו עתה בדברם על הלחם הקלוקל, ש"נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו". ג. ישראל הפנו טענתם לה' ולמשה ובכך יש משום "עליית מדרגה" כי קודם התלוננו על משה או על משה ואהרן, אשר נאלצו להגיד להם "ונחנו מה, לא עלינו תלונותיכם כי על ה'" (שמות ט"ז, ח. ובדומה אצל קרח – במדבר ט"ז, יא). מצד שני דברו ישראל בדרך שמשווה את ה' למשה ולא כמי שמבינים שהדברים באים מה' לבדו.</p>
6	<p>א. ה' העניש את ישראל בנחשים, כי הנחש לקה על הוצאת דיבה ובו לוקים ישראל על הוצאת דיבה. וכן על דרך ההיפוך – נחש שיכול לאכול דברים שונים מן הקרקע והכל לו כעפר – ייפרע מישראל שמתלוננים על מאכל אחד שמשנתה להם לטעמים שונים. התנהגות ישראל היא הוצאת דיבה וכפיות טובה. ב. למשה נאמר לעשות לו נחש (שרף, על שם ש"שורפים את האדם בארס שיניהם") ולשים אותו על עמוד גבוה, וכל מי שנישך יוכל להסתכל עליו ולחיות. (מפסוק ט' למדנו שמשה עשה נחש נחושת). הרעיון העומד מאחורי דרך רפואה זו הוא שבהביטם למעלה מסתכלים ישראל אל השמים לה'.</p>
פרק כב'	
1	<p>בלק חשש שישראל "ילחכו... את כל סביבותינו" כדי להרחיב את גבולם, הם רבים ("הנה כסה את עין הארץ") והם נמצאים פה לידינו ("והוא יושב מולי"). "כי עצום הוא ממני" – חזקים הם ממני. רש"י אומר שחשש מכיוון שמלכים חזקים ממנו – סיחון ועוג – לא עמדו בפני ישראל ואם כך כיצד יעמוד הוא בפניהם. ב. <u>דומה</u>: בשתי השליחיות הייתה בקשת בלק כי בלעם יאור (יקלל) את ישראל. בשנ רים שילונו שם בלילה וישיב להם בבוקר עפ"י מה שיאמר לו ה'. <u>שונה</u>: בשליחות השנייה שלח בלק שרים רבים ונכבדים מהראשונים והציע לו כבוד (ממון) רב יותר. ג. בפעם הראשונה סירב בלעם ללכת עמם באמרו שסירב ה' לתת לו ללכת עימהם. בפעם השנייה אמר שגם אם ייתן לו בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא יוכל לעבור את פי ה', אך לבסוף הלך עמם למרות שלא היה זה לרצון ה'.</p>
2	<p>השאלה המתעוררת היא כיצד זה שורה הנבואה על גוי. תשובת רש"י: כדי שלא יוכלו אומות העולם לטעון שאילו היו להם נביאים היו מתנהגים כמו שצריך. נתן להם ה' נביאים ולא נהגו כפי שצריך. ב. 1. עצם העובדה שבלעם הצטרף אליהם למרות שלא היה זה לרצון ה'. 2. בלעם שינה מדברי בלק בחזרו על הדברים לפני ה', ואמר "וגרשתי" ולא אמר "מן הארץ" כפי שאמר בלק, ומכך למדו שכוונתו כלפי ישראל הייתה גרועה מזו של בלק. 3. בלעם חשב בעצמו את אתונו (מראה על התלהבות וזריזות) והלך עם שרי מואב. עפ"י רש"י זהו ביטוי לכך שלבו כלבם. 4. בלעם לא הבין את הרמזים שהיו טמונים בהפרעת האתון והכה אותה שלוש פעמים כדי להמשיך ללכת.</p>
3	<p>א. בלעם, כנביא שאינו מישראל, יכול היה לשמוע את דבר ה' רק בלילה. ב. ה' לא אמר לבלעם שלא ילך ולא יקלל את העם כי ברוך הוא, אלא אמר שאם הוא רוצה ללכת שילך, אך הוא צריך לדעת שכוונתו לא תצליח ורק מה שמכתיב ה' הוא שיהיה. אף ה' חרה בבלעם כי דבר ה' אליו לא היה היתר ללכת, אלא דרך מסוימת לומר לו כי מעשהו לא יצליח, והוא בכל זאת חשב כי יצליח והלך למרות שראה הדבר רע בעיני ה'.</p>
4	<p>א. עבור בלעם פירושה של התייצבות המלאך הייתה שימת מכשול בדרכו ("לשטן לו"), דרך שרצה ללכת בה, אך למעשה היה הדבר לטובתו כדי למנוע ממנו את החטא ואת עונשו. ב. בכל אחת מהפעמים הלך המקום ונהיה צר יותר ואפשרויותיה של האתון הצטמצמו. בראשונה יכלה לסטות מן הדרך, בשנייה נאלצה להדחק אל הקיר ובשלישית לא היה לאן לזוז והיא כרעה תחתיה. ג. ה' שינה מטבע האתון בשימת יכולת בפיה לדבר (בלשון אדם) ובבלעם בהסרת יכולתו לראות דבר אחד מסוים (בעודו ממשיך לראות את השאר). דבר זה הראה לבלעם כי ה' הוא השם דברים בפי האדם והנותן יכולת לדבר, ברצונו פותח פי האלם או סוגר את פי המדבר, ובכך היה רמז לבלעם על העתיד לקרות.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

5	<p>א. הביטוי "שלוש רגלים" מופיע שלוש פעמים: האתון שואלת את בלעם למה הכה אותה "זה שלוש רגלים" (כ"ח), המלאך שואל את בלעם למה הכה את אתונו "זה שלוש רגלים" (ל"ב) ומסביר לו כי האתון נטתה מהדרך מפניו "זה שלוש רגלים". רש"י עפ"י מדרש תנחומא קישר זאת לשלוש הפעמים בשנה בהם עולים ישראל לרגל ("שלוש רגלים") כי בלעם רצה לעקור אומה העולה לרגל שלוש פעמים בשנה.</p> <p>ב. מכיוון שהתנהגותו של בלעם הראתה כי הוא רוצה בלבו ללכת למשימה שבקש ממנו בלק (בכך שהלך למרות דבר ה' ודחק באתון וכו') ניתן לו ללכת, כי בסופו של דבר הבחירה החופשית נותנת לאדם ללכת בדרך שבה בחר. המגבלה בהליכתו היא שדבריו אל העם יהיו אלה שה' שם בפיו.</p>
1	<p style="text-align: right;">פרק כג'</p> <p>א. בלעם אמר לבלק לבנות שבעה מזבחות ולהכין שבעה פרים ושבעה אילים. על כל מזבח הקריבו שניהם פר אחד ואיל אחד. בלעם מצדו הלך להתבודד שמא יקרה ה' אליו.</p> <p>ב. אם יתגלה ה' אליו יש בכך מקריות, כי ה' לא מתגלה אליו ביום.</p> <p>ג. בלעם ברך את ישראל ארבע פעמים (כ"ג, א- יב, כ"ג, י"ג- כ"ו. כ"ג, כז- כ"ד, יג. כ"ד, יז- כה).</p> <p><u>בברכה הראשונה</u> (במשל הראשון - "וישא משלו ויאמר") מדבר בלעם על שורשי ישראל ("חזקים כצורים וכגבעות הללו ע"י אבות ואמהות"). אי התערבותם בגויים, ההבטחה לריבוי זרעם וריבוי קיום המצוות על ידם ("מי מנה עפר יעקב").</p> <p><u>במשל השני</u> יש דגש מסוים על ההבדל בין ישראל לגויים. ישראל אינם עובדים ע"ז ("לא הביט און ביעקב" וגו'), אין בהם מנחשים וקוסמים ("כי לא נחש ביעקב" וגו') והם זריזים במצוות ("הן עם כלביא יקום" וגו').</p>
2	<p>הדומה: הכנות: בשתי הברכות התייצב בלק על עולתו ובלעם התבודד כדי לשמוע דבר ה'.</p> <p>בשתייהן חזר בלעם אל בלק לאחר ששמע דבר ה' ומצא אותו ניצב על עולתו ושרי מואב אתו (אולם בפעם הראשונה נאמר "וכל שרי מואב" ורש"י לומד מכך שחלקם ראו שהוא לא מצליח ועזבו).</p> <p>הברכות: בשתייהן אמר בלעם את מה ששם ה' בפיו.</p> <p>בשתי הברכות הסביר/ התנצל בלעם למה אינו יכול לקלל את ישראל.</p> <p><u>לאחר מכן:</u> בשתייהן אמר בלק אל בלעם שברך אותם במקום לקלל, ובשתייהן הגיב בלעם באמרו כי ביכולתו לומר רק את מה שה' שם בפיו.</p> <p>בשתייהן הציע בלק לבלעם לקחת אותו למקום אחר כדי לקלל משם, כי אולי ממקום אחר יצליח הדבר.</p> <p>השוונה: הכנות: בפעם השנייה לא אמר בלעם לבלק לערוך שבעה מזבחות וכו'.</p> <p>הברכות: ישנו הבדל בתוכן הברכות.</p>
1	<p style="text-align: right;">פרק כד'</p> <p>א. ההכנה למשל השלישי דומה להכנה בשני המשלים הראשונים בכך שבלעם בן זבואל על כל מזבח.</p> <p>ב. קודם לכן חשב בלעם שאולי יצליח לקללם, לפחות ע"י הזכרת עוונותיהם מהעבר, אך לאחר שתי הברכות הראשונות נוכח בוודאות שה' רוצה לברך את ישראל. לכן לא הלך בכיוון של ניחוש ומעבר ממקום למקום בניסיון להצליח. בנוסף הביט על ישראל וראה אותם שוכנים לשבטיהם ומתוך כך נחה עליו רוח אלהים, ועתה ברך את ישראל ככוונה תחילה.</p>
2	<p><u>במשל השלישי</u> מתאר בלעם את מקור הצלחת עם ישראל: 1. מידת הצניעות שבהם ("מה טובו אהליך יעקב" וגו') והיות ה' עמם (ובשל כך תהיה להם מלכות חזקה ומלך שיכבוש את אגג. הם יוכלו לאויביהם, יתיישבו בארץ בגבורה ויהיו מבורכים [מי שמברכם ברוך ומי שמקללם מקולל]).</p> <p><u>במשל הרביעי</u> מדובר על ישראל והעמים - אויביהם יאבדו (מואב, אדום, עמלק, אשור, ורש"י אומר שכתים הם רומי) ולאויביהם (הקיני) יוטב.</p>
3	<p>א. "מה טובו אהליך": פירוש ראשון: אהליהם הפרטיים של ישראל. (טובו - כי הם עומדים בצורה כזאת שישראל שומרים על צניעותם). פירוש שני: המשכן והמקדש (טובו - כי בהם מקריבים קרבנות לכפר על ישראל).</p> <p>ב. בלעם אמר דבר זה גם בברכה השנייה לישראל (כ"ג, כב). משמעות דבריו: לא מעצמם יצאו ישראל ממצרים אלא ה' הוציאם משם בתוקפו ורוממותו ("כתועפות ראם לו") - כך בברכה השנייה, ובברכה השלישית משייך את "כתועפות ראם לו" כמחובר אל "יאכל גויים צריו ועצמותיהם יגרם", שבתוקפו וגבורתו ישמיד אויביו.</p> <p>ג. רש"י מפרש "כרע שכב כארי": יתיישבו בארצם בכוח וגבורה.</p> <p>קודם לכן דימה את ישראל לאריה ולביא בברכה השנייה "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה" (כ"ג, כד).</p> <p>רש"י מפרש הדימוי כאומר שישראל זריזים בקיום מצוות. הם מתגברים בבוקר כארי לעשות מצוות, ללבוש ציצית, לקרוא שמע ולהניח תפילין, ובלילה לא ישכב אדם מישראל על מיטתו עד שמחבל כל מזיק הבא לטרפו ע"י קריאת שמע על המטה.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

4	<p>א. לאחר שתי הברכות הראשונות הסתייג בלק מהתוצאה, שהייתה הפוכה למה שרצה, אך לקח את בלעם למקום אחר שאולי ממנו יצליח לקלל טוב יותר. לאחר הברכה השלישית כעס בלק וקרא לבלעם לחזור למקומו, ללא הכבוד והממון שהיו יכולים להיות מנת חלקו.</p> <p><u>תגובת בלעם</u>: 1. מלכתחילה אמרתי לך כי לא אוכל לעבור את פי ה', אלא אוכל לדבר רק כרצון ה'. 2. אני הולך לעמי, אך אתן לך עצה ואומר לך מה הם עתידים לעשות למואב באחרית הימים.</p> <p>ב. בלעם אמר לבלק כי ייתן לו עצה, אך לא כתוב מהי העצה. רש"י מסביר כי "לכה איעצך את אשר יעשה העם הזה " וגו', אינם המשך אחד, אלא יש כאן מקרא קצר: העצה היא דבר אחד ותיאור העתיד הוא דבר אחר. (צריך להיות: לכה איעצך [כיצד] להכשילם ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים).</p> <p>ג. עצת בלעם לבלק הייתה להכשיל את ישראל בזימה. דבר זה מסופר בפרק הבא – פרק כ"ה – כי ישראל זנו אל בנות מואב ובעקבות כך גם נצמדו לבעל פעור. בפרק ל"א מסופר על נקמת ישראל במדין, שם מוזכר כי הן "היו לישראל בדבר בלעם" (שם טז).</p>
5	<p>א. בלעם אמר על אשור "וגם הוא עדי אובד" (כ"ד, כד).</p> <p>ב. עונשו החמור של עמלק נגזר עליו משום שהיה הראשון שהעז להלחם בישראל בצאתם ממצרים.</p> <p>ג. תפקיד יהושע היה לנהל את המלחמה פיסית. תפקידו של משה היה להרים ידיו ולהתפלל לה', או להביא לכך שישראל יתפללו לה'. אהרן וחור תמכו בידי משה.</p> <p>ד. שמואל אמר לשאול כי ה' אמר "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל" – שנלחם בישראל בצאתם ממצרים.</p> <p>ה. שאול השאיר את אגג מלך עמלק בחיים ולא החרים את הצאן והבקר.</p>
פרק כה'	
1	<p>א. בני ישראל חטאו בזנות, ובעקבות כך חטאו בע"ז כי הושפעו מבנות מואב.</p> <p>ב. בנות מדין השתתפו בחטא והזנו גם הן את בני ישראל (רש"י: כדי להטעותם אחר פעור). מעבר לכך, המואבים נהגו כך בגלל חששם מישראל, אבל המדיינים נהגו כך ללא חשש לפגיעה מישראל ונכנסו לריב לא להם ומשום כך נענשו.</p> <p>ג. "והוקע אותם לה' נגד ה'", עונש בתליה לעין כל.</p>
2	<p>א. לא רק שבני ישראל זנו אחר בנות מואב ובעקבות כך גם חטאו בע"ז, אלא בא זה ו"נופף" בדבר ללא בוש והעז פניו כנגד משה רבנו בשאלה מקנטרת – אם זו אסורה מי התיר לך את בת יתרו?</p> <p>ב. בעניין זה לא נאמר שאמר להם משה תשובה, אלא שכל העם בוכים ושכא פנחס בן אלעזר והרגם, ומשום כך אומר רש"י (עפ"י מס' סנהדרין) כי נתעלמה הלכה ממשה.</p> <p>כפסח שני (במדבר ט'), באיש מקושש עצים בשבת (במדבר ט"ו) ובבנות צלפחד (במדבר כ"ז) ראינו כי נתעלמה הלכה ממשה.</p> <p>ג. פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ראה מעשה וזכר בהלכה. את ההלכה למד קודם לכן ממשה רבנו עצמו, אלא שעתה בא פנחס והזכירה (למשה עצמו הייתה נגיעה אישית בדבר, שהרי זמרי כיוון את הדברים אישית אליו). מכיוון שהוא היה זה שאמר את ההלכה, היה הוא גם השליח לביצועה.</p>
3	<p>א. לפנחס ניתנה "ברית שלום", "ברית כהונת עולם" כי למרות שברית כהונת עולם ניתנה לאהרן ולזרעו היא ניתנה לו ולבניו ולבנים שיולידו אחריהם, אבל פנחס כבר נולד אז ולכן לא נכלל בברית זו קודם לכן, ועתה נכללו גם הוא וזרעו בברית זו.</p> <p>ב. פנחס בן אלעזר היה ראש המשלחת, שכללה עוד עשרה נשיאי שבטי ישראל שבע תשובות, אשר הלכה אל שניים וחצי השבטים שישבו בעבה"י המזרחי כדי לברר את מה שהיה נראה כמעל – שבנו להם מזבח בעבה"י המז'.</p>
4	<p>א. 1. כשם שנכתב שם הצדיק לשבח, היה מקום לכתוב גנותו של הרשע.</p> <p>2. הכתוב סיפר שהיה נשיא בית אב לשמעוני כדי להודיע שבחו של פנחס בכך, שלמרות שהחוטא היה נשיא לא נרתע פנחס מחובתו.</p> <p>ב. הכתוב הזכיר מי היא המדיינית החוטאת כי היא הייתה בתו של אחד מראשי אומות בית אב במדיין (= אחד מחמשת מלכי מדיין) – עד כדי כך הגיעה שנאתם לישראל שאפילו בת מלך השתתפה בכך.</p> <p>ג. המלה "צרור" היא פועל בהווה של המילה "צוררים" – אויבים, דהיינו עלינו לחשוב עליהם ולהתייחס אליהם כאויבים. במדבר ל"א, א – יב מסופר שקיימו ישראל דבר זה: "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים" וגו'.</p>
פרק כו'	
1	<p>א. 1. מכיוון שמתו רבים מישראל בעוון ההיצמדות לבעל פעור מנאם עתה שוב, כרועה המונה צאנו לאחר שטרפו ממנו זאבים כדי לדעת מניין הנותרים.</p> <p>2. בני ישראל נמנו עכשיו מפני שהם קרובים להיכנס לארץ ומנהיגם משה עומד למות. בני ישראל נמנו לאחר צאתם ממצרים, בתחילת הנהגתו, ועתה נמנים לפני שהוא מעביר אותם למנהיג הבא.</p> <p>ב. מפקד זה נערך בערבות מואב על ירדן יריחו. בני ישראל נמנו בו כשם שנמנו במפקד הכתוב בתחילת ספר במדבר: מבן עשרים שנה ומעלה, לבית אבותם, כל יוצא צבא בישראל.</p> <p>ג. המפקד הנזכר בתחילת ספר במדבר היה לאחר שהוקם המשכן ("כשבא להשרות שכנתו עליהם").</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	<p>א. האירוע הוא המקרה של קרח ועדתו ועונשם.</p> <p>ב. לאחר מקרה זה ציוה ה' לקחת את מחתותם ולעשות מהם ריקועי פחים לציפוי המזבח כדי שיהיה הדבר לאות וזיכרון לבני ישראל לא לחלוק עוד כל הכהונה – במדבר י"ז, ג' – ה'.</p> <p>ג. שש הבנות הנזכרות הן חמש בנות צלפחד משבט מנשה (ל"ג) וסרח בת אשר (שבט אשר, פסוק מ"ו). בנות צלפחד נזכרות כ"הכנה" להמשך (הפרק הבא) בו מסופר על השאלה שעוררו בעניין נחלה, ושרח בת אשר נזכרה, לפי רש"י (עפ"י מסכת סוטה), מפני שעדיין הייתה בחיים (שרח הייתה מיורדי מצרים!) *ולפי דעות אחרות נזכרה כי היה שמה יזוע במעשים טובים ובחסידות, או כי הייתה לה משפחה גדולה שנקראת על שמה (בנסיבות מיוחדות) והם יורשים נחלה.</p>
3	<p>א. הארץ תחולק לאלו שהיו בני עשרים ומעלה במפקד זה, ולא לאלו שהגיעו לגיל עשרים לאחר המפקד, בזמן כיבוש הארץ וחלוקתה (שנמשכו ארבע עשרה שנה).</p> <p>ב. הארץ נחלקת לבני ישראל עפ"י גודל השבט (לרב תרבה ולמעט תמעט), אך גם נחלקת לפי גורל. שני דברים אלו עומדים בסתירה, שהרי אם הארץ נחלקת עפ"י גורל אי אפשר להבטיח שתתקיים חלוקה לפי גודל השטח המתאים לכל שבט.</p> <p>ג. סתירה זו מתיישבת בכך שלא מזכיר בהטלת גורל סתם, אלא עפ"י ה' באורים ותומים, כך שהייתה התאמה מלמעלה בין מה שעלה בגורל, לבין מה שמתאים לכל שבט.</p> <p>הגורם הנוסף הנלקח בחשבון מלבד גודל השטח המתאים לכל שבט הוא טיב האדמה, שהרי שבט גדול שקבל שטח גדול יותר משל שבט חברו הקטן יותר לא הרוויח בכך כלום אם שטחו קשה לעיבוד ואינו פורה כשטח חברו, ועל כן מתחשבים גם בזה.</p>
4	<p>הנחלה מתחלקת לפי באי הארץ, כך שלמשל, אם דניאל ומיכאל אחים, בני אליהו, שהיו מיוצאי מצרים (אך אינם נכנסים לארץ כי היו מאלה שנגזר עליהם למות במדבר), לדניאל יש בן אחד העומד להיכנס לארץ ולמיכאל יש שלושה בנים העומדים להיכנס לארץ – משפחה זו תקבל ארבעה חלקים – לפי מספר באי הארץ. אולם הם לא יקבלו חלק אחד למשפחת דניאל ושלושה חלקים למשפחת מיכאל כפי מספר הבנים, אלא כל ארבעת החלקים המגיעים להם חוזרים עתה לאביהם אליהו (עפ"י דור יוצאי מצרים) ואז מתחלקים שווה בשווה. משפחת דניאל תקבל שני חלקים ומשפחת מיכאל תקבל שני חלקים.</p> <p>ב. יהושע פרק י"ח – השבטים הלכו בארץ וכתבו אותה לפי נחלתם ואז ערך להם יהושע גורל.</p>
פרק כז'	
1	<p>א. פרק כ"ו מדבר על מפקדי ישראל והלויים ודרך חלוקת הנחלות, ומסיים בכך שבין הפקודים "לא היה איש" מיוצאי מצרים, מלבד יהושע בן נון וכלב בן יפונה. מדגיש רש"י: "לא היה איש", אבל על הנשים לא נגזרה גזירה זו, כי הן חיבבו את הארץ, כמו שאנו רואים את חיבת בנות צלפחד לארץ ישראל, שבה בקשו להן אחוזה.</p> <p>ב. "יחוסן נמשך עד יוסף כי חיבב את הארץ ורצה להיקבר בה והן דמו לו בחיבתן את הארץ.</p> <p>ג. שינוי סדר שמות הבנות מראה שאין להדגיש חשיבותה של אחת מעל האחרת שכן כולן שקולות זו כזו.</p>
2	<p>א. רש"י שולל תחילה את האפשרות שבאו קודם לפני משה ואח"כ לפני אלעזר וכו' כי אם משה לא ידע משהו אחרים ודאי לא ידעו. 1. רבי יאשיה אמר שהיה צריך להיכתב שבאו קודם לפני העדה ואח"כ לפני הנשיאים ואח"כ לפני אלעזר וכו', אלא שהדברים נכתבו כפי סדר גדולת החכמים כי לא רצה הכתוב להקדים תלמיד לפני הרב. 2. עפ"י המדרש ישב משה עם אלעזר והנשיאים וחכמים ללמוד באותו זמן וכך יצא שכשהן באו היו שם כולם והן העלו עניינן בפני כולם.</p> <p>ב. בנות צלפחד רצו להדגיש כי אביהן אמנם מת בחטאו אך לא היה זה חטא שהחטיא בו גם אחרים ושבטטיו נשללה ממנו זכות לנחלה.</p> <p>עפ"י רבי עקיבא היה זה המקושש עצים בשבת (במדבר ט"ו) ועפ"י רבי שמעון היה מן המעפילים, שרצו לעלות בהר לעבר ארץ ישראל מפני שהצטערו על חטא המרגלים ותוצאותיו, ולמרות אזהרות משה שלא לעשות כן הם העפילו בהר וניגפו (במדבר י"ד).</p> <p>ג. בקשתן הייתה לקבל נחלה בארץ ישראל מפני שאביהן היה זכאי לנחלה, אך לא היו לו בנים אלא רק בנות, ואם לא תקבלנה נחלה הרי יגרע שם אביהן מישראל, כי באין נחלה לא יישאר שמו.</p> <p>ד. בפרשת פסח שני (במדבר ט') אומר רש"י כי ראויה הייתה פרשה זו להיכתב ע"י משה, תשובות תאמר על ידם כי מגלגלים זכות ע"י זכאי.</p>
3	<p>החלק הראשון של התשובה נאמר למשה, והוא תשובה הלכתית שיש לתת לבנות צלפחד נחלה. החלק השני נאמר לבני ישראל ועניינו כללי העברת נחלה במקרה שאין יורש מדרגה ראשונה, מדרגה שנייה וכו'.</p> <p>ב. 1. דבריהן נכונים. 2. דבריהן יפים, הן הביעו בצורה טובה את טענתן.</p> <p>ג. הבעיה היא שאם תתחנה בנות צלפחד עם מישהו משבט אחר תעבור נחלתם לשבט האחר ואז יגרע מנחלת שבטם. הפתרון הוא שבנות צלפחד צריכות להינשא לגברים מבני שבטן.</p> <p>ד. 1. ביהושע פרק י"ז, יד – יח אמרו בני יוסף שלא קיבלו מספיק שטח המתאים למספרם הגדול. הפתרון שאמר להם יהושע הוא לכרות היערות שסביבם ולהכשירם כחלק משטחם. בני יוסף אמרו שההר לא יספיק ואת הכנעני לא יוכלו לכבוש כי חזקים הם, ויהושע ענה שמספרם רב וכוחם רב והם כן יצליחו לכבוש את ההר והיערות ולהוריש את הכנעני.</p> <p>2. בנות צלפחד נזכרות ביהושע פרק י"ז בתיאור נחלת מנשה.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

	4	<p>א. משה בקש למנות מנהיג תחתיו. התכונה המנהיגותית שציין (לפי רש"י) היא: שיוכל להסתדר עם ריבוי הדעות והאופי השונה של האנשים.</p> <p>ב. משה מנמק בבקשתו בכך שלא יהיו ישראל "כצאן אשר אין להם רועה". תפקידי המנהיג הם הובלת העם ועמידה בראשו בעת מלחמה ("אשר יצא לפניו ויבוא לפניו") וכן יוצאים ויביאים בתחומים אחרים, ואשר יש בכוחו להביאם להצלחה בזכות זכויותיו (הבאות כתוצאה מהתנהגותו).</p> <p>ג. משה הצטווה לסמוך ידיו על יהושע, להעמידו לפני אלעזר הכהן, לצוות אותו לעיני ישראל ולתת מהודו עליו.</p>
		<p>א. מכיוון שה' דבר עם משה על הנחלת ישראל את הארץ יכול היה משה לחשוב שמא נשתנתה הגזירה והוא כן יוכל להיכנס לארץ. משום כך אמר לו ה' עתה שהגזירה לא נשתנתה.</p> <p>ב. מצד אחד אמר לו משה את האמת על המשימה שבפניה הוא עומד ולא השלה אותו לגבי הקושי שבתפקיד, כדי שיהושע יקבל עליו את התפקיד מתוך ידיעה של משמעותו. מצד שני אמר לו משה את הצד החיובי של התפקיד והזכות הכרוכה בלהיות מנהיג של עם ישראל.</p> <p>ג. ליהושע לא היה כל ההוד של משה אלא רק חלקו (הוא לא דבר עם ה' באותו אופן שמשה היה מדבר). הסמכת יהושע נעשתה לעיני כל ישראל כי היה חשוב שיראו שזה מאת ה' ונעשה ע"י משה עצמו כדי שיקבלו את מנהיגות יהושע כפי שקבלו את מנהיגות משה.</p> <p>ד. יהושע ייעזר באלעזר הכהן וב"כל העדה" – עפ"י רש"י: סנהדרין.</p> <p>ה' אומר למשה שעל פיו של אלעזר, השואל באורים ותומים, "יצאו, ועל פיו יבואו", ובכך עונה למשה באיזה אופן יהיה המנהיג הבא כזה שעל פיו יצאו ישראל ויבואו.</p>
		פרק ל'
	1	<p>א. אדם חייב לקיים את נדרו ואסור לו להפר את הנדר – לא יחלל ("יחל") דברו.</p> <p>ב. רש"י מציין שאדם שנדר דבר שהוא בניגוד לכתוב בתורה – אינו יכול לקיים נדרו. הנדר יכול לכלול צמצום של המותר ואינו יכול לכלול היתר של דבר האסור.</p> <p>ג. "בנעוריה" היא תקופה שבה הבת נמצאת בין גיל אחת עשרה ויום אחד לגיל שנים עשרה ויום אחד. אביה יכול להפר נדריה רק בתקופה זו כי לפני כן היא נחשבת קטנה, שאין נדריה נדרים, ואחרי כן היא נחשבת בוגרת והיא בגיל שאינה ברשות אביה ולכן אינו יכול להפר נדריה.</p>
	2	<p>א. <u>קטנה</u> – ברשות אביה, אך אינה בוגרת לצורך נדרים ואין נדריה נדרים.</p> <p>ב. <u>בנעוריה</u> – נמצאת ברשות אביה ונדריה נבדקים (אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה), ואביה יכול להפר נדריה.</p> <p>ג. <u>בוגרת</u> – (בבית אביה) נדריה נדרים.</p> <p>ד. <u>אשה מאורסת</u> – אביה וארוסה מפירים נדריה. (אם אחד מהם שתק [קבל] הנדר והשני הפר – חייבת לקיים. נדרה מופר רק אם הפרו אותו שניהם).</p> <p>ה. <u>אשה נשואה</u> – נמצאת ברשות בעלה והוא מפר נדריה.</p> <p>ו. <u>אשה אלמנה או גרושה</u> – אינה נמצאת ברשות אדם היכול להפר נדריה וחייבת בקיום נדרה.</p> <p>ז. "אם היו תהיה לאיש" מציין מצב של אשה מאורסת, שכן בפסוק י"א מזוהר על מצב שאשה נמצאת "בית אישה", סימן שמפסוק י"א מזוהר באשה נשואה ולפני כן מזוהר באשה מאורסת.</p> <p>ח. אם אביה, ארוסה, בעלה (תלוי ברשות מי היא נמצאת) שמעו נדרה והחרישו חייבת האשה לקיים נדרה, ואם שמעו והניאו אותה מהנדר אינה צריכה לקיים את נדרה.</p>
	3	<p>א. גבר חייב לקיים נדרו. אשה יכולה להיות במצב שאביה או בעלה מפירים את נדרה ואז אינה חייבת לקיימו.</p> <p>ב. הבעל לא מפר כל סוג של נדר אלא נדרים הקשורים בעינוי נפש. דבר זה נלמד מהפסוק "כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש אשה יקימנו ואישה יפרנו" (י"ד).</p> <p>ג. אם שמע הבעל את נדרה ושתק ורק מאוחר יותר הפר את הנדר, אפילו באותו יום – נושא הוא את עוונה מפני שהגורם תקלה לחברו נכנס במקומו לעניין העונש.</p>
	4	<p>א. אדם הופך לנזיר ע"י נדר – "... כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה" – במדבר ו', ב. (האישה חייבת להשתית ענבים ותוצרתם, תספורת השיער, היטמאות למת).</p> <p>ב. ישראל נדרו שאם ינתן "העם הזה" ("הכנעני" – העמלקי) בידיהם יהיה החרם שיקחו מעריהם קודש לה'.</p> <p>ג. "וידר יפתח נדר לה" ויאמר אם נתון תתן את בני עמון בידי והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתיהו לעולה" – שופטים י"א, ל-לא.</p> <p>ד. נזיר הנדר הוא אבשלום בן דוד. המקום בו כרוך קיום הנדר הוא חברון.</p> <p>ה. חנה נדרה שאם ייתן לה ה' בן: "ונתתיו לה" כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו" – שם"א א', יא.</p>
		פרק לא'

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	<p>א. בכמדבר פרק כ"ה מסופר כי המדיינים היו שותפים למואבים בחטא הזנות והע"ז (בו נהגו עפ"י עצת כלעם שאמר להם: אפילו אתם מכניסין כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם, שמא מרובים אתם מן המצריים שהיו שש מאות רכב בחור, בואו ואשיאכם עצה: אלהיהם של אלה שונא זמה הוא וכו' [מובא ברש"י לפרק ל"א, טז]). בפסוק י"ז באותו פרק נאמר לישראל "צרור את המדיינים והכיתם אותם".</p> <p>ב. 1. כי למואבים הייתה סיבה לפעול כפי שפעלו כי פחדו מישראל, אך המדיינים נכנסו לכך ללא כל סיבה. 2. מפני שמהמואבים עתידה לצאת רות.</p> <p>ג. "וידבר משה אל העם" – מיד כשנאמר הדבר למשה ביצע אותו משה ופנה אל העם ולא עיכב, למרות שידע שלאחר פעולה זו יבוא מותו.</p> <p>על החיילים נאמר שנמסרו לצבא – הדבר מלמד, עפ"י רש"י, שמכיוון ששמעו שלאחר מכן ימות משה לא רצו לצאת עד ש"נמסרו" בעל כורחם.</p>
2	<p>א. פנחס בן אלעזר הכהן עמד בראש המלחמה.</p> <p>נשאלת השאלה מדוע יצא הוא ולא אלעזר הכהן הגדול? הסיבות הן:</p> <p>1. פנחס התחיל בהריגת כזבי בת צור המדיינית ולכן נדרש לסיים את מלאכת הנקמה במדיינים.</p> <p>2. פנחס [עפ"י דרש] הוא מצאצאי יוסף מצד אמו והלך לנקום במדיינים את נקמת יוסף סבו שנמכר ע"י המדיינים לישמעלים.</p> <p>3. פנחס היה כהן "משוח מלחמה" ומתוקף תפקידו יצא למלחמה במדין.</p> <p>ב. יהושע י"ג, כב. האירוע הנוסף הנזכר שם הוא הכאת משה את סיחון מלך האמורי. אזור זה היה שבנחלת בני ראובן, ותוך אזכורו הזכרה גם הריגת מלכי מדיין ובלעם.</p> <p>ג. החיילים הביאו את כל השלל אל משה ואלעזר הכהן, והדבר מלמד על צדיקותם, שלא לקחו לעצמם דבר שלא ברשות, אלא הביאו הכל.</p> <p>שלל – חפצים כגון לבוש ותכשיטים. (ביזה – חפצים מסוגים אחרים).</p> <p>מלקוח – אדם ובהמה, אך אם כתוב גם "שבי" מתייחסת המלה "שבי" לאדם ו"מלקוח" לבהמה.</p> <p>ד. מחנה ישראל היה בערבות מואב. במקום זה נעשו מפקד בני ישראל ומפקד הלויים, כפי שמסופר בכמדבר פרק כ"ו.</p>
3	<p>א. "פקודי החיל" הם המפקדים הממונים על החיילים. משה הפנה כעסו אליהם דווקא כי בהיותם ממונים – תלויים האחרים בהם, ובידם הכוח להוביל את העם או החיילים למקום טוב ונכון או למקום לא נכון. הסיבה לכעסו של משה היא שהם לא הרגו את הנשים המדייניות כאשר דווקא הנשים הן אלה שהחטיאו את ישראל.</p> <p>ב. החיילים צריכים לחנות מחוץ למחנה כי בהלחמם ובהרגם באנשי מדיין נהיו טמאים למת. מדובר בשהייה מחוץ למחנה שכינה, שכן טמאי מת יכולים להיות במחנה לוויה ובמחנה ישראל ורק במחנה שכינה אסור להם להיות. דינים אלה נזכרים בכמדבר ה', א – ג – דיני שילוח טמאים מחוץ למחנה, ובכמדבר י"ט, יא – יט דיני פרה אדומה ודרך טהרת הטמאים למת.</p> <p>ג. הכלים שנטמאו גם הם צריכים טהרה, כפי שנזכר בדיני פרה אדומה, במדבר י"ט, טו. בפרק ל"א מדבר משה עם פקודי החיל על טהרת החיילים ובפסוק כ' מזכיר גם את טהרת הכלים. בפסוקים כ"א – כ"ד אומר להם אלעזר הכהן את דיני טהרת הכלים.</p>
4	<p>א. 1. העברת החלודה מכלי זהב לפני הגעתו.</p> <p>2. הגעת כל תהיה כדרך שימוש של הכלי: כלי בישול יוגעל במים חמים, כלי צלייה – באש (באור), כלים ששימושם בצונן חייבים טבילה במים אם הם ממתכת.</p> <p>ב. משה בא לכלל כעס, שנאמר "ויקצוף על פקודי החיל" וגו' (פסוק י"ד) ולכן בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות הגעת כלים גויים, ולכן אלעזר (שלמד ממשה) הוא שזכר ההלכות ואמרן.</p> <p>ג. הכלל הוא להיזהר ממידת הכעס, שכן הכעס יכול להביא לידי טעות, או במקרים אחרים לידי העלבת אחרים וכו' ומחמיר את המצב.</p>
5	<p>א. השלל מתחלק בין הלוחמים לבין כל העדה (פס' כ"ז). על הלוחמים לתת אחד חלקי חמש מאות מחלקם בשלל לכהנים, ועל ישראל לתת אחד חלקי חמישים מחלקם בשלל ללויים.</p> <p>ב. בשמ"א ל', כא – כח מסופר על מלחמת דוד בעמלקי אשר פשטו על צקלג. הכלל שקבע אז דוד הוא "כחלק היורד מלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו". לפי זה הכלל שקבע דוד הוא שהחיילים נ' שבחזית חולקים כולם בשלל – בשווה, לעומת המסופר בכמדבר ל"א שהשלל התחלק בין החיילי תשובות'ם גם על דוד מסופר שאחר כך חילק את השלל גם לתושבי המקומות שבהם התהלך במשך הזמן ואשר עזרו לו.</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

6	<p>א. השלל שנחלק בין הלוחמים והעדה הוא המלקוח והשבי – האדם והבהמה. המטלטלין (כגון תכשיטים) לא נחלקו ביניהם, אלא היו כולם לאנשי הצבא.</p> <p>ב. הממונים על אנשי הצבא דווחו למשה כי איש לא נעדר וכולם חזרו בשלום מהמלחמה. המפקדים רצו לתת קרבן מן התכשיטים כדי לכפר על נפשם (לפי רש"י לא חטאו במעשה אך רצו "לכפר על הרהור הלב של בנות מדין").</p>
1	<p>א. בני גד ובני ראובן בקשו ממשה לקבל נחלה בעבר הירדן המזרחי מפני שהיה להם מקנה רב והם ראו שהמקום טוב למקנה.</p> <p>ב. 1. משה אומר שלא יתכן שאחיהם יצטרכו להלחם כדי לכבוש את הארץ, ואילו הם יימנעו מכך ולא יהיו שותפים לכך ברצותם לנחול נחלה כאן, בעבה"י המזרחי. 2. במעשה זה הם ישפיעו לרעה על בני ישראל מפני שיהיו סבורים שמתוך פחד אינם רוצים לעבור עמם ויפחדו גם הם ולא ירצו לעבור ולכבוש את הארץ.</p> <p>ג. התנאי של משה נאמר לאחר שהסבירו (והבטיחו) בני גד וראובן שאין בכוונתם לשבת בעבה"י המז' ולא להלחם, אלא הם יעברו עם כל העם אל עבה"י המערבי וילחמו אתם.</p> <p>משה אמר להם שאם יילחמו עם ישראל עד סוף הכיבוש, ינתן להם שטח זה לנחלה. אם לא יעשו כן, הרי שחטא הוא להם והם ייענשו על כך ("ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם").</p> <p>ד. בני יהודה ובני יוסף (אפרים וחצי שבט מנשה) כבר נחלו את נחלתם (יהושע ט"ו–י"ז), ובני ראובן, גד וחצי המנשה כבר נחלו נחלתם בעבה"י המזרחי ("וגד וראובן וחצי שבט המנשה לקחו נחלתם מעבר לירדן מזרחה") ולכן נשאר שבעה שבטים שעוד לא נחלו את הארץ.</p> <p>ה. יהושע אמר לבני ראובן, גד וחצי שבט מנשה כי הם שמרו את כל אשר הבטיחו למשה ולתנאי שהתנה עמם ונלחמו עם אחיהם ימים רבים ועתה הגיעו ישראל אל הנחלה והגיע זמנם לחזור אל משפחותיהם וביתם בעבה"י המז'.</p>
2	<p>א. משה הזכיר את חטא המרגלים כי פחד שבקשתם תביא לאותה תוצאה (גרירת פחד לעם לעלות למלחמה בארץ ישראל) שממנה סבלו כל כך ישראל בעקבות חטא המרגלים (ארבעים שנה במדבר ומות כל הדור ההוא).</p> <p>ב. בני ראובן וגד הבטיחו שילכו בראש הלוחמים, חלוצים לפנייהם.</p> <p>ג. בנוסף להבטחה שילכו חלוצים בראש העם הבטיחו שיישארו עם אחיהם עד שיסיימו לנחול את הארץ, ולא רק עד שיסיימו לכבשה.</p>
3	<p>א. בני ראובן וגד אמרו "גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו" (ט"ז), ובכך הקדימו טפל לעיקר – מוון ורכוש לילדיהם. בדבריו אליהם שם משה הדברים עפ"י סדרם הנכון ואמר "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם" (כ"ד). לאחר מכן הבטיחו שוב שיצאו חלוץ לפני ישראל למלחמה והזכירו המשפחה לפני הרכוש: "טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו שם... ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא..." (כ"ו–כ"ז).</p> <p>ב. משה מינה את אלעזר הכהן, יהושע בן נון וראשי אבות המטות להשגיח על קיום התנאי כי הוא לא יהיה אתם בארץ ישראל והם יהיו שם לוודא הדבר.</p>
4	<p>א. בני גד וראובן חוזרים על הבטחתם שלוש פעמים: 1. לאחר ששמעו חששות משה ואזכור חטא המרגלים: "ואנחנו נחלץ חשים לפני בנשי ישראל" וגו' – פסוקים ט"ז–י"ט.</p> <p>2. לאחר שאמר להם משה כי אם יקיימו מה שהבטיחו יוכלו לקבל נחלה בעבה"י חזרו ואמרו "עבדיך יעשו כאשר אדוני מצוה... ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא..." (כ"ה–כ"ז).</p> <p>3. לאחר שמשה מצווה את אלעזר, יהושע וראשי המטות לתת להם נחלה בעבה"י רק אם יקיימו התנאי, שוב חזרו ואמרו "את אשר דבר ה' אל עבדיך כן נעשה. נחנו נעבור חלוצים" וגו' (ל"א–ל"ב).</p> <p>ב. חצי שבט מנשה קבל גם הוא נחלה בעבה"י! הם אינם מופיעים בכל המשא ומתן עם משה, ומופיעים לראשונה בפסוק ל"ג בזמן מתן הנחלות בעבה"י המז'.</p> <p>ג. בני ראובן ובני גד קראו לערים שבנו בשמות אחרים. השמות הקודמים לא אמרו להם דבר, ועתה רצו בשמות המציינים משהו מוכר או שקראו למקומות שונים בשמותיהם. על הערים נבו ובעל מעון אמר רש"י כי הן נקראן ע"ש ע"ז, ולכן הסבו בני ראובן את שמותיהן לשמות אחרים.</p>
	פרק לג'

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

תשובות	<p>1 א. יציאה ממצרים ("ויסעו מרעמסס") בט"ו ניסן לאחר מכת בכורות (ג'-ד') – שמות י"ב, כט והלאה, דגש על פס' ל"ז. נסיעה מפי החירת: מעבר ים סוף (ח') – שמות י"ד. רפידים: לא היה מים לעם לשתות – שמות י"ז, א-ז. הר ההר: מות אהרן (ל"ז-ל"ט) – במדבר כ', כב-כט. הכנעני (שהיה בעצם העמלקי) לקח בשבי אנשים מישראל וישראל נלחמו בו והצליחו (כאן נזכרה רק תחילת העניין – פס' מ') – במדבר כ"א, א-ג. (עוד: בחנייה באילים נזכרו המים והתמרים כפי שנזכרו בשמות ט"ו, כז). ב. מדבר סיני ("י"): התלוננו על רעב ומחסור בבשר – שמות ט"ז, א-ג. רפידים ("ד"): מלבד התלונה על המים הייתה שם גם מלחמה בעמלק – שמות י"ז, ח'-יג. מדבר סיני ("ט"): קבלת התורה (!) – שמות י"ט – כ'. קברות התאוה ("טז"): התאוה לבשר והתלוננו על המן – במדבר י"א. ערכות מואב ("מח"): מפקד ישראל והלויים – במדבר כ"ו, היציאה למלחמה במדין – במדבר ל"א. ג. המסעות נכתבו: 1. להראות חסד ה' עם ישראל, שלא נדדו ונעו כל כך הרבה, אלא ברוב שנותיהם במדבר (שלושים ושמונה שנים אמצעיות) עשו רק עשרים מסעות, ואם כך מרבית הזמן חנו ולא נסעו. 2. לקראת סוף המסע חוזרים ומזכירים ("מעלים זיכרונות") של מקומות ודברים שהתרחשו בהם.</p>
	<p>2 א. 1. הורשת הארץ מיושביה הגויים. 2. השמדת כל הע"ז שלהם. אם לא יעשו כן יהיו גויי הארץ לישראל למכשול (שכים וצנינים – סוגים של קוצים) ומה שרצה ה' לעשות להם יעשה לישראל. ב. משה חזר שוב על הציווי לחלק נחלות לפי גודל השבט ("לרב תרבו את נחלתו ולמעט תמעט את נחלתו") ולפי גורל. ציווי זה נאמר קודם לכן במדבר כ"ו, נב-נו.</p>
	<p>3 א. יהושע דבר אל כל ישראל בזקנתו, והזכיר להם את ניסי ה', חשיבות ההליכה בדרך ה' ואי ההתערבות בגויים. הוא הזהירם שוב שאם ידבקו בגויים שנשארו יהיו אלה להם "לפח ולמוקש ולשוטט בצדיכם ולצנינים בעיניכם" וגו' – יהושע כ"ג, יג. (כמו כן הוכיח מלאך ה' את ישראל על שלא הורישו את כל הגויים "וגם אמרתי לא אגרש אותם מפניכם והיו לכם לצדים" וגו' – שופטים ב', א-ה'). ב. שמות כ"ג, כז-לג: יש לגרשם מן הארץ ואסור לכרות להם ברית. הסיבה: אם יהיו שם, הם יהיו לך למוקש ותושפע מהם לעבוד ע"ז. 2. גם במדבר ל"ג מדובר על חיוב הורשת הגויים. בשמות כ"ג נזכר האיסור לכרות להם ברית ואילו כאן נאמר להשמיד את הע"ז שלהם. בשמות נוספה עליהם גם אמירת ה' שלא יוריש את הגויים מפנינו בבת אחת, אלא לאט לאט כדי שלא תהיה הארץ שממה ותרבה חיית השדה.</p>
	פרק לד'
	<p>1 א. בני ישראל עומדים לפני הכניסה לארץ ומכיוון שיש מצוות רבות שנוהגות רק בארץ היה צורך להגדיר מהם גבולות ארץ ישראל לצורך קיום מצוות התלויות בארץ. ב. בשמות כ"ג נאמרו הגבולות בפסוק אחד, אבל הגבולות שנאמרו שם יותר רחבים, ואילו כאן נאמר פירוט רב של גבולות ארץ ישראל, אך מדובר בארץ ישראל המערבית. (בשמות גבולות הארץ המובטחת וכאן גבולות ארץ כנען שנצטוו להוריש). ג. בימי דוד ושלמה מתוארים הגבולות הרחבים של ישראל – מל"א ה', ד.</p>
	פרק לה'
	<p>1 א. הלויים ישבו בערים שהוקצו להם בנחלת כל שבט ושבט. מסביב לעיר היה שטח של אלפיים אמה לכל כיוון, כשאלף האמה הפנימיים היו מגרשים לנוי (ולא לשם בניה או שדות תבואה וחרם) ואלף האמה החיצוניים שימשו לצורך שדות וכרמים. ב. הלויים קבלו ארבעים ושמונה ערים ברחבי הארץ. כל שבט נתן מנחלתו בהתאם לגודל נחלתו ושווי קרקעותיה (פס' ח'). ג. 1. הלויים קבלו את עריהם לאחר שסיימו ישראל לנחול את הארץ ("ויכלו מחלק את הארץ" – יהושע י"ט, נא) ולאחר שהובדלו ערי המקלט (יהושע פרק כ'). 2. גם במתן הערים ללויים היה שימוש בגורל, כפי שחוזר ונשנה ביהושע פרק כ"א: "ויצא הגורל למשפחות הקהתי", "ולבני קהת הנותרים... בגורל ערים עשר", "ולבני גרשון... בגורל ערים שלוש עשרה" וכו'. 3. קריית ארבע, חברון, בית שמש (בנחלת יהודה), שכם (בנחלת אפרים), גולן (בנחלת מנשה).</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

2	<p>א. כל רוצח יושב בעיר מקלט בתקופה שעד קיום משפטו, וזאת כדי שלא ימית אותו גואל הדם עד אז. ב. רוצח שהוכח במשפטו כי רצח בשגגה שב לעיר מקלט ושם עליו לשהות עד מות הכהן הגדול. משך זמן (בלתי ידוע מראש) זה נקבע (לפי רש"י בעקבות חז"ל) כי: 1. הרוצח עושה בדיוק ההיפך מכהן גדול. הוא מקצר ימי אנשים ובכך מסלק שכינה מישראל. בעוד הכהן הגדול בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, ולכן אין הרוצח ראוי להיות בפני הכהן הגדול. 2. גם לכהן הגדול יש אחריות מסוימת למה שקרה כי היה לו להתפלל שלא יארע דבר כזה בישראל בימיו. ג. את שלוש ערי המקלט שבעבה"י המזרחי הבדיל משה, ואת שלוש ערי המקלט שבארץ כנען הבדיל יהושע. כל שש ערי המקלט החלו לתפקד ככאלה לאחר שיהושע הבדיל את ערי המקלט שבארץ ישראל.</p>
3	<p>א. התמיהה היא שבארץ כנען יש הרבה יותר שבטים מאשר בעבה"י המזרחי. מדוע, אם כן, ניתן מספר שווה של ערי מקלט משני עברי הירדן? תשובת רש"י לכך היא שבעבה"י המזרחי ישנו ריבוי אלימות ורוצחים ולכן נדרש שם מספר שווה של ערי מקלט לזה המשרת את כל שבטי ישראל שבעבה"י המערבי. ב. אם אדם הרג אדם אחר בכלי אשר יש בו כדי להמית ("ואם בכלי ברזל הכהו" [בכלי ברזל אין צורך להגיד "אשר ימות בה" כי כל כלי ברזל יכול להמית] "ואם באבן יד אשר ימות בה... או בכלי עץ אשר ימות בו" וגו') ואם הייתה לו כוונה תחילה, כגון שידוע שהיה שונא אדם זה (כך שיש מניע אפשרי: "ואם בשנאה יהפנו", "או באיבה הכהו") או יש סימנים לתכנון מוקדם של הרצח ("או השליך עליו בצדיה" – במארב) הרי שאלו סימנים לרוצח במזיד. אם היה הדבר פתאומי וללא סימנים לתכנון מוקדם ולכוונה תחילה, [כגון שהפעיל כל הכלי ולא הבחין בו בזמן] ("ואם בפתע בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי בלא צד שיעור להמית בלי שראה אותו") ("או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות"), וכן אין ידיעה שהייתה ביניהם שנאה (אין מניע: "והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו") הרי אלו סימנים להורג בשגגה. ג. עיר מקלט אינה מגינה על רוצח במזיד. ואם נמלט רוצח במזיד אל עיר מקלט יכול גואל הדם להרגו אפילו בתוך עיר המקלט.</p>
4	<p>א. התנאי בפסוקים ט"ז–י"ח הוא שהרוצח הכה את הנרצח בכלי שיש בו כדי להמית, ובפסוקים כ"א–כ"ב שהדבר נעשה מתוך כוונה תחילה להמית. ב. תפקידו של גואל הדם לאחר המשפט הוא להמית את הרוצח במזיד: "גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו הוא ימיתנו" (י"ט) גואל הדם פטור מעונש אם הרג רוצח בשוגג שיצא מעיר המקלט: "ואם יצא יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו... ומצא אותו גואל הדם... ורצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם" (כ"א–כ"ז). ג. במקרה שהתברר במשפט, שמדובר ברוצח בשגגה – על העדה להפריד בין המכה ובין גואל הדם ע"י שליחתו של הרוצח בשגגה לעיר מקלט כדי שלא יפגע בו גואל הדם.</p>
5	<p>א. שמות כ"א, יב–יג: "מכה איש ומת מות יומת. ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". ב. שש ערי המקלט הן: קדש בצפון, בנחלת נפתלי, שכם במרכז, בנחלת אפרים וקריית ארבע בדרום, בנחלת יהודה. בעבה"י המזרחי היו בצר בנחלת ראובן, רמות בנחלת גד וגולן בנחלת מנשה. ג. הכהנים והלוויים היו גורם מחנך, וכך בעת שישב בעריהם יכול היה הרוצח בשגגה (שגם הוא חטא ברשלנות, או בעצם העובדה שמקרה כזה התגלגל לידיו) להפוך לאדם טוב יותר.</p>
6	<p>א. 1. אין הורגים רוצח, אלא אם יש לפחות שני עדים שיעידו שהיה הדבר במזיד ובהתראה. 2. רוצח במזיד לא יכול להפטר מדין המוות תמורת ממון. 3. הורג בשוגג אינו יכול תמורת ממון להפטר מהישיבה בעיר מקלט עד מות הכהן הגדול. ב. שפיכת דם גורמת לכך שגם הארץ עצמה נפגעת. כי במעשה זה מרשיעים ומטמאים את הארץ.</p>
פרק ל'	
1	<p>א. ההגבלה שהוטלה על בנות צלפחד היא שעליהן להינשא רק לבני שבטן: "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים", כדי שהנחלה שקבלו לא תעבור עם נישואיהן לידי שבט אחר, שכן בני יוסף חששו שאם אחת הבנות תינשא לבן שבט אחר יעבור חלק מנחלת צלפחד לשבט אחר ויגרע חלקם.</p>
2	<p>ראשי האבות למשפחות בני יוסף הוסיפו, שאם תינשאה בנות צלפחד לבני שבט אחר, לא תחזור הנחלה לשבטם אפילו בשנת היובל (שכן כשמוכרים קרקע היא חוזרת ביובל, אך לא כך בקרקע שעברה בירושה). ב. כאן – במדבר ל"ו, י"א–י"ב: בנות צלפחד נישאו לבני זודיהן לנשים, וכך נשארה נחלתן בתוך נחלת שבטן. יהושע י"ז, ג'–ו': בנות צלפחד קבלו נחלה כפי שנפסק בעניינן (ובעניין בת יורשת נחלה בכלל).</p>
שאלות כלליות	

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

1	קברות התאוה – האספסוף ובעקבותיו בני ישראל התאוה לבשר ולמאכלים שאכלו במצרים והתלוננו על המן (במדבר י"א). נחל אשכול – המרגלים הביאו משם אשכול ענבים שאותו נשאו במוט בשניים, ומן הרימונים ומן התאנים (במדבר י"ג, כג). הר ההר – מות אהרן (במדבר כ'). שיטים – ישראל זנו אל בנות מואב וחטאו גם בע"ז (במדבר כ"ה). הר העברים – ה' אמר למשה לעלות אל הר העברים ולראות משם את הארץ שנתן לבני ישראל לפני מותו (במד' כ"ז, יב-יג). ערבות מואב – מפקד ישראל והלויים (במדבר כ"ו), מצוות שונות שניתנו לישראל לפני כניסתם לארץ.
2	מעשר מן המעשר – תרומת מעשר הניתנת לכהן (י"ח, כו). פרה אדומה – לעשות ממנה מי חטאת להזיה על טמא מת (י"ט, ב). מי המרים המאררים – להשקות את האשה הסוטה (ה', יח). פטר רחם באדם – לפדותו בחמישה סלעים (י"ח, טו). כלי המשכן בשעת נסיעה – לפני נסיעה יכסו אותם הכהנים, ובשעת נסיעה ישאו אותם בני קהת. המנורה – תיעשה מקשה אחת ונרותיה יאירו, שלושה מכל צד, אל מול פני הנר האמצעי.
3	1. "כל חלב יצהר" וגו' – במדבר י"ח, יב – ממתנות כהונה. 2. "ולא תקחו כופר לנפש רוצח" – במדבר ל"ה, לא – אדם שרצח במזיד לא יכול להמיר את עונש המוות המגיע לו בתשלום כסף. 3. "והיו לך למקרא העדה" וגו' – במדבר י', ב – החצוצרות משמשות לכמה דברים: למקרא העדה, להודעה על התחלת נסיעה, למקרא הנשיאים ובשעת מלחמה. בין הקריאות השונות מבחינים עפ"י סוג התקיעות ומספרן. 4. "ונתנו ללויים" וגו' – במדבר ל"ה, ב – ישראל נצטוו לתת מתוך נחלתם ערים ללויים. (סה"כ מקבלים הלויים 48 ערים).
4	<u>מצוות לשעה</u> : מפקדים, חנייה ונסיעה, תפקידי הלויים. <u>מצוות לדורות</u> : שלוח המצורע (פרק ה'), דיני סוטה (פרק ה'), פסח שני (פרק ט'), הפרשת חלה (פרק ט"ו), ציצית (פרק ט"ו), נדרים (פרק ל'), ערי מקלט (פרק ל"ה).

תשובות